

С. Н. Хаскел

ІСТОРІЯ ПРОРОКА ДАНИЇЛА

*«А ти йди до кінця, і відпочинеш,
і встанеш на свою долю під кінець
тих днів!» (Дан. 12:13)*

2024

Від видавців

Необхідність перекладу цієї книги зумовлена глибоким поясненням у ній пророчої істини Святого Письма, причому в дуже доступній і простій формі викладу. Прочитання цієї книги обов'язкове для кожної людини, яка хоче зрозуміти задуми Бога і події майбутнього.

Водночас ми наводимо лист С. Н. Хаскела, який сам проливає світло на причини, що призвели до написання цієї книги. «Коли ми були в Австралії, там перебувала сестра Е. Уайт, і я отримав від неї вказівку працювати в школі. До цього я ніколи не викладав у школі, а тільки посміявся б над цією ідеєю. У результаті, я викладав два роки, один рік – по книзі Даниїла, інший – по книзі Об'явлення. Саме в цей час Е. Уайт доручила мені написати книги по Даниїлу та Об'явлення, а також по книзі Естер. Тому я написав ці дві книги «Історія пророка Даниїла» та «Історія пророка з острова Патмос». Пізніше вона розповідала братові Ірвіну, коли той вирушив до Австралії, що потрібно написати дві книги – але менші за обсягом, ніж книжки брата У. Сміта, та простіші у викладі. Брат Ірвін сказав, що цю справу вони доручать братові А. Т. Джоунсу, на що вона відповіла, що А. Т. Джоунс не та людина, яку вона бачила, хто міг би їх написати та назвала моє ім'я. Повіривши її свідченню, я написав ці дві книги. Вона також сказала, що вони мають бути поширені всюди». (Лист від 30.09.1915 р., S. N. Haskell – M. E. Kern).

Ми переконані, що ця книга не залишить вас байдужими до істини та приведе до особистої зустрічі з Богом, а також до захоплення Його мудрістю. Але, навіть якщо ви відкинете спасіння і вічне життя з таким Богом, то зобов'язані, будучи чесні самі з собою, хоча б познайомитися з Тим, Кого вважали за краще відкинути.

Під час роботи над цим матеріалом використовувалися тексти Святого Письма українською мовою в перекладі І. Огієнка. У тих випадках, коли була необхідність використання іншого перекладу для яскравішого підкреслення змісту, відповідна інформація вказана: (*пер. з англ.*).

Адаптація, богословська експертиза та переклад даної книги виконані групою «Вісники».

Окремо висловлюємо подяку групі «Спрагла Церква» за молитовну підтримку під час роботи з цією чудовою книгою.

Зміст

Передмова автора	5
Вступ.....	7
РОЗДІЛ I. Випробування Даниїла та його послідовників.....	13
РОЗДІЛ II. Суперечність між істиною та помилкою	24
РОЗДІЛ III. Справжня свобода в поклонінні	34
РОЗДІЛ IV. Всевишній править	43
РОЗДІЛ V. Останні роки вавилонського царства	51
РОЗДІЛ VI. Напис на стіні (Розділ 5).....	57
РОЗДІЛ VII. Даниїл у лев'ячій ямі (Розділ 6).....	65
РОЗДІЛ VIII. Пророцтво Даниїла сьомого розділу. Сцена суду.....	74
РОЗДІЛ IX. Восьмий розділ Даниїла	88
РОЗДІЛ X. Історія євреїв (Розділ 9)	100
РОЗДІЛ XI. Святилище.....	113
РОЗДІЛ XII. Введення в останнє видіння (Розділ 10)	129
РОЗДІЛ XIII. Історія декретів (Розділ 11:1, 2).....	135
РОЗДІЛ XIV. Історія Греції (Розділ 11:3-13).....	149
РОЗДІЛ XV. Четверте царство (Розділ 11:14-22).....	166
РОЗДІЛ XVI. «Таємниця беззаконня» (Розділ 11:23-31)	182
РОЗДІЛ XVII. Робота «таємниці беззаконня» (Розділ 11:32-45).....	196
РОЗДІЛ XVIII. Заключна сцена (Розділ 12).....	209

Передмова автора

Світ наповнений художньою літературою всіх сортів. Нереальне підноситься нам у найзахопливішому стилі, тоді як живі істини, узяті зі Слова Божого, викладаються важким похмурим стилем. Біблія – найцікавіша з усіх книг. Вона адаптована для будь-якого розуму. У книзі «Історія пророка Даниїла» зібрані в простій розповіді деякі цікаві факти про те, як Бог чинив зі своїм народом. Ця книга – результат довгого молитовного вивчення. Вона вирушає в дорогу зі щирою молитвою про те, щоб у руках батьків вона могла стати засобом, завдяки якому вивчення Біблії в сім'ї стане благословенням – як для молодих, так і для літніх; а також щоб вчитель у школі бачив промені світла, яке сяє з її сторінок, що вказує на Великого Божественного Вчителя як самим учителям, так і учням. Хай допоможе Бог, щоб коли ця книга потрапить до рук безтурботних і невіруючих, вони могли б піддатися впливу читати, а читаючи, побачити красу нашого Бога і бути скерованими до поклоніння перед Його святим храмом.

Ми віримо, що простота викладу книги привабить багатьох, хто, можливо, не схильний читати глибокі аргументовані трактати; а найуважніші знайдуть у ній поживу для роздумів і, таким чином, краще познайомляться з характером нашого Небесного Отця. Ті, хто бажає більш глибокого дослідження, виявлять, як відкривається безліч жил дорогоцінної руди в глибоких шахтах Слова Божого.

Ми щиро молимося про те, щоб навіть скептик не відкинув цю книгу, а уважно прочитав її і, простежуючи виконання пророцтва в історії світу, навчився цінувати Слово Боже.

Упродовж усієї книги підкреслюється особливе Боже провидіння над тими, хто вірний Йому, і наочно демонструється контраст із долею тих, хто ігнорує Боже керівництво та Його спрямовуючу руку. Істина одна й та сама: чи то історія народів, чи окремих людей.

Книга «Історія пророка Даниїла» продовжує свою місію любові до Великого Вчителя, і нехай вона виявиться благословенням для всіх верств населення: молодих і старих, багатих і бідних, освічених і неосвічених.

С. Н. Хаскел

ВСТУП

Пророцтва Біблії подібні до рідкісних алмазів, прихованих усамітнено в шахті. Досвідчене око старанного шукача виявляє дорогоцінне каміння й інтуїтивно зчитує його цінність, а майстерна рука гранувальника виводить його багатогранну красу в усій її блискучій пишності. Кожна грань сяє як сонце. Як неможливо вичерпати діамант, так не можна вичерпати і пророцтва. Нові грані залишаються, щоб, пройшовши шліфування, додати блискуче відображення в ціле. У пророцтвах проявляється стільки ж особливостей, скільки темпераментів у людей, що приходять для їх вивчення.

Пророцтво Даниїла не є винятком. У цій книзі є уроки для всіх класів. Оскільки масштабність поля його бачення необмежена, її можна вивчати з точок зору, яких ніхто не може перелічити. Історик насолоджується своїми записами. Хронолог насолоджується обчисленнями періодів. Той, хто любить Месію, насолоджується спогляданням часів і подій, що призвели до Його першого пришествя та відкрили Його Месіанство. А друг Божий із задоволенням простежує хід пророцтв, які керували перебігом подій, настановляли і скидали людей, відповідно до того, якими вони були знаряддями в руках Божих для здійснення Його благих задумів і цілей.

У цих питаннях є свої уроки для тих, хто цікавиться подібними темами; але перш за все і понад усе, це уроки, які можна винести з характеру Даниїла, – його чесності, відданості обов'язку і стійкості в дотриманні істинних принципів перед обличчям найбільшої видимої небезпеки і всупереч диктату світської політики. Ці принципи сяяли незмінним блиском упродовж усього його життя й підбадьорювали, втішали та зміцнювали слуг Божих в усі віки.

Про книгу Даниїла написано багато і ще більше може бути написано, доки принципи Божественної істини та благородні приклади слідування їм є цікавими й корисними темами для вивчення. У цій роботі особливо детально розглянуті уроки саме з цього останнього джерела. Це будуть чудові теми для вивчення, і багато надзвичайних думок з цього приводу будуть представлені на наших сторінках. Це уроки, які можна засвоїти з найбільшою користю для себе. Хто бажає оволодіти прийнятною філософією християнського життя, а також засобами й методами для підтримання тісного зв'язку з Богом, не зможе знайти більш компетентного підручника, ніж той, який подано в описі досвіду пророка Даниїла. Якщо ви бажаєте набути яскравого відчуття Божої турботи про Свій народ, Його постійної пам'яті про них і тих легких засобів, які Він використовує для досягнення Своїх цілей, то знайдете цю тему повністю розкритою в пророцтвах Даниїла.

Приклад є потужним чинником, що сприяє розвитку християнського життя. «Будьте наслідувачами мене, – каже Павло, – як і я Христа»¹. Він вмовляє Тимофія бути «зразком для вірних у слові»². Який вищий стандарт можна продемонструвати, ніж той, що був показаний у ставленні Даниїла до Бога? Про нього сказано, що він був «муж любий». Так виразно свідчить про нього ангел Гавриїл, що прийшов з небесного двору і з присутності Божої.

Подія, коли ці слова були сказані вперше, показує відношення людини, до якої вони звернені, до Бога, а Бога – до неї. Це було тоді, коли пророк, обтяжений тривогою щодо попереднього видіння, яке він не зрозумів, звернувся до Бога за допомогою. Він кликав до Бога в щирій молитві, намагаючись дізнатися значення видіння. Ангелу було суворо наказано, щоб Даниїл зрозумів суть справи. І ось, коли ангел прийшов,

¹ 1 Кор. 11:1

² 1 Тим. 4:12

щоб завершити свою місію і дати пророкові зрозуміти видіння, чому раніше завадила хвороба Даниїла в його попередній бесіді³, він каже: «Даниїле, я тепер вийшов, щоб умудрити тебе в розумінні. На початку молитов твоїх вийшло слово, і я прийшов об'явити його тобі, бо ти улюблений, і приглянься до цього слова, і придивися до видіння»⁴. Ангел стверджує, що одна з причин, можливо, головна, через яку він прийшов, щоб дати йому знання й розуміння, полягає в тому, що Даниїл був «улюблений».

Вдумайтеся в обставини цієї справи. Бог передавав істину, щоб повідомити світові про те, що мало статися згодом. Для цього Він використав одного зі Своїх слуг. Процес був тимчасово перерваний. Але Даниїл спрямував своє серце до того, щоб зрозуміти все, що Бог хотів відкрити, і він підніс своє прохання до єдиного джерела, звідки могла прийти допомога. Відзначте тепер відповідь, принесену від престолу всесвіту рукою могутнього ангела: «На початку молитов твоїх вийшло слово». Слово, про яке йдеться, було веління або вказівка Гавріїлу спуститися на землю до цього раба Господнього і розвіяти всі сумніви та неясності в його розумі щодо істини, якою він був збентежений.

Хтось зараз поставить запитання: чи чує Господь молитви? Чи уважний Він до потреб свого народу? Зважаючи на цю розповідь, як ми можемо мати хоч найменші сумніви? Щойно молитва Даниїла починає підніматися до престолу, як від Бога прийшла вказівка Гавріїлу, щоб він спустився на землю і завершив свою місію перед пророком. Він із готовністю кориться. І пророк говорить про нього, що він «швидко прилетів». Від початку молитви Даниїла, як записано в Даниїла 9, до того моменту, коли Гавріїл з'явився на сцені (вірш 20), не могло пройти більш як три з половиною хвилини за звичайного темпу мовлення.

³ Дан. 8:27

⁴ Дан. 9: 22, 23

За цей короткий проміжок часу молитва пророка піднеслася до неба, її було почуто, прийнято рішення і прийшла відповідь. На небесах немає неробства. Перший слабкий шепіт про потреби дитини Божої миттєво закарбовується на небесах і потрапляє на престол. Дається повеління відповісти, і вісник одразу ж опиняється біля пророка із відповіддю втіхи й радості. Жоден земний «швидкий транзит» не зрівняється з цим. Яку ця сцена дає нам можливість зазирнути за лаштунки внутрішніх дворів небесного світу! Яке уявлення це дає про Божественний телеграф, що працює і чекає на розпорядження двору! Яку впевненість, підбадьорення і розраду повинні дати ці великі факти кожному істинному й довірливому рабу у винограднику Господньому!

В описі життя Даниїла наводиться не тільки один такий випадок, а ціла їх серія, сплєтених разом в один килим істини. Історія починається з того, що Даниїл обіймає посаду прем'єр-міністра при дворі Вавилонського царства – Вавилону, славнозвісного міста, убраного з такою пишністю, що натхнення визнало за потрібне описати його як золоту голову на великому образі світу у вигляді боввана⁵. Господь через пророка назвав Вавилон «краса царств, пишнота халдейської гордості»⁶. У цьому місті краса, слава й досконалість поєдналися в найяскравіших і найбагатших формах.

Уявіть собі простір (ми мусимо його уявити, бо такого місця не існувало раніше й не було з тих пір) площею 225 квадратних миль⁷, розташований на родючій рівнині, оброблений вправним культиватором для вирощування чудових декоративних дерев, кущів, запашних квітів і поживних фруктів, аж доки все це не перетворилося на справжній рай, на сад Господній; уявіть собі цей простір, викладений у вигляді ідеального квадрата, зрошуваний

⁵ Дан. 2 розділ

⁶ Ісаї 13:19

⁷ 360 км²

прекрасним Євфратом і оточений стіною, товщина якої вісімдесят сім футів⁸, висота – триста п'ятдесят футів⁹ і довжина з кожного боку – п'ятнадцять миль¹⁰. Уся площа міста у вигляді великого квадрата поділена на менші квадрати двадцятьма п'ятьма вулицями, що йдуть з кожного боку міста, паралельно протилежні мурам і під прямим кутом одна до одної, прикрашені палацами, портиками, колонами, колонадами, вежами, пам'ятками, висячими садами, оздобленими усім, що може прикрасити мистецтво або гроші та праця, щоб зробити це місце приємним для зору, дотику та будь-якого тілесного відчуття.

Таким був Вавилон, що сяяв у променях сирійського сонця та овівався найлагіднішими вітрами, які коли-небудь дули, коли Даниїл увійшов до нього, щоб відбутися довгий період сімдесятирічного полону. Але він був бранцем тільки політичної влади. Він служив Господу і був духовно вільною людиною. З цього моменту через увесь особистий досвід пророка і далі через сцени, що відкриваються його свідомості духом пророцтва, проходить Божественна розповідь. Ці сцени й переживання сплітаються в книзі в єдине ціле, а духовні та практичні уроки, які можна винести з них, розвішані, як прапорці світла, на всьому шляху.

Жодна людина не може відірватися від вивчення пророцтв без глибокого переконання в серці, що кінець християнського шляху сповна вартує всіх зусиль небесної подорожі. Слова гімну добре передають це почуття:

Тож будемо сподіватися: це не даремно;
Хоч і зволожений нашим горем ґрунт;
Урожай приносить нам радість після болю;
Відпочинок винагороджує за втомлену працю.
Бо пожнуть, хто в сльозах сіє,
Багату радість у вічні роки.

⁸ 26,1 метрів

⁹ 105 метрів

¹⁰ 24 кілометри

Після тривалого служіння і тяжких турбот Даниїлу було сказано: «А ти йди до кінця, і відпочинеш, і встанеш на свою долю під кінець тих днів!»¹¹. Результат християнського служіння учнів в останні дні виражений подібним висловом апостола Івана в книзі Об'явлення: «Блаженні ті мертві, хто з цього часу вмирає в Господі! Так, каже Дух, вони від праць своїх заспокояться, бо їхні діла йдуть за ними слідом»¹². Даниїлу Бог каже: «Йди до кінця, і відпочинеш, і встанеш на свою долю під кінець тих днів». Івану каже: «Ото, незабаром приходжу, і зо Мною заплата Моя»¹³. За працею слідує відпочинок, і кінець настане. Далі слідує кінець обітниць: «і встанеш на свою долю під кінець тих днів». Спочинок безтурботний, а жереб вірний.

Яка ж то доля чекає Даниїла й усіх схожих на нього людей в кінці? Хто може описати її, хто може уявити її собі? Вона повинна охоплювати стан і всі обставини народу Божого, коли він буде славно викуплений. Щодо цього Павло каже такі живі слова: «Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його»¹⁴. Тобто найсміливіший політ фантазії, найсильніші уявлення про невидиму славу небесного світу ніколи не формували і не можуть сформувавши в людському розумі жодного відчутного уявлення про те, що Бог приготував і зберігає для Свого народу. «А нам Бог, – продовжує апостол, – відкрив це Своїм Духом». Так, Дух відкрив ці речі тим, хто сповнений цього Духа й отримав Святого Духа.

Ми з радістю хочемо сказати ці слова як передмову до даної книги, у якій є нові етапи пізнання істини для кожного щирого і духовно налаштованого читача, які ніколи не старіють.

США, Батл-Крік, штат Мічиган, квітень 1901 р.

¹¹ Дан. 12:13

¹² Об'явл. 14:13

¹³ Об'явл. 22:12, 20

¹⁴ 1 Кор. 2:9

РОЗДІЛ І.

Випробування Даниїла та його послідовників

Даниїл і випробування

Хоча Даниїл жив дві з половиною тисячі років тому, він є пророком останнього часу. Його особистість слід вивчати, бо її прояв розкриває таємницю підготовки Богом тих, хто буде зустрічати Христа при Його появі. Пророцтва Даниїла варто розуміти, бо в них міститься ключ, що відкриває історію кінця часу. Про це свідчить Сам Спаситель. Коли учні запитали: «яка буде ознака приходу Твого й кінця віку?», Він відповів: «Коли ви побачите ту гидоту спустошення, що про неї звіщав був пророк Даниїл, на місці святому, хто читає, нехай розуміє». У цих словах ми маємо Божественний дозвіл читати та розуміти пророцтва Даниїла, бо вони призначені для того, щоб попередити людей про прихід Христа.

Щоправда, колись це була запечатана книга, адже пророкові було наказано заховати слова й запечатати книжку «до часу кінця», «бо на час кінця це видіння». І знову: «заховані й запечатані ці слова аж до часу кінця». Але час кінця вже настав. Він почався в 1798 році, і хоча «цього не зрозуміють усі несправедливі», але «розумні зрозуміють». З книгою пророка Даниїла в руках і з серцем, відкритим для того, щоб почути голос Бога, людина може вступити в контакт з Отцем світла: «Хто має вухо, хай чує, що Дух промовляє».

Даниїл починає книгу простим твердженням про те, що в 607 році до н.е., у третій рік царювання Йоякіма, Юдиного царя, прийшов Навуходоносор, цар вавилонський, до Єрусалиму і взяв його в облогу; що під час облоги Йояким був відданий Господом до рук Навуходоносора, але йому було дозволено

залишитися на престолі в Єрусалимі. Проте Навуходоносор забрав із собою до Вавилону, як данину, частину посуду дому Божого, а також, як заручників, деяких членів царського дому.

Цей акт і аналогічні дії, що мали місце опісля, були кульмінацією подій, що почалися за багато років до цього. Щоб оцінити цю кульмінацію, необхідно вивчити причини, які до неї призвели. Оскільки полон Юди – це наочний урок для людей останнього покоління, нам подвійно необхідно простежити взаємозв'язок між певними причинами та результатами.

Короткий виклад історії

У Бога була Своя мета, коли Він закликав єврейський народ відокремитися від інших народів світу. Це було для того, щоб Його народ постав перед світом як носій світла. Як маяк, що стоїть на пагорбі, Ізраїль мав посилати промені світла у світ. План освіти, відомий Ізраїлю через пророків Божих, був засобом підтримки цього світла. Коли цей Богом даний план був знехтуваний, світло, як свічка, позбавлена життєдайного кисню, потьмяніло. Тоді настав час, коли народ був з усіх боків затиснутий ворогом. Давньоєврейський вислів говорить: «Єрусалим був зруйнований, бо знехтував вихованням своїх дітей». Пророцтва Даниїла й пов'язана з ними історія підтверджують істинність цього висловлювання. На додаток до цього можна сказати, що євреїв повернули в Єрусалим унаслідок правильного виховання кількох єврейських хлопчиків.

Приблизно за сто років до днів Даниїла царем Юдеї був Єзекія. Після тринадцяти років царювання він перебував на смертному одрі, але просив Бога продовжити йому життя. Так і сталося, йому було додано ще п'ятнадцять років життя. Коли цар одужав, його відвідали послы з Вавилону, яким він показав усі свої скарби. Вони прийшли послухати про могутнього Бога, який може цілювати хворих; але цар показав їм тільки земні скарби. Він втратив можливість передати їм скарби небесні.

Тоді прийшло послання від Бога через пророка Ісаю, який сказав: «Ось приходять дні, і все, що в домі твоєму, і що були зібрали батьки твої аж до цього дня, буде винесене аж до Вавилону. Нічого не позостанеться, говорить Господь...»¹⁵. У той же час йому було сказано, що його нащадки мають бути євнухами в палаці вавилонського царя.

Так був зображений майбутній полон давньоєврейського народу. Пророцтво було записано, і єврейські матері повторювали його знову і знову, навчаючи своїх дітей. «Чи мій син повинен бути полоненим при дворі язичницького царя? Тоді дозвольте мені так виховати його, щоб він був вірний Богу своїх батьків». Були й інші матері, які легковажно поставилися до цієї думки, і історія життя їхніх синів записана для науки нам.

Через три роки після того, як життя Єзекії було збережено, у нього народився син. Незважаючи на нещодавнє пророцтво, Єзекія та його дружина Хевці-Ваг не змогли навчити юного Манасію праведному шляху. Хлопчику було всього дванадцять років, коли він зійшов на престол, і якби він був вихований у страху Божому, то не обрав би язичницького поклоніння.

Юний Христос у такому ж віці вирішив не тільки свою власну долю, а й долю всього Всесвіту. Коли йому було дванадцять років, в Єрусалимському храмі перед Ним відкрилося Його майбутнє, і Він прийняв призначену Йому місію. Чому? Тому що Марія, його мати, навчила його, що служіння Богові від усього серця є його найвищою насолодою. Манасія ж вирішив прихилитися до язичницьких божеств; чинив зло в очах Божих, і «за гріхи Манасії» настало полонення Юди.

У віці дванадцяти років Христос прийняв рішення, яке врятувало світ; у тому ж віці Манасія обрав шлях, що призвів до загибелі нації. У вихованні своєї дитини ви Хевці-Ваг чи Марія?

Довге царювання Манасії минуло, а пророцтво, послане Єзекії, все ще не здійснилося. Люди почали сумніватися, чи

¹⁵ Ісаї 39:6

здійсниться воно коли-небудь. «Від того часу, як позасинали наші батьки, – говорили вони, – усе залишається так як було».

За днів Йосії, онука Манасії, пророкував Єремія. Через цього пророка Бог благав Єрусалим повернутися до Нього. «Ось Я приведу іздалека народа на вас, о доме Ізраїлів, каже Господь, це сильний народ, стародавній це люд, люд, що мови його ти не знаєш, і не зрозумієш, що він говоритиме»¹⁶. Так було описано Вавилон і показано наближення загибелі Єрусалиму.

Йосія не побачив повного руйнування Єрусалиму завдяки реформам, які він провів. За його днів Юдея, а також Ізраїль святкували найбільше в історії народу свято Пасхи: «За те, що зм'якло твоє серце, і ти впокорився перед Господнім лицем... Тому то Я прилучу тебе до батьків твоїх... і очі твої не побачать усього того лиха, що Я наводжу на оце місце»¹⁷.

Бог особливим чином надав Йосії можливість запобігти лиху, що насувалося. Було ще не пізно змінити хід подій. Ця можливість була надана через даних йому синів.

У Йосії було три сини й один онук, які по черзі були на троні в Єрусалимі. Кожен із них, через неправильне виховання в юності, відмовився повірити Богові на слово і, зазнавши невдачі, прискорив остаточне падіння.

Три сини Йосії: Йоханан, Єгояким і Седекія. Онук – Єхонія (*ред. син Єгоякіма*), передував на царстві своєму дядькові Седекії. Доля кожного з них є серйозним попередженням людям, які живуть в останній час. Той, хто міг стати світлом для язичницьких народів, був поглинений єгипетською темрявою.

Якби Єгояким, другий син, був належним чином підготовлений, то він би настільки наповнився силою Божою, що язичницький цар об'єднав би свої сили з царем Юдеї, але чинячи опір, він був блискавично знесений і, зазнавши поразки, сплачував данину Вавилону.

¹⁶ Єрем. 5:15

¹⁷ 2 Цар. 22:19, 20

У результаті його столицю захопили. Скарби з Божого дому були безжалюно зірвані зі своїх місць і присвячені язичницькому поклонінню. Молодь, яскрава, перспективна молодь, була взята з царської сім'ї на службу вавилонському царю.

Єгояким бачив це, але був безсилий утритися й щось змінити. Його життя минуло, він не був зв'язаний із престолом Божим. Його мати й батько зробили фатальну помилку, не давши йому того виховання, яке Бог наказав їм дати. Єгояким також не взяв урок з цих помилок, а виховав свого сина в придворних манерах і в філософії світу, і, як наслідок, його син Єхонія майже тридцять сім років перебував у в'язниці у Вавилоні. Це був ще один світильник без оливи; ще одна душа без небесної поживи; ще один син, який отримав неправильне виховання і зганьбив Юдею. Ми пам'ятаємо: «Єрусалим був зруйнований, бо знехтував вихованням своїх дітей».

У Седекії, третього сина Йосії, ще була можливість урятувати Єрусалим. Частина скарбів цього міста вже була у Вавилоні. Даниїл і його сімнадцяти й вісімнадцятирічні друзі перебували при дворі, коли Єремія прийшов до Седекії зі словами: «Якщо справді вийдеш ти до зверхників вавилонського царя, то житиме душа твоя, а місто це не буде спалене огнем... Послухай Господнього голосу до того, що я говорю тобі, і буде добре тобі, і буде жити душа твоя»¹⁸. Як вчинив Седекія в цей небезпечний час? Чи вийшов він до вавилонян? Бог повелів це зробити; місто було б врятоване; його власна душа була б жива. Седекія вдавсь до найбільш людського виправдання і сказав: «Я боюся».

У цих трьох синах проявилися слабкість, боягузтво, нечестя й остаточна загибель тих, хто готувався до служіння світу, а не до служіння Богові.

¹⁸ Єрем. 38:17, 20

Справжнє виховання

У той самий час і в тому ж місті зі вказаними вище князями жили й інші, яких Святе Письмо згадає на ім'я. Це були Даниїл, Ананія, Мисаїл і Азарія, діти Юди, з царської сім'ї, родичі Йоханана, Єгоякіма та Седекії.

Під час першої облоги Єрусалиму в 607 році до н.е. Даниїлу було не більше вісімнадцяти років; приблизно стільки ж було князю Седекії, який згодом правив у Єрусалимі. Даниїл мав благочестиву матір, яка знала пророцтво про руйнування їхнього міста. Вона повторювала своєму синові слова Божі про те, що одного дня єврейські діти повинні будуть постати перед язичницьким судом у Вавилоні. Ця мати ретельно вчила сина читати пергаментні сувої пророків. Вивчалася історія Ізраїлю, розповідалася й переказувалася історія про Надава й Авіуду. Дія міцного напою закарбувалася в пам'яті. Вивчалися закони власного буття (*ред. закони природи*). Він знав, що надмірності в їжі та питті настільки притупляють розум, що голос Бога не може бути почутий.

У піснях, які співали єврейські діти, розповідалося про те, як Бог чинив зі своїм народом. Саме так образ Божий був закарбований у їхніх серцях. Таку освіту не можна було здобути в школах того часу, оскільки вони відійшли від плану Бога, але святі матері, котрі мали довірливе спілкування з вічним Батьком, вели своїх дітей настановами та прикладом, словом і піснями, формуючи в них характер, здатний витримати випробування.

Це був вік, коли більшість молодих людей у столиці Юдеї були дикими та безрозсудними. Вони виправдовували себе через свою молодість. Але Бог обрав з їхнього середовища тих, кому Він міг довіряти в чужій країні. Даниїл і троє його друзів були вирвані з домашнього затишку і разом з іншими віддані під керівництво Ашкенази – начальника євнухів у Вавилоні.

Тепер можна побачити результати домашнього навчання. Чиста їжа, чисті помисли і фізичні вправи дозволили їм увійти

в число «юнаків, що нема в них жодної вади, і вони вродливого вигляду»¹⁹. Але як щодо їхніх інтелектуальних здібностей? Адже вони не здобули освіти ні в єрусалимських, ні тим більше у вавилонських школах. Хіба не було великої небезпеки в тому, що вони не володіли науками й основними галузями знань? Під час огляду ці четверо були визнані такими, що мають «пізнання та розуміння в кожній книжці та мудрості»²⁰ і здатні вивчити важку іноземну мову. Бог виконав свою обіцянку щодо цих дітей, які були на домашній освіті.

Вирішальний момент настав, коли «призначив їм цар щоденну поживу, з царської їжі та з вина, що сам його пив». Даниїл безмежно вірив у принципи стриманості не тільки тому, що він знав їхню наукову істинність, а й тому, що вони були дані Богом і в його випадку були застосовані на практиці. Його освіта мала біблійне підґрунтя, і він знав, що вона перебуває в гармонії з істинною наукою. Це було питання життя і смерті; але принципи були божественними, і він підкорився їм, ходив вірою і залишив результати своєму Творцеві: «І поклав Даниїл собі на серце, що він не оскверниться їжею царя та питвом, що той сам його пив». Розмова князя євнухів показує, що були й інші юдейські юнаки, яких обрали, але вони не звернулися з цим проханням; «бо, – сказав начальник євнухів, – коли б він побачив ваше обличчя худішим, ніж у тих юнаків, що вашого роду»²¹.

Даниїл і його друзі, обміркувавши своє небезпечне й важке становище, звернулися з молитвою до Господа й вирішили залишитися вірними своїм принципам. Це рішення викликало багато труднощів. Якби вони сіли за царський стіл, то прийняли б їжу, присвячену ідолам, і діти юдеїв тим самим збезчестили б Бога та зіпсували б свої характери, позбавляючи себе захисту стриманості й дозволяючи собі піддаватися впливу зіпсованого товариства. Навіть ціною того, що їх сприйматимуть дивними,

¹⁹ Дан. 1:4

²⁰ Дан. 1:17

²¹ Дан. 1:10, перек. з англ.

вони вирішили не сідати за стіл царя. Ймовірно, можна було міркувати, що за наказом царя вони змушені приймати їжу за царським столом, який був присвячений ідолу. Але юнаки вирішили не пов'язувати себе з язичництвом і не ганьбити принципи своєї національної релігії та свого Бога. Оточені небезпеками, доклавши найрішучіших зусиль, щоб протистояти спокусі, вони мали довірити наслідки Богові.

Зі справжньою мужністю і християнською ввічливістю Даниїл звернувся до начальників над ними: «Випробуй но своїх рабів десять день, і нехай дають нам із ярини, і ми будемо їсти, та воду і будемо пити. І нехай з'являться перед тобою наші обличчя та обличчя тих юнаків, що їдять царську їжу, і згідно з тим, що побачиш, зроби зо своїми рабами»²². Це не був експеримент, бо вони передбачали результат.

Наглядач вагався. Він побоювався, що запропоноване ними суворе утримання несприятливо позначиться на зовнішньому вигляді юнаків, і, як наслідок, вони втратять прихильність царя. Єврейські юнаки пояснили наглядачеві, як їжа впливає на організм; що переїдання і вживання жирної їжі послаблюють чутливість, не даючи змоги розуму і тілу бути готовими до важкої, суворої праці. Вони щиро переконували, щоб їм дозволили просту дієту, і благали дати їм десятиденне випробування, щоб після закінчення цього терміну вони своїм зовнішнім виглядом довели переваги простої та поживної їжі. Прохання було задоволено, бо вони здобули прихильність Бога і людей. Це був акт віри; у них не було почуття заздрості до тих, хто їв царське м'ясо. Розуми всіх чотирьох були наповнені думками про любов і мир, і за ці десять днів вони справді зміцніли.

Бог схвалив їхній вчинок, бо «по десяти днях їхній вигляд виявився кращим, і вони були здоровіші на тілі, аніж усі ті юнаки, що їли царську їжу»²³. Ясний блиск очей, рум'яне,

²² Дан. 1:12, 13

²³ Дан. 1:15

здорове с'яйво обличчя свідчили про фізичне здоров'я і моральну чистоту. Після цього єврейським полоненим було дозволено їсти обрану ними їжу.

Бобові та вода, яких вони тоді бажали, не завжди були виключною дієтою Даниїла, бо іншим разом, уже в більш пізньому віці, він сказав: «Любої страви я не їв, а м'ясо й вино не входило до моїх уст»²⁴. Але коли Даниїл і його друзі розпочали царський курс навчання і стали пов'язані з царським двором, вони добровільно обрали цю просту і ситну їжу. Також, коли стикаючись з якоюсь складною проблемою або бажаючи особливо пізнати розум Божий, запис говорить про те, що Даниїл утримувався від м'ясної їжі, вина та продуктів, що збуджують апетит.

Єзекіїль, який був пророком-сучасником Даниїла, посилається на нього як на показовий образ тих, хто житиме перед другим приходом Христа. Люди будуть покликані пройти через досвід, що вимагає найгострішого духовного зору; тому Бог просить їх відмовитися від усього, що може хоч якось стримує потік Святого Духа через розум. У цьому полягає причина суворого дотримання принципів реформи здоров'я. Даниїл і його друзі здобули перемогу в питанні апетиту. Це був єдиний шлях, через який сатана міг спокушати Адама; і якби Адам виявився вірним в Едемському саду і не скуштував забороненого плоду, гріх і страждання ніколи б не з'явилися. Апетит був тими відчиненими дверима, через які й прийшли всі результати гріха, що впродовж шести тисяч років так яскраво проявляються в людській родині.

Коли Христос приступив до Свого служіння, Він почав з того місця, де впав Адам. Перша спокуса в пустелі була пов'язана з апетитом. Тут Спаситель подолав прірву, яку утворив гріх. Він спокутував весь рід Адама і здобув перемогу для всіх, хто зазнав такої спокуси. В останні дні Бог випробує Свій народ, як

²⁴ Дан. 10:3

Він випробував Даниїла. Добровільний самоконтроль над апетитом лежить в основі будь-якої реформи.

Бути вірним Богу – це багато значить. Це охоплює і реформу здоров'я. Це означає, що дієта має бути простою – закликає до прояву поміркованості в усьому. Занадто велике розмаїття їжі, що вживається за один раз, дуже шкідливе, але як часто про це забувають. Розум і тіло мають бути збережені в найкращому стані здоров'я. Тільки ті, хто був вихований у страху і знанні Бога, і хто вірний принципам, можуть нести відповідальність у завершальній роботі Євангелія.

Даниїл і його друзі пройшли через незвичайну школу, в якій їм належало стати готовими до життя в поміркованості, працьовитості та вірності. Оточені придворною величчю, лицемірством і язичництвом, вони виявляли самозречення і намагалися виправдати себе настільки, щоб ізраїльтяни, їхній пригноблений народ, були в пошані, а ім'я Боже прославилося.

Для цих юнаків Господь був вихователем. Вони були пов'язані з джерелом мудрості золотим каналом – Святим Духом. Вони постійно підтримували живий зв'язок з Богом, ходили з Ним як Єнох. Вони мали намір здобути істинну освіту; і, внаслідок їхньої співпраці з Божественною природою, вони стали у всіх сенсах досконалими людьми у Христі Ісусі. Старанно займаючись вивченням мов і наук, вони також одержували світло прямо від небесного престолу і читали Божі таємниці для майбутніх віків.

Коли через три роки цар Навуходоносор почав випробувати здібності та вміння царських князів з поневолених народів, яких він навчав, то жоден з них не зрівнявся з єврейськими юнаками: Даниїлом, Ананією, Мисаїлом та Азарією. Вони вдсятеро перевершували своїх товаришів у гостроті сприйняття, у правильності й точності знання мови, у широті знань. Енергія і сила їхніх розумових здібностей не ослабли. Тому вони постали перед царем. «А всяку справу мудрости та розуму, що шукав від них цар, то він знайшов

їх удесятеро мудрішими від усіх чарівників та заклиначів, що були в усьому його царстві»²⁵.

Ці юнаки поважали свою чоловічу гідність, і їхні довірені таланти не були ослаблені чи спотворені потуранням апетиту. Те добро, яке вони бажали зробити, завжди було в пам'яті. Вони були вірні в дрібницях. Бог вшанував їх, тому що вони шанували Його. Бог завжди цінує вірність принципам. Серед усіх найперспективніших молодих людей, зібраних із земель, підкорених Навуходносором, єврейські полонені не мали собі рівних. Їхня повага до законів природи та Бога природи проявилася в стрункій фігурі, впевненому кроці, прекрасному обличчі, чистому подиху, незатьмарених почуттях. Вони не випадково досягли своєї дивовижної мудрості, «Страх Господній початок премудрости»²⁶. Основою найвищої освіти є релігійний принцип. Віра розвивалася в дитинстві; і коли юнакам доводилося діяти самостійно, вони поклалися на Бога, Котрий давав їм силу й ефективність їхньої праці, і тому вони були щедро винагороджені.

Де ті батьки, які сьогодні вчать своїх дітей контролювати апетит і звертатися до Бога як до джерела всякої мудрості? Наша молодь щодня зустрічається зі спокусами апетиту. Потурання йому подане в легкій і привабливій формі, особливо в наших великих містах. Ті, хто наполегливо відмовляється осквернитися, будуть винагороджені як Даниїл. Сучасна молодь може стати вагомим свідченням на користь справжньої стриманості.

Дотримуючись цих принципів, молоді люди, які вкорінені й твердо стоять в Святому Письмі, зможуть вступати до світських університетів і, проходячи курс навчання в них, поширювати істини Євангелія, а після завершення вийти звідти незаплямованими. Серед вальденсів були освячені юнаки,

²⁵ Дан. 1:20

²⁶ Прип. 1:7

які вступали до світських університетів і, здобуваючи освіту, поширювали насіння Реформації. Папська влада за найретельнішого розслідування не змогла встановити, хто саме запровадив так звану ересь; і все ж робота була зроблена, приносячи плоди у вигляді навернення багатьох людей, які стали лідерами протестантського руху. Якби ці принципи застосовувалися на практиці, більшій кількості молодих людей можна було б довірити місіонерську роботу на відповідальних посадах і в навчальних закладах. Багатьом ще належить постати перед суддями й правителями. Як виховуються наші діти?

Останні слова першого розділу книги Даниїла воістину знаменні: «І був Даниїл там аж до першого року царя Кіра»²⁷. Інакше кажучи, Даниїл прожив усі дні вавилонського полону – понад сімдесят років – і мав приємність знати Кіра, чиє ім'я згадував пророк Ісая майже за двісті років до того, як він видав свій чудовий указ про визволення народу Божого з полону.

²⁷ Дан. 1:21

РОЗДІЛ II.

Суперечність між істиною та помилкою

«**А** за другого року Навуходоносорового царювання приснилися Навуходоносорові сни. І занепокоївся дух його, і сон його утік від нього»²⁸. Таким чином, ми знайомимося з монархом найбільшого із усіх земних царств у його власному домі. У першому розділі Навуходоносор згадується як той, хто тримав в облозі Єрусалим; у другому розділі про нього сказано як про правителя всіх народів на землі. Царство, яке Навуходоносор довів до вершини своєї слави, можна простежити в біблійній історії від самого його заснування. Історія Вавилону – це історія великого конфлікту між Христом і сатаною, який почався на небі, продовжується на землі і закінчиться тільки тоді, коли камінь, відірваний від гори не руками людськими, наповнить усю землю.

Сатана звинувачує Бога в тому, що Отець несправедливий. «Але дай мені сприятливий шанс, – стверджував Люцифер, – і я зможу встановити на землі царство, яке славою перевершить Царство Боже на небесах». Йому було надано привілей здійснити випробування. Були обрані рівнини Шінеара; люди, яким Бог велів наповнити всю землю, були зібрані у місто. Вавилон ріс, і його потужні стіни заввишки в триста п'ятдесят футів²⁹ і завтовшки у вісімдесят сім футів³⁰, з масивними мідними воротами були спроектовані так, щоб імітувати могутність міста Божого. Під час заснування Вавилону сатана ще збирався на раді представників світів, що проходила біля небесних воріт.

²⁸ Дан. 2:1

²⁹ 175 метрів

³⁰ 43,5 метра

У його наміри входило підробити плани Бога. Земне місто було побудоване за зразком небесного. Через нього протікав Євфрат, так само як річка Божа через рай. На троні сидів чоловік; уряд був абсолютною монархією, і в міру її зростання, всі коліна землі схилялися перед царем. На зміну любові прийшла тиранія. Так завжди буває, коли людина підноситься над Богом. Склався тісний союз церкви та держави, бо жодна влада не могла бути вищою за владу монарха. Навуходоносор став спадкоємцем саме такого царства, красу і могутність якого він збільшував усіма можливими способами, аж поки про нього не заговорили всюди як «Вавилон, краса царств, пишнота халдейської гордості»³¹.

Не тільки сила, а й мудрість Навуходоносора була надзвичайно великою. Цар прихильно ставився до освіти, і під час його правління Вавилон був освітнім центром світу. У вавилонських школах викладали всі види мистецтва і науки. Мудрість древніх була відома учням, які сиділи біля ніг її чарівників і мудреців. Вони захоплювалися вивченням астрономії та вищої математики. Були лінгвісти, які могли навчити мови будь-якого народу.

Сам цар був високоосвіченим, бо саме він екзаменував студентів після закінчення курсу і присуджував їм ступені. Вавилон пишався своєю системою освіти; вірив у її рятівні функції, але вона стала причиною його загибелі. «Звела тебе мудрість твоя та знання твоє»³². Сам Бог говорить про це: «Хіба Бог мудрість світу цього не змінив на глупоту?»³³. Прикладом цього слугував вавилонський двір. Навуходоносор і його радники, мудреці, астрологи й віщуни, – з одного боку, представляли мудрість і освіченість світу. Даниїл, юнак, якому навіть не було двадцяти одного року, єврей і раб, був обраний Богом, щоб осоромити мудрість сильних світу цього.

³¹ Ісаї 13:19

³² Ісаї 47:10

³³ 1 Кор. 1:20

Сон

Святе Письмо подає історію доступною для розуміння мовою. Але чому Бог дав Навуходоносору сон? Як Бог небес міг відкрити істину цьому язичницькому царю? Безсумнівно, Він не міг цього зробити в стані його бадьорості, але Навуходоносор розмірковував про славу свого царства і заснув з палким бажанням дізнатися його майбутнє. Він знав, що життя коротке. Скоро він має померти, а що буде в майбутньому? Це була можливість для Бога, і поки очі Навуходоносора були закриті для земних речей, в той час як його «я» було бездіяльне – немов мертво (*ред. у стані сну*), – перед ним розгорнулася майбутня історія світу. Прокинувшись, він не знайшов слів, щоб висловити свої думки. Той, хто був обізнаний з мудрістю світу, не знав мови небес. Цьому його ніколи не вчили. Він спробував осмислити побачене, але щойно його очі знову зупинилися на славі, що оточувала його, видіння зникло. Земні речі застинали завісу над Божими, і хоча він знав, що бачив щось, але не знав, що саме.

Цар зажадав тлумачення, але наймудріші з мужів царя відповіли: «Нема на суходолі людини, що могла б об'явити цареву справу... немає таких, що об'явили б її перед царем, окрім богів, що не мають своїх мешкань разом із тілом»³⁴. Господь у Своєму провидінні дав Навуходоносору цей сон, щоб удавані знання вавилонських мудреців були викриті, а потім Бог дозволив цареві забути подробиці сну, але водночас зберіг яскраве враження від побаченого. Цар був розгніваний проханням мудреців розповісти йому цей сон і сказав: «Я знаю напевно, що ви хочете виграти час, бо бачите, що слово моє невідкличне»³⁵. Тобто вони змогли б домовитися про якесь тлумачення, якби цар міг розповісти сон. Тоді цар пригрозив, що

³⁴ Дан. 2:10, 11

³⁵ Дан. 2:8

якщо вони не розкажуть сон, то всіх буде знищено. Мудреці стверджували, що ця вимога нерозумна; але що більше вони сперечалися, то більше лютився цар, і, зрештою, в гніві він наказав «вигубити всіх вавилонських мудреців»³⁶.

Цей указ був виданий на другому році правління Навуходоносора. Два роки він правив спільно зі своїм батьком Набопаласаром і два роки вже одноосібно; тож Даниїл і його товариші вже рік служили як мудреці при вавилонському дворі, закінчивши трирічний курс навчання в школах. Тому Арїох, царський воєначальник, шукав їх, щоб убити. Даниїл запитав: «Чому такий жорстокий наказ від царя?»³⁷. Тоді Арїох розповів про все Даниїлу. Тільки в Даниїла вистачило сміливості, щоб під загрозою втрати свого життя з'явитися до царя і просити, щоб йому дали час, щоб показати сон і дати його тлумачення. Прохання було задоволено. «За Божественним провидінням, існують особливі періоди, коли ми повинні прокинутися і відгукнутися на Божий заклик»³⁸. Кульмінаційний момент настав для Даниїла. Саме до цього Бог його готував. Від самого народження кожна деталь його життя була спрямована на цей час, хоча він і не знав про це. Його виховання з ранніх років було таким, що в той момент, коли смерть заглянула йому в очі, він міг дивитися на Бога і вимагати від Нього обіцяного.

Хоча Даниїл отримав диплом про закінчення вавилонських шкіл від самого Навуходоносора і його визнали вдесятеро мудрішим за своїх товаришів, проте він ще не був зарахований до астрологів і мудреців Халдеї (*ред. він був тільки мудрецем при дворі*). Ймовірно, його молодість і недосвідченість затримали таке визнання. Але Бог вибрав немічне світу, щоб засоромити сильне, бо Боже й немудре розумніше воно від людей.

³⁶ Дан. 2:12

³⁷ Дан. 2:15

³⁸ Е. Уайт; СЦ, том 6, 469 стор.

Четверо єврейських юнаків схилилися в молитві, і тієї ночі «Даниїлові відкрита була таємниця»³⁹. Як Бог міг говорити з Даниїлом? Тому що Дух Господній з тими, хто боїться Його. Виховання Даниїла познайомило його з голосом Божим. Він звик дивитися на вічні речі очима віри. Бог показав Даниїлу те ж саме, що відкрив Навуходносору, але що було приховано від царя блиском мирської слави.

Пісня хвали, що зірвалася з вуст Даниїла в момент видіння, показує, наскільки він забув про себе і як тісно його серце було пов'язане з серцем Бога.

Вавилонські школи розвивали гордість, любов до задоволень, пихатість і самолюбство. Вони виховували аристократію, культивували дух гноблення і поневолення. Протиставте цьому природну простоту, ввічливість, лагідність і самозабуття дитини Божої, коли вона входить у двір і представляється царю Арйохом.

За роки до цього, коли Єгипет був освітнім центром світу, Бог навчав єгипетських вчителів вустами Йосипа, юнака не старшого за Даниїла. Коли Вавилон піднісся над небесними порадами, з людьми його шкіл зустрічається вже інший єврей: «Таємниці, про яку питається цар, не можуть об'явити цареві ані мудреці»⁴⁰.

Перед Даниїлом стояв цар у своїй славі; навколо нього стояли ті самі вчителі, у яких він навчався три роки. Ця сцена була наочною ілюстрацією слів псаломспівця: «Я став розумніший за всіх своїх учителів, бо свідоцтва Твої то розмова моя! Став я мудріший за старших, бо держуся наказів Твоїх!»⁴¹.

Навуходносор був змучений від безсоння і перебував у великій тривозі, оскільки сон турбував його; Даниїл же був спокійний, усвідомлюючи свій зв'язок з Богом, Царем царів. Тепер у Даниїла була можливість возвеличити свою мудрість,

³⁹ Дан. 2:19

⁴⁰ Дан. 2:27

⁴¹ Псал. 119:99, 100

але він вирішив віддати всю славу Богові. Він прямо сказав цареві, що людина не в змозі відкрити сон або дати його тлумачення: «Але є на небесах Бог, що відкриває таємниці, і Він завідомив царя Навуходоносора про те, що буде в кінці днів»⁴². Думки царя були звернені тільки до Бога.

За одну ніч Бог відкрив історію більш ніж двох тисяч п'ятисот річного періоду, для пояснення якої людському історичу знадобилися б томи, але Бог виклав її всього в п'ятнадцяти віршах. Святе Письмо саме пояснює себе, і в Божественних записах кожне слово добре підібране і поставлене в потрібному місці.

В образі, явленому Навуходоносору, слава Вавилонського царства визнана Господом і представлена у вигляді золотої голови. Але, віддаючи належне нинішньому стану речей, дух пророцтва з такою ж відвертістю вказує самозвеличенному цареві на слабкість інституцій, на які він сподівався, і на неспроможність вавилонської ученості врятувати від загибелі, що насувається.

«Зійди й сядь у порох, о діво, дочко Вавилону! Сядь на землю, без трону, о дочко халдеїв! Бо кликати більше не будуть на тебе: тендитна та випечена! Візьми жорна й муки намели»⁴³. Із пана над усіма Вавилон має стати найпокірнішим слугою. Оскільки ці люди знехтували Богом небесним і сказали: «Ніхто не побачить мене»⁴⁴, невідомо звідки прийде зло, і Вавилон буде знищено. Він зробить відчайдушну спробу врятуватися, звернувшись до своїх просвітителів і мудреців: «хай же стануть і хай допоможуть тобі ті, хто небо розрізує, хто до зір придивляється, хто провіщує кожного місяця, що має на тебе прийти! Ось стали вони, мов солома»⁴⁵. Коли настав суд, у всіх сферах Вавилону не було нічого, що могло б врятувати його.

⁴² Дан. 2:28

⁴³ Ісаї 47:1, 2

⁴⁴ Ісаї 47:10

⁴⁵ Ісаї 47:13, 14

«Сила націй і окремих людей полягає не в можливостях і засобах, які, здавалося б, роблять їх непереможними; не в їхній хвалькуватій величі. Тільки одне може зробити їх великими або сильними – це сила і намір Бога. Вони самі, своїм ставленням до Його наміру, вирішують свою долю»⁴⁶.

Царство Навуходоносора тривало тільки до правління його онука, коли на сцену дійства вийшов другий або нижчий народ, що представлений срібними грудьми боввана.

На місце Вавилону прийшла Мідо-Персія, за Мідо-Перським царством слідувала Греція, тоді як Рим, четверте царство, мав бути розділеним на десять частин, які залишатимуться до кінця часів. За днів цих царів Бог Небесний встановить царство, яке ніколи не буде зруйноване і не буде завойоване жодним іншим народом; воно розіб'є на шматки та поглине всі колишні царства, і стоятиме вічно.

Бовван (*ред. показаний уві сні царю*) являв собою всеосяжний нарис світової історії. «Краса царств» утворювала золоту голову, всі наступні царства: що далі тим гірші від Вавилону, як показує сорт металів, з яких було сформоване зображення. Спочатку золото, потім срібло, мідь і залізо. В останній частині світової історії відбулася помітна зміна: залізо змішалось з багнистою глиною. Після руйнування влади четвертого царства більше не мало бути всесвітніх царств (*ред. імперій*), керованих людьми, воно мало залишатися розділеним до кінця часів. Замість одного царства буде декілька.

Глина, змішана із залізом, також означала союз церкви та держави. Це поєднання характерне для останньої частини історії світу, стопам і пальцям боввана.

Релігія була основою правління в язичницьких народах; тому не могло бути поділу між церквою і державою. Коли відступницьке християнство об'єдналося з державою, кожен з них залишався в деякому сенсі окремим, як болотна глина не з'єднана з залізом. Цей союз триватиме доти, поки камінь не

⁴⁶ Е. Уайт; ПЦ, 9 стор.

вдарить боввана в ноги. Сам факт, що «з гори відірвався камінь сам, не руками»⁴⁷, показує, що останні царства на землі не будуть повалені ніякою земною силою, але Бог Небесний накликає на них остаточну загибель, віддавши їх палючому вогню.

Змінене серце

Цар прислухався до кожної фрази, яку промовляв Даниїл, розповідаючи сон, і впізнав у них видіння, що його непокоїло. Коли Даниїл дав тлумачення, він був упевнений, що може прийняти його як правдиве пророцтво від Бога Небесного. Видіння сильно вразило царя, і коли йому було дано тлумачення, він у здивуванні та смиренні впав на обличчя своє перед Даниїлом і сказав: «Направду, що ваш Бог це Бог над богами та Пан над царями, і Він відкриває таємниці, коли міг ти відкрити оцю таємницю»⁴⁸.

Двадцятиоднолітнього юнака призначили правителем над усіма провінціями Вавилону і головним начальником над усіма мудрецькими царства. Друзі Даниїла також отримали високі посади в уряді. Слід пам'ятати, що цей сон, записаний у другому розділі книги Даниїла, був даний Навуходносору на другому році його одноосібного царювання. Це було ще за життя Єгоякіма, царя Юдеї.

За задумом Бога його народ повинен нести світло істини всім язичницьким народам. Те, що вони не змогли зробити в мирний час, вони повинні зробити в час лиха. Вавилон був панівною державою світу, центром освіти. Євреї були порівняно невеликим народом; вони втратили силу Божу, нехтуючи освітою своїх дітей; вони не дозволили своєму світлу сяяти. З їхнього середовища Бог узяв кілька людей, вихованих у страху Господньому, помістив їх при язичницькому дворі, дав їх милість в очах правителя світу і, таким чином, зробив Себе відомим язичницькому царю. Він зробив навіть більше: Він відкрився цареві та використав цих своїх дітей, щоб довести, що

⁴⁷ Дан. 2:45

⁴⁸ Дан. 2:47

мудрість Божа перевершує мудрість халдеїв. Звеличивши істинну освіту, він поставив Даниїла і його друзів на чолі величезної імперії, щоб знання про Бога Небесного дійшло до краю землі.

Визнавши Бога Даниїла, Навуходоносор виявився в змозі врятувати Єрусалим, а не зруйнувати його. Саме завдяки цьому досвіду через кілька років Бог зміг послати через свого пророка звістку про те, що якщо Седекія, цар Юдеї, здасться вавилонському цареві, то Єрусалим не буде спалений, і світ отримає світло Євангелія (*ред. див. Єремія 38 розд.*).

Історія міста Вавилон описана тому, що це Божий наочний урок для сучасного світу. У книзі Об'явлення, яка є доповненням до книги Даниїла, часто використовується ця назва «Вавилон» стосовно сучасних церков. Ставлення євреїв до Вавилону Навуходоносора таке саме, як і ставлення залишку церкви, істинного Ізраїлю, до церков, які, пізнавши істину, відкинули її. Гріхи стародавнього Вавилону повторюються і в наші дні. Його система освіти є загальноприйнятою; його уряд з надмірними податками, піднесенням багатих і пригнобленням бідних, гордістю, зарозумілістю, любов'ю до показовості, вибором штучного замість природного і звеличуванням бога науки замість Бога Небесного — це те, до чого поспішає сучасний світ.

Як Бог покликав Авраама від ідолопоклонства Халдеї та зробив його батьком єврейського народу; як Він дав цьому народові форму правління, яка підносить Бога; як Він дав йому заповідь навчати своїх дітей так, щоб євреї стали вчителями народів і могли бути вічним царством, так і сьогодні Він викликає народ із сучасного Вавилону. Він довірив їм принципи здорового способу життя, які зроблять їх розумово і фізично дивовижними для всього світу. Він дав їм принципи освіти, які, якщо їм слідувати, зроблять їх учителями світу і врешті-решт приведуть їх у Царство Боже. Він дав їм принципи істинного правління, які визнають рівні права всіх людей і які в церковній організації пов'язують усіх разом в одне тіло у Христі Ісусі.

За часів Даниїла лише кілька – четверо з тисяч – були вірні цим принципам. А як буде сьогодні?

РОЗДІЛ ІІІ.

Справжня свобода в поклонінні

«Цар Навуходоносор зробив був золотого боввана»⁴⁹. Згідно з хронологією Ашера минуло двадцять три роки після сну того самого Навуходоносора, про який йдеться в другому розділі книги Даниїла. В результаті пережитого досвіду Даниїл став радником на той час, сидячи при царських воротах, а Шадрах, Мешах і Авед-Него (*ред. вавилонські імена*) були призначені правителями у Вавилонській провінції. Цим мужам Божим випало багато можливостей, проте вони зберегли знання про свого Бога перед народом Вавилону. Єрусалим на той час було зруйновано. Юдеї як народ були розсіяні по всьому царству Навуходоносора, а їхній цар Єхонія томився в одній з вавилонських в'язниць. Це був час смутку і скорботи для вибраного народу Божого. Невже про них забув Той, Хто розбив Єгипет і перевів народ через Червоне море? З людської точки зору, так воно й було.

Після того, як Даниїл розтлумачив сон Навуходоносору, відчувши себе приниженим, цар поклонився Богові. Але з роками він втратив дух, характерний для істинного поклоніння, і, хоча розумом визнавав Бога юдеїв, в серці залишився язичником. Тому він зробив золотого боввана, який максимально повторював образ, явлений йому уві сні, таким чином задовольнив свою гординю, бо вся постать була золотою. Від інших царств, які у сновидінні були представлені сріблом, міддю, залізом і глиною, не залишилося й сліду. Бовван стояв

⁴⁹ Дан. 3:1

в долині Дура, і підносився щонайменше на сто футів над навколишньою місцевістю⁵⁰, його було видно за багато кілометрів на всі сторони.

Потім Навуходоносор видав указ, що закликав до столиці правителів і володарів провінцій з усього світу. Таким чином, він, правитель царств, показав свою владу. Це була велика подія, і підвладні царі та правителі не сміли не послухатися веління цього всесвітнього царя.

Небеса спостерігали за цим з великою цікавістю, адже це був той випадок, коли найвища земна влада мала зустрітися з небесним урядом.

Вавилон був не тільки найбільшим і наймогутнішим урядом за часів Навуходоносора, а й символом земних урядів усіх часів, і тому ми маємо запис, наведений у 3 розділі книги Даниїла.

Як цар, він мав повне право скликати своїх підданих. Як піддані, ті, кого скликали, мали коритися.

Коли ця велика компанія зібралася навколо боввана на широкій рівнині, пролунав голос глашатая: «Того часу, коли ви почуєте голос рога... всілякого роду музику, падайте й поклоніться золотому бовванові... А той, хто не впаде й не поклониться, тієї хвилі буде вкинений до середини палахкотючої огненної печі»⁵¹.

«Бог є Дух, і ті, що Йому вклоняються, повинні в душі та в правді вклонитись»⁵². Однак язичництво абсолютно не знає, що таке духовне поклоніння. Якщо немає якоїсь форми, якогось образу, перед якими можна вклонитися, то для них не може бути ніякого поклоніння. Цар поставив такий образ, який цілком відповідав релігії, освіті та державному устрою Вавилону. Це цілком відповідало звичаям – освітнім, релігійним і культурним, щоб народ загалом поважав повеління поклонитися такому бовванові.

⁵⁰ 50 метрів

⁵¹ Дан. 3:5, 6

⁵² Івана 4:24

Хоча це було в гармонії з мирською владою, однак не відповідало принципам небесного правління. Тому в особі вавилонського царя сатана знову кидає виклик Божому правлінню. Коли Люцифер і його ангели відмовилися схилитися перед престолом Бога, Отець не знищив їх. Вони повинні були жити доти, доки не настане смерть внаслідок обраного ними шляху. Однак вавилонський цар погрожував знищенням усім, хто відмовлявся вклонитися його золотому боввану. Рушійною силою небесного правління є любов, а реалізація людської влади перетворюється на тиранію. Будь-яка тиранія – це повторення вавилонських принципів. Ми іноді називаємо її папською, але вона також є вавилонською. Коли світська влада примушує до будь-якого поклоніння, чи воно істинне, чи насправді фальшиве, підкоряться їй – це ідолопоклонство. Повеління має бути підкріплене якимось покаранням – вогненною піччю, – і совість людини перестає бути вільною. З громадянської точки зору, таке законодавство є тиранією, а з релігійної – переслідуванням.

Величезний натовп падає ниць перед образом, але Шадрах, Мешах і Авед-Него залишилися стояти прямо. Тоді деякі халдеї – царські вчителі, заздрячи становищу і владі цих євреїв, – дочекавшись нагоди звинуватити їх, сказали цареві: «Є юдейські мужі, яких ти призначив над справами вавилонської округи... ці мужі не звернули на тебе, царю, уваги: богам твоїм не служать, і золотому бовванові, якого ти поставив, не вклоняються»⁵³.

Чи може бути таке, подумав цар, що коли бовван зроблений за зразком того, що показав мені Бог юдеїв, щоб ці люди, Шадрах, Мешах і Авед-Него, не поклонилися йому за моїм наказом? Чи можливо, щоб, коли я звів цих людей, які були всього лише рабами, на високі пости в уряді, вони знехтували моїми законами? Ця думка пронизала серце царя.

⁵³ Дан. 3:12

Самозвеличення не терпить заперечень, і цих людей негайно покликали до Навуходоносора.

Чи можливо, о Шадрах, Мешах і Авед-Него, після всього, що для вас зроблено, не служити моїм богам і не поклоняться образу, який я поставив? Безсумнівно, їм пояснили причину створення боввана і запропонували ще одну можливість спокутувати минулу провину. Але якщо це було навмисне нехтування владою, то закон країни має бути приведений у виконання. Цар вказав на піч, яка чекала на зрадників і бунтівників.

Яке випробування вірності цих трьох супутників Даниїла! Вони усвідомлювали, що перебувають у присутності не лише найбагатшого монарха землі і що непослух означає смерть, але й перед зібраним натовпом на рівнині Дура, і що вони є видовищем для Бога, ангелів і жителів інших світів. Увесь всесвіт з невимовним інтересом спостерігав за тим, що робитимуть ці люди. Боротьба точилася не між людиною і сатаною, а між сатаною і Христом, і на карту були поставлені вічні принципи. Люди були лише учасниками в цьому конфлікті. У цей вирішальний момент вони могли виступити свідками або на користь Христа, або ж сатани. Чи дозволять вони неосвяченим почуттям заволодіти їхнім життям і чи поступляться своєю вірою? Чого вартує релігія, яка допускає компроміс? Чого може коштувати будь-яка релігія, якщо вона не вчить вірності Богу небес? Що є справжньою цінністю у цьому світі, особливо на межі вічності, якщо не визнання Богом нас своїми дітьми?

Ці єврейські юнаки знали з історії стосунків Бога з ізраїльтянами в минулому, що непослух приносить лише ганьбу, нещастя та руїну, і що страх Господній є не тільки початком мудрості, але й основою будь-якого справжнього процвітання. Тому вони спокійно й шанобливо сказали цареві, що не будуть поклонятися його золотому боввану і що вони вірять у те, що їхній Бог здатен захистити їх.

Цар розгнівався. Його гордий дух не міг змиритися з такою відмовою підкоритися його наказу. Він наказав розпалити піч у сім разів сильніше, ніж зазвичай, і щоб наймогутніші воїни його війська зв'язали цих трьох євреїв і кинули їх у вогонь. Це було зроблено, але Бог цим вчинком почав виправдовувати Своїх вірних. Піч була настільки розпечена, що воїни, які кинули євреїв у вогонь, самі загинули від сильного жару. Бог не допустив, щоб заздрість і ненависть взяли гору над Його дітьми. Як часто вороги Бога об'єднували свою силу і мудрість, щоб зруйнувати характер і вплив кількох смиренних людей віри! Але ніщо не може здолати тих, хто сильний у Господі. Обітниця говорить: «гнів людський Тебе вихваляє»⁵⁴.

Бог зберіг Своїх слуг серед полум'я, а спроба примусити їх до ідолопоклонства призвела до того, що знання про істинного Бога було представлено перед збором князів і правителів величезного Вавилонського царства, «оце перемога, що світ перемогла, віра наша»⁵⁵. Усе можливо для тих, хто вірить, «усе, чого ви в молитві попросите, вірте, що одержите, і сповниться вам»⁵⁶. Бог може не завжди діяти так, як ми вважаємо за потрібне, але Той, Хто бачить усе від початку, знає, що принесе честь і хвалу Його імені.

Раптом цар зблід від жаху. Він пильно подивився в середину вогняної печі і звернувся до присутніх зі словами: «Чи ж не трьох зв'язаних мужів ми кинули до середини огню?»⁵⁷. Вони відповіли: «Певне, царю!»⁵⁸. Тоді цар сказав: «Таж я бачу чотирьох мужів непов'язаних, що ходять посеред огню, і шкоди їм нема, а вигляд того четвертого подібний до Божого сина!»⁵⁹.

⁵⁴ Псал. 7:10

⁵⁵ 1 Івана 5:4

⁵⁶ Марка 11:24

⁵⁷ Дан. 3:24

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Дан. 3:25

Як цар розпізнав вигляд Божого Сина? Вочевидь, за вченням юдеїв при вавилонському дворі та за спогадами про своє видіння. Даниїл і його супутники завжди прагнули донести до царя, князів і вавилонських мудреців знання про істинного Бога. Ці євреї, займаючи високі посади в уряді, були пов'язані з царем, а оскільки вони не соромилися свого Бога, то при кожній нагоді вшановували і прославляли Його. Цар чув з їхніх вуст опис славної Істоти, якій вони служили, і саме з цих слів він зміг розпізнати в четвертій особі, яку бачив у вогні, Сина Божого. Цар також розумів служіння ангелів, і тепер вірив, що вони заступилися за цих вірних людей, які скоріше віддадуть свої тіла на смерть, аніж погодяться служити чи поклонятися будь-якому богу, крім свого власного. Ці люди були справжніми місіонерами. Вони займали почесні пости в уряді і в той же час дозволяли світлу Євангелія сяяти через їхнє життя. Це чудо було одним із результатів їхнього благочестивого життя.

З гирким каяттям і почуттям смирення цар підійшов до печі й вигукнув: «Шадраху, Мешаху та Авед-Него, раби Його, Бога Всевишнього, вийдіть і прийдіть»⁶⁰. Вони так і зробили, і всі жителі долини Дура були свідками того, що навіть запаху вогню не було на їхньому одязі, і жодна волосина на їхніх головах не була обпалена. Бог восторжествував завдяки стійкості Своїх вірних слуг. Від подиву люди забули про величного боввана, і запанувала урочистість.

Те, що не вдалося зробити єврейському народові як нації у справі проголошення істини народам світу, Бог здійснив за найскладніших обставин за допомогою лише трьох чоловіків. Історія чудесного визволення була розказана до краю землі. Було проголошено принципи релігійної свободи та свободи совісті. Історія євреїв передавалася з вуст в уста, коли ті, хто не був знайомий з цими трьома, запитували, хто вони такі і як потрапили до Вавилону. Проголошувалася субота. Стала

⁶⁰ Дан. 3:26

відома історія єврейської освіти. Слава Вавилону на деякий час була забута, оскільки велич Небесного Царства і принципи Божого правління стали захоплюючою темою. Безсумнівно, деякі люди датували своє навернення цим днем, і були приведені в дію сили, які проклали шлях для повернення євреїв через кілька років.

І знову язичницький монарх змушений визнати владу Небесного Царя. Коли Даниїл витлумачив сон, мирська мудрість і ученість вавилонських шкіл впали перед простим євангельським вченням, яке несли вірні матері в Ізраїлі. Коли три євреї були врятовані з печі, принципи Божого правління – істинного протестантизму, як би його назвали сьогодні, – були проголошені перед народами землі.

Спочатку Навуходоносор лише частково усвідомив ці принципи, але це призвело до того, що він видав указ про те, що в усьому царстві, де б не жив єврей, ніхто не повинен був говорити проти Бога Шадраха, Мешаха й Авед-Него. Це давало свободу кожному віруючому поклонятися без перешкод. Сатана, намагаючись знищити євреїв, переступив межі дозволеного, і замість смерті трьох людей життя було даровано тисячам.

Суд в долині Дура став ключовим моментом у житті трьох євреїв. Нам сказано, що вони отримали високі посади у Вавилонській провінції, але більше ми нічого про них не чуємо. У час випробувань вони не знали, що Господь визволить їх з печі, але вірили, що Він має силу зробити це, якщо на те буде Його воля. У такі часи потрібно більше віри, щоб довіряти Богові, що Він здійснить Свої цілі Своїм шляхом, ніж вірити в те, що ми можемо зробити по-своєму. Саме відсутність цієї віри і довіри в критичні часи приносить розгубленість, страждання, страх та передчуття зла. Бог завжди готовий здійснити великі справи для Свого народу, коли він довіряє Йому, «Великий же зиск то благочестя із задоволенням»⁶¹.

⁶¹ 1 Тим. 6:6

Ми рідко опиняємося в одних і тих самих обставинах двічі. Авраам, Мойсей, Ілля, Даниїл та інші піддавалися тяжким випробуванням, аж до смерті, але кожне випробування проходило по-різному. Кожен із нас сьогодні має досвід, властивий його характеру та обставинам. Бог має справу, яку повинен виконати в житті кожної людини. Кожен вчинок, навіть незначний, має своє місце в нашому життєвому досвіді. Бог більш ніж готовий вести нас правильним шляхом. Він не закрив небесні вікна для молитви, але Його вуха завжди відкриті для благань Його дітей, а Його око стежить за кожним рухом сатани, щоб протидіяти його діям.

Шадрах, Мешах і Авед-Него були людьми з такими ж пристрастями, як і ми з вами. Приклад їхнього життя даний для того, щоб показати, якою може стати людина навіть у цьому житті, якщо вона зробить Бога своєю силою і мудро скористається можливостями, які є в її розпорядженні. Серед полонених царя, які мали подібні переваги, тільки Даниїл і троє його друзів спрямували всі свої сили на пошук мудрості та знань від Бога, відкритих у Його Слові та ділах. Хоча згодом вони займали високі пости, вони не були ні гордими, ні самодостатніми. Вони мали живий зв'язок з Богом, любили, боялися і слухалися Його. Посідаючи відповідальні посади, вони дозволяли своєму світлу сяяти яскравим блиском. Серед усіх спокус і принад двору вони стояли твердо, як скеля, зберігаючи вірність принципам.

Неухильне дотримання біблійних вимог і віра в Бога дають силу як волі, так і тілу. Плід Духа – це не тільки любов, радість і мир, а й стриманість. Якби ці юнаки спочатку пішли на компроміс з язичницькими начальниками й, піддавшись тиску обставин, стали їсти і пити за звичаєм вавилонян, всупереч Божим вимогам, то один невірний крок, безсумнівно, потягнув би за собою інші, поки їхнє сумління не стало б спаленим, і вони не звернули б на хибний шлях. Вірність у цьому єдиному питанні підготувала їх до того, щоб витримати більші спокуси,

поки, нарешті, вони не вистояли у їхньому вирішальному випробуванні в долині Дура.

Третій розділ книги Даниїла може бути з користю вивчений у поєднанні з посланням з тринадцятого розділу книга Об'явлення. Принципи в обох випадках однакові. Увесь світ був покликаний поклонитися образу, встановленому у Вавилоні, інакше на них чекала смерть. В Об'явленні представлений образ звіра – уряди на землі, які встановлюватимуть закони, що суперечать вимогам Бога. Цьому образу буде дано життя і владу, і він буде говорити й наказувати, що всі, хто не поклониться йому, будуть віддані на смерть. Усі, малі й великі, багаті й бідні, вільні й раби, повинні будуть отримати знак на праву руку або на чоло. Люди будуть позбавлені права голосу за те, що не поклоняться цьому образу, бо нікому не буде дозволено купувати чи продавати, хто не має на собі знаку, або імені звіра, або числа його імені.

Хто зможе витримати випробування, коли указ про поклоніння образу звіра буде приведений у виконання? Хто вважатиме «краще страждати з народом Божим, аніж мати дочасну гріховну потіху»? Чиїх дітей зараз навчають і виховують на цих принципах вірності Богові? З яких родин вийдуть Даниїли та Шадрахи? Це буде останнє випробування, яке випаде на долю слуг Божих. Сцени, змальовані в третьому розділі книги пророка Даниїла, є лише мініатюрним зображенням тих випробувань, які чекають на народ Божий з наближення кінця.

РОЗДІЛ ІV. Всевишній править

Четвертий розділ книги пророка Даниїла – це в певному сенсі найдивовижніший розділ Біблії. Це офіційний документ, написаний вавилонським царем Навуходоносором після його упокорення Богом Небесним. Він був посланий «до всіх народів, племен та язиків, що мешкають на всій землі»⁶². Тому він дійшов до нас з такою ж свіжістю і життєвою силою, як якби він був виданий для покоління, в якому ми живемо. Навуходоносор каже, що його метою було показати «знаки та чуда, які зробив зо мною Всевишній Бог»⁶³. Споглядаючи скоєне, він вигукнув, подібно до апостола Павла: «Які великі Його знаки, й які потужні Його чуда! Царство Його царство вічне, а Його панування з покоління в покоління»⁶⁴.

Правління Навуходоносора було однією довгою сценою воєнних дій. Він був людиною війни. Ця риса була настільки помітною в житті великого царя, що пророцтво називає його «жахом для народів» і «молотом усієї землі». Він зустрів ворога з усіх боків і досягав успіху, бо Бог вклав «Свого меча в руку вавилонського царя» і використав цього монарха для покарання інших народів, які відкинули світло істини. Для прикладу: впродовж тринадцяти років місто Тир чинило опір усім нападкам Навуходоносора. Зрештою, він досяг успіху, але не отримав жодної здобичі, бо Тир, захоплений на морському узбережжі, був перенесений на острів. Тоді Навуходоносор звернув свою зброю проти Єгипту, і цей народ, який багато років

⁶² Дан. 4:1

⁶³ Дан. 4:2

⁶⁴ Дан. 4:3

тому тримав Ізраїль у рабстві, тепер сам став рабом вавилонської влади.

Пророку Єзекілю, одному з єврейських полонених, було дано видіння захоплення Єгипту Навуходоносором, і йому було наказано передати це свідчення фараону, цареві Єгипту. У цьому пророцтві Єгипет представлений як могутнє дерево, що підноситься над усіма деревами землі. Навіть дерева Едему заздрили його пишності. Усептаство небесне гніздилося на його гілках, і все воїнство землі мешкало під його віттям. Але дерево єгипетське піднеслося через свою велич, і Бог послав Вавилон, щоб повалити його на землю. Від гуркоту його падіння затряслася земля.

Це пророцтво мало бути відоме Навуходоносорові, якщо не до, то принаймні після його перемоги над Єгиптом, бо воно було знайоме євреям, а при вавилонському дворі були євреї. Це проливає світло на четвертий розділ Даниїла.

Завоювавши світ, Навуходоносор відпочивав у своєму домі, коли однієї ночі йому приснився сон. Куди б він не прямував, успіх був із ним. Йому вклонялися представники всіх народів. До його скарбниці стікалися багатства сходу і заходу, півночі і півдня. Навколо нього зосереджувалася вся мудрість і знання епохи. Бібліотеки були в його розпорядженні, а мистецтво процвітало. Чому б царю Навуходоносору не процвітати у своєму царстві? Але одного разу йому наснився сон, який стривожив його, і він покликав своїх мудреців, щоб ті розтлумачили його. Вони вислухали його, але, як не дивно, не змогли дати жодного пояснення. Бог завжди дозволяв мудрецам землі пройти тест першими. Коли ці мудреці не впоралися, був покликаний Даниїл.

Ім'я Даниїла змінили, коли він уперше потрапив до вавилонського двору, і цар та його приближені знали його як Валтасара, сина язичницького бога Бела (*ред. Віл*), але сам Даниїл завжди зберігав своє власне єврейське ім'я. Адже за багато років до цього Бог Даниїла сказав: «Бел упав на коліна, зігнувся Нево... не могли врятувати тягара, і самі до полону

пішли...»⁶⁵. Даниїл знову мав нагоду довести мудрість свого Бога і неміч вавилонських божеств.

Сон, повторений царем у присутності Даниїла, дивовижний для розгляду. Дерево було знайомим предметом і яскравим символом. У вавилонські сади були пересаджені найпрекрасніші зразки, які тільки існували у світі. Історія Едему і його дерев передавалася з покоління в покоління, і люди знали про дерево життя, а також про дерево пізнання добра і зла. Дерево, показане уві сні, було посаджено посеред землі, і, спостерігаючи за ним, цар побачив, що воно зростало, аж поки верхівкою не досягло неба, а гілками – до країв землі. Дивно, що це дерево, яке сягнуло неба, знало тільки про те, що відбувалося на землі й у земних царствах, попри те, що зрошувалося небесними росами та живилося сонячним світлом самого Бога!

Як це було з єгипетським деревом, так і з цим: птахи відпочивали на гілках, а звірі жили в його тіні. Цар у своєму сні бачив лише верхню частину дерева – гілки, листя і плоди, але коріння будь-якого дерева таке ж численне і розлоге, як і його гілки; тому, це могутнє дерево, верхівка якого сягала неба, а гілки простягалися аж до країв землі, трималося на корінні, яке, хоч і приховане, пронизувало всю землю. Глибоко вкорінене, воно живилося з прихованих джерел. Насправді, гарне листя і ясні плоди залежали від стану коріння.

Коли Навуходоносор подивився на дерево, то побачив «Сторожа Божого та Святого»⁶⁶ – посланця з неба, який був схожий на того, хто ходив з єврейськими юнаками посеред вогняної печі. За наказом цього божественного посланця дерево було зрубане, залишився тільки пень. Коли дерево спиляли, то не пошкодили ні пенька, ні коріння. Життя залишилося, і воно було готове послати нові пагони, ще більш численні, ніж раніше.

Навряд чи людина коли-небудь отримувала більш важливе послання, ніж те, що було дане Навуходоносорові. У поперед-

⁶⁵ Ісаї 46:1, 2

⁶⁶ Дан. 4:13

ньому сні йому було показано недовговічність його царства і дано доказ занепаду імперії. Якби він жив у згоді з тим, що йому було тоді відкрито, то майбутніх подій можна було б уникнути. Прощальними словами ангела, коли він залишав Навуходоносора, були: «Через постанову Сторожів Божих це слово ... над людським царством панує Всевишній, і кому схоче, дає його»⁶⁷. Більше того, «Він ставив над ним найнижчого з людей»⁶⁸. Якщо людина обіймає якусь посаду, це не означає, що вона краща за інших.

Коли Даниїл зрозумів справжнє значення сну і передбачив пониження вавилонського царя, «думки його перестрашили його»⁶⁹. Цар закликав його не турбуватися, а дати правдиве тлумачення сну. Він так і зробив, прямо сказавши цареві, що дерево, побачене у видінні, символізувало самого Навуходоносора і його панування, «ти, царю, той, що став великий та потужний, і твоя великість побільшилася, і сягнула аж до небес, а панування твоє до кінців землі»⁷⁰. Яким би великим не було царство Навуходоносора, воно вирросло з малого початку. Поступово принципи, на яких воно було засноване, – принципи, набагато старіші за царя, бо вони походять від Люцифера і є викривленням небесних істин, – укорінилися в ньому. За формою правління це була найжорсткіша монархія – цар тримав у своїх руках життя своїх підданих. Раби схилялися перед ним у принизливій покірності; з підвладних провінцій стягувалися непомірні податки; короновані голови були скинуті, а люди поневолені, щоб вавилонський цар міг насолоджуватися багатством усього світу. Насіння цієї форми правління було посіяне скрізь, де Вавилон встановлював свою владу, і що він сів, те він, а разом з ним і інші, пожинали. Коли Вавилон упав, принципи, за якими він керував іншими, були застосовані до нього самого. Скрізь, де сьогодні в уряді будь-якого народу

⁶⁷ Дан. 4:17

⁶⁸ Там само, переклад KJV.

⁶⁹ Дан. 4:19

⁷⁰ Дан. 4:22

землі існує тиранія, вона є відростком того кореня, що наповнив землю, пеньку якого було дозволено залишитися до кінця часів.

Скрізь, де Вавилон прикладав руку до завоювання, насаджувалися принципи його релігії. У цьому царстві за всієї його зовнішньої слави практикувалися наймерзенніші форми поклоніння. Серце було гниле. Таємниця беззаконня, прихована за зовнішнім блиском золота, панувала в повній мірі. Містерії Греції згодом були лише повторенням вавилонських таїнств. Із золотої чаші, яку тримав Вавилон у своїй руці і яка була відомим символом його таємних товариств, він напоїв усі народи вином свого блуду.

Країни й народи сьогодні, не усвідомлюючи істинного походження, увічнюють вавилонські релігійні звичаї, коли святкують Різдво з багатими частуваннями, запаленими свічками, ялинкою і омелою⁷¹. Саме на честь вавилонських язичницьких богів їдять яйця на Великдень і навіть дикі каперси на Хелловін – це повторення вавилонських містерій. Корінь не був знищений, його релігійні принципи відроджувалися в кожному поколінні й приносили плоди в кожній країні.

Вплив Вавилону в освітній сфері був не менш помітним, ніж його вплив у державному управлінні та релігії, а освітній корінь дерева був таким же сильним, як і інші Ми звикли пов'язувати освітню систему світу з Грецією чи Єгиптом, але її принципи старші за Грецію. Вони належать Вавилону. Те, що Дух Божий у книзі пророка Даниїла приділив цьому аспекту вавилонського життя особливу увагу, і те, що провідні педагоги та освітні заклади світу безпосередньо стикалися з простішими принципами істинної освіти щоразу, коли євреї зустрічалися з халдеями й мудрецами, показує, яке місце посідає освіта як у фальшивих царствах, прообразом яких є Вавилон, так і в істинних, представником яких були євреї. Так звана «вища освіта» наших

⁷¹ Дві вічнозелені, дуже ошатні рослини, гілками та вінками з яких прикрашають будинки на Різдво.

днів, яка підносить науку світу над наукою спасіння, яка випускає студентів з мирськими дипломами, але які не визнані в небесних книгах, студентів, які люблять показові речі, сповнені гордості, егоїзму та самолюбства, – ця освіта є рослиною, яка проросла з того широкого кореня, що підтримував дерево, яке уособлювало вавилонське панування.

Насіння істини було посіяно у Вавилоні. Святий, Сторож постійно стежив за тим, щоб росло дерево, яке приносить життя. Усі народи були зібрані під владою Вавилону, в надії, що там вони зможуть насититися плодами, які виявляться хлібом життя, але натомість це була суміш добра і зла, яка труїла того, хто куштував.

Листя дерева було гарне на вигляд і могло б зцілити народи, але сам запах, який воно виділяло, п'янив і призводив до надмірностей. Так само і з рослиною, яка виросла з того прихованого коріння. Вона може бути гарною на вигляд, її плоди можуть бути настільки солодкими, що того, хто їх куштує, неможливо переконати в тому, що це не істина. Але мудрість Божа стоятиме ще довго після того, як мудрість світу буде зруйнована. Ми повинні пильнувати й остерігатися зла, яке походить від вавилонського кореня.

Окрім загального застосування до всього царства, частина сну описує особистий досвід Навуходоносора. Через свою гордість він втратить розум, залишить оселю людей, знайде собі дім серед польових звірів і перебуватиме в такому стані сім років, доки не дізнається, «що над людським царством панує Всевишній, і кому схоче, дає його»⁷². Даниїл закликав царя: «нехай буде до вподоби моя рада тобі, зламай же свої гріхи справедливістю, а свої провини милістю для вбогих, щоб твій мир був довготривалий»⁷³. Ще був час для покаяння, і якби цар прислухався до цієї поради, це врятувало б його від великого

⁷² Дан. 4:17

⁷³ Дан. 4:27

приниження, яке його спіткало. Але коли людські серця зачерствіли, заклик до зміни, хоч і поданий ангелом з неба, залишається непочутим. У результаті «Усе це сталося над царем Навуходоносором»⁷⁴.

Після цього урочистого попередження цареві було дано рік випробувального терміну. Після закінчення цього терміну цар перебував у своєму палаці і, думаючи про своє царство з гордістю і задоволенням, вигукнув: «Чи ж це не величний Вавилон, що я збудував його на дім царства міццю потуги своєї та на славу моєї пишноти?»⁷⁵. Він повторював думки й майже дослівні слова сатани, коли той намагався піднести свій трон вище Божого. Коли з'явилися горді думки та вимовлялися ці слова, був винесений вирок, за яким дерево знищувалося, а монарх, якого воно символізувало, понижувався. Саме Бог дав цареві розум і здатність встановити таке царство. Той самий Бог міг забрати розум і мудрість, якими цар пишався. І Бог це зробив. Саме розум підносить людину над тваринами. Коли ж сила розуму забирається, людина опускається на найнижчий рівень. Навуходоносор уподібнився до звірів. Давид каже: «Я бачив безбожного, що збуджував пострах, що розкоренився, немов саморосле зелене те дерево, та він проминув, й ось немає його, і шукав я його, й не знайшов!»⁷⁶.

Коли Бог не може врятувати людину в добробуті, Він наводить на неї нещастя. Якщо при цьому вони відкидають Бога, то накликають на себе загибель. Якими б не були результати, Бог вільний від усякого осуду. Це можна проілюструвати прикладом Навуходоносора. Гордий і могутній монарх більше не тримав у руках скіпетр. Він став божевільним і протягом семи років перебував із худобою, він був супутником звірів, харчуючись так само, як і вони. Він був позбавлений розуму,

⁷⁴ Дан. 4:28

⁷⁵ Дан. 4:30

⁷⁶ Псал. 37:35, 36

його більше не вважали навіть людиною. Наказ звучав так: «Зрубайте це дерево, і повідрубуйте галуззя його, позривайте віття його, і порозсипайте його плід»⁷⁷.

У Божій справі та у світі необхідно, щоб люди несли відповідальність. Але коли люди підносяться в гордині й покладаються на мирську мудрість, Бог більше не може їх підтримати, і вони падають. Це переживають і народи, і окремі люди. Навіть сповідувана церква Христа, яка відходить від смирення Учителя, втрачає свою силу і неодмінно буде принижена. Люди, які вихваляються багатством, інтелектом, знаннями або чимось іще, окрім Ісуса Христа, придуть у сум'яття. Тільки у Христі «всі скарби премудрости й пізнання заховані». Кожна геніальна думка, кожна розумна ідея, яка так чи інакше приносить велич, походить від нашого Господа. Саме Бог має справу з людством. Він править.

Слід пам'ятати, що в усій історії з царем Навуходоносором Бог діяв задля спасіння правителя і тих, хто потрапив під його вплив. Бог дозволив йому сім років терпіти жалюгідну деградацію, а потім прибрав Свою караючу руку. Пройшовши через це страшне приниження, Навуходоносор побачив власну слабкість, визнав свою провину і визнав Бога Небесного. Він розіслав по всьому світу опис цього досвіду, записаний у четвертому розділі книги пророка Даниїла. Цар зрозумів, що тих, хто ходить у гордині, Бог здатний принизити. У порівнянні з Богом і його всесвітом, мешканці землі никнуть у нікчемності і вважаються нічим. «Він чинить за Своєю Волею серед небесного війська та мешканців землі, і немає нікого, хто спротивився б Його руді та й сказав би Йому: Що Ти робиш?».

⁷⁷ Дан. 4:14

РОЗДІЛ V.

Останні роки вавилонського царства

Історія вавилонського царства відкриває тому, хто шукає приховані принципи, все, що необхідно для того, щоб зрозуміти ставлення земних урядів до Бога, стосунки Бога з усіма народами землі, а також ставлення, яке люди повинні займати до Бога і до земних урядів. Ці чотири принципи можна почерпнути з вивчення історії Вавилону, записаної в книзі Даниїла та пророків, які писали про це царство. Це справді так, тому що у Вавилоні до певної міри можна побачити найвищий розвиток планів сатани. і до сплаву було домішано стільки істинного металу, що вийшла незвичайна міцність. Іншими словами, Вавилонське царство будувалося і розвивалося відповідно до законів, які самі по собі були божественними, але оскільки найбільше зло знаходиться поруч з найбільшим добром і є його перекрученням, то перекручення принципів небесного правління створило найсильніше із земних царств. Воно було побудоване таким чином, що тим, хто спостерігав за перебігом подій, було важко виявити помилку. Бог, Який ніколи не чинить свавільно ні з людьми, ні з ангелами, ні навіть із самим сатаною, дозволив Вавилонському царству йти своїм природним шляхом, щоб світ отримав наочний урок і назавжди дізнався, що істина приносить життя, а найменше спотворення істини, хоч би яким незначним воно не було, приносить тільки смерть.

Щоб виправдати Себе перед Всесвітом, Бог обдарував земне царство, яке сатана з гордістю проголосив своїм, всілякими благословеннями. Вавилонському народу була дарована мудрість, Святий Сторож охороняв царя на його троні, Бог дав правителю силу в бою, зробивши його завойовником. Саме Бог

зробив так, що дерево досягло неба, а його гілкам дав силу і красу. Безмежна Мудрість використовувала всі способи застереження і благання, щоб вавилоняни побачили різницю між істинним і хибним і обрали істину. Це один із найбільш переконливих прикладів в історії людства про те, як Бог піклується про всіх, навіть про найзапекліших грішників.

Якби Вавилон прийняв запропоновану допомогу, то, попри всю силу сатани як князя світу цього, він з'єднав би свій трон з престолом Божим і став би вічним царством. Як легко могла б змінитися історія світу!

Люди, які живуть в останні дні, незалежно від того, чи є вони християнами, чи ні, не повинні залишатися в невіданні щодо свого обов'язку перед громадянською владою. Держави не можуть посилатися на незнання своїх обов'язків щодо християн, інших держав чи Бога, бо пророцтва Даниїла пояснюють усе це. Це книга, як для правителів, так і для простих людей. Вавилон – це наочний урок для народів, які існують сьогодні. Його зростання відбувалося за законами зростання держави; його невдачі описують невдачі, яких зазнають сьогодні, а його загибель є описом кінця всіх земних царств.

У народів, як і в окремих людей, є випробувальний термін. Ведеться запис національних подій, і коли чаша беззаконня переповнюється, приходять руйнація, і на її місце приходять інша влада, сильніша, але менш розбещена. «Над людським царством панує Всевишній», незалежно від того, визнають Його чи ні, і те, що для людських очей здається випадковістю, перебуває під безпосереднім контролем Святого Сторожа.

Тому вивчення книги Даниїла вимагає, щоб ми приділили час дослідженню історії Вавилону як держави.

Між подіями, описаними наприкінці четвертого розділу і початком п'ятого, проходить приблизно двадцять п'ять років. Царювання Навуходоносора закінчилося незабаром після відновлення його розуму, про що йдеться в четвертому розділі книги Даниїла. З мирського погляду, це було довге і успішне царювання, і до самого його кінця не було жодних ознак

ослаблення імперії. У Навуходоносора був повнолітній син, який мав зайняти місце свого батька. Ніхто не заперечував його права на престол, і, хоча піддані оплакували смерть Навуходоносора, у них, вочевидь, було багато причин радіти з приводу спадкоємства сина. В очах неба ця історія була неоднозначною. Були періоди, коли навпроти імені царя було написано бажання знати правду і правити справедливо. Але за ними слідували ще довші періоди, коли голос Всевишнього був абсолютно не почутий. В історії були й чудові провидіння, і багаті благословення, і гіркі випробування – всі вони мали одну мету: звернути свідомість світу до єдиного джерела життя і сили. Якщо Небеса не втомлюються спостерігати за боротьбою народів, то яким же тягарем для них було бачити, як це царство знову і знову обирало курс, що вів до неминучої загибелі.

Амель-Мардук⁷⁸, син Навуходоносора, згадується у Святому Письмі лише двічі, і в кожному випадку йдеться про один вчинок з його життя. Здається дивним, що після такого батька з'явився син, про якого так мало записано, але приємно помітити, що коли мовчання порушується, то це для того, щоб розповісти про вчинок доброти. У перший рік свого правління він вивів із в'язниці колишнього єрусалимського царя Єхонію, вже п'ятдесятирічного чоловіка, який з вісімнадцяти років перебував у кайданах. Колишній юдейський правитель отримував одяг і царське забезпечення і до кінця своїх днів був піднесений над іншими царями у Вавилоні.

Амель-Мардук виховувався при вавилонському дворі й з юності знав про євреїв та їхню історію. Не виключено, що Даниїл, якого Навуходоносор зробив головним над халдейськими мудрецами, був наставником царевича. Хоча деталі опускаються, правдою є те, що з якихось причин руйнування Вавилону було відкладено на час правління Амель-Мардука. За його коротким дворічним правлінням настав неспокійний період, найнебезпечніший для монархії.

⁷⁸ Старший син Навуходоносора II.

Нарешті Набонід, зять Навуходносора, сів на трон, а близько 541 р. він приєднав до себе свого сина Валтасара. Вони царювали разом аж до загибелі царства в 538 р. до н.е. Цей юнак, онук великого Навуходносора, незабаром проявив себе як уперта, примхлива, жорстока і розпусна людина.

Даниїла більше не залишали при дворі. Час його відходу від справ не вказаний, але на третьому році царювання Валтасара він жив у Сузах, столиці Еламу, розташованій на деякій відстані на схід від Вавилону, і саме там він побачив видіння, про яке розповідається у восьмому розділі книги Даниїла.

За часів правління Набоніда і Валтасара відбулися найважливіші події. Юдеям, які прийняли слова посланих раніше Богом пророків, було добре відомо про падіння вавилонського царства в найближчому майбутньому. Незважаючи на їхнє власне гноблення, світ потрібно було попередити, і коли біля Божого престолу збереться сонм викуплених, що складатиметься, як це буде, з представників усіх народів, племен, язиків і народностей, серед них будуть і душі з давнього Вавилону, які, почувши проголошення вістки, відокремилися від своїх гріхів і спаслися.

У міру того як правлячі монархи втрачали знання про Бога, а серед радників більше не було богобоязливих людей, гноблення євреїв ставало майже нестерпним.

Вирушаючи до Вавилону, вони отримали від Господа настанову будувати будинки та садити виноградники, одружуватися і збільшувати чисельність, а також молитися за мир і процвітання Вавилону, оскільки їхній полон триватиме сімдесят років. Четвертою заповіддю для Божого народу було дотримання суботи, що мало зберегти їхню особливість і не дати їм змішатися з язичниками. Настав час, коли вавилоняни, які поклонялися сонцю, насміхалися з євреїв через суботу. Їм заборонялося відзначати свої свята, священників і правителів принижували і переслідували. Вавилоняни часто вимагали від євреїв пісень. «Співу бо пісні від нас там жадали були поневолювачі наші, а веселощів наші мучителі: Заспівайте но

нам із Сіонських пісень!»⁷⁹, але їхні серця були в скорботі. «Ізраїль вівця розпорошена, – писав Єремія, – леви погнали її... Навуходносор, цар вавилонський, розтרוшив йому кості...»⁸⁰. Вавилоняни хвалилися, що утиск євреїв не є гріхом, мотивуючи це тим, що Бог віддав євреїв у рабство через їхні ж гріхи.

Не дивно, що ярмо було важким, а цар – неблаганним. Це був час випробувань, прообраз великого часу скорботи, через який пройде народ Божий перед другим приходом Спасителя. Обидва ці періоди названі пророком Єремією одним і тим же ім'ям – «час недолі (*ред. скорботи*) для Якова». За цих важких обставин євреї були змушені проповідувати Євангеліє, яке вони колись мали змогу могутньо проповідувати з Єрусалиму.

Стогнути під гнітом, вони навчали про прийдешнього Месію, визволителя, про праведність через вірою і вічне Євангеліє, про час Божого суду, про падіння Вавилону і знищення тих, на кому був виявлений знак вавилонського поклоніння. Дух пророцтва, що належав юдеям, був відомий вавилонянам протягом усього періоду полону. Даниїл у присутності царя не раз отримував Божественне одкровення. Пророк Єзекїїль передавав послання від Господа, а Єремія отримав слово від Бога з велінням сповістити його всім навколишнім народам. Неможливо було приховати той факт, що Бог євреїв мав пророків серед свого народу. Таким чином, не тільки юдеї, а й Моав, Едом, Тир і Сидон, Аммон, Єгипет, Аравія і навіть Мідія та Персія дізналися про те, що падіння Вавилону було визначене. Багато хто з цих народів, зокрема й перси, знали, яке царство буде використане для знищення Вавилону, і навіть ім'я людини, яку Бог обрав для цього.

Такими є послання Бога, і так Він використовував Свій народ. Тих, кого Він не зміг використати, коли дарував їм мир, процвітання і власне місто, Він використав як рабів під залізною

⁷⁹ Псал. 137:3

⁸⁰ Єрем. 50:17

п'ятою Вавилону. Вавилон був схожий на місто на краю вулканічного кратера, але він не вірив у це. У 539 році до н.е. генерал об'єднаних військ мідян і персів рушив на Вавилон. До міста дійшла звістка, що ворог уже на підході. Тоді прийшла звістка втекти з міста і стати як козенята на схилі гори. Євреї, які послушалися слова Господнього, пішли з Вавилону. Але перська армія не прийшла. Історія свідчить, що Кіра зупинила смерть священного білого коня, який потонув при переправі через річку. Кір звелів своїм людям копати канали для річки й витратив на це цілий рік. Пророцтво говорить: «Товстий мур вавилонський аж до основ буде знищений... Мій народе, виходьте із нього й рятуйте... душу свою! І щоб серце ваше не слабло, а ви не злякалися вістки, почутої в краї, бо прийде цього року ця звістка, а потім того року та звістка»⁸¹.

Так і сталося: однієї весни прийшла чутка, але військо так і не з'явилося. Легковажні та невіруючі насміхалися, але для тих, хто вірив, це був слухний час. Наступної весни чутка прийшла знову, але вже не було часу ні продавати, ні готуватися до відходу, бо армія також прийшла, і вавилонські та мідо-перські війська зустрілися у відкритому бою. Вавилоняни зазнали поразки і повернулися в укріплення міста.

Ворота були зачинені, і почалася облога. Ті, хто тепер перебував у Вавилоні, мали або виживати, або померти разом із вавилонянами, якщо тільки Бог не зупинить руку руйнівника.

Найбільший із земних урядів досяг своєї кульмінації. Усе небо було сповнене тривоги. Лише людина спала, не підозрюючи про свою неминучу загибель.

⁸¹ Єрем. 51:45, 46, 58

РОЗДІЛ VI. Напис на стіні (Розділ 5)

Це була остання ніч існування нації, але люди цього не знали. Хтось спав у безтурботному спокої, а хтось розважався і кружляв у бездумному танці. У притонах Вавилону люди, що загрузли в пороку, продовжували свої дикі оргії; у залах палацу Валтасар бенкетував з тисячею своїх вельмож. У яскраво освітлених залах лунала музика. За розкішно накритими столами відпочивали вельможі. Придворні жінки та наложниці царя також увійшли до цих залів. Це було свято Вакха⁸², і вони пили за здоров'я царя, що сидів на троні. Цар наказав принести з храму священні посудини, щоб показати, що жодна істота – ні людська, ні божественна, не може підняти руку на нього, вавилонського царя. Золоту чашу, наповнену вином, підняли і закликали благословення Бела, але вино так і не досягло губ напівп'яного царя. Його рука зупинилася. Ці посудини були виліплені руками божественно обдарованих майстрів за небесними зразками. Ангели пильнували за ними, коли їх виносили з Єрусалимського храму і везли до Вавилону. Божественно призначені посланці охороняли їх, і сама їхня присутність у язичницькому храмі свідчила про Бога юдеїв. Одного дня мовчання порушиться. Наруга над Його храмом не завжди залишатиметься безкарною.

Настав час, коли цар підняв чашу, наповнену іскристим вином. Його рука залякла, бо на протилежній стіні, навпроти світильників, безкровна рука писала слова невідомою мовою.

⁸² Бахус (Діоніс) – давньогрецький бог рослинності, виноградарства, виноробства, продуктивних сил природи.

Чаша впала на підлогу, обличчя царя зблідло, він сильно затремтів, а коліна його підкосилися, аж доки розкішний пояс на його стегнах не ослаб і не впав убік. Гучний сміх припинився, і музика стихла. Тисячі гостей, охоплені жахом, перевели погляд з обличчя царя на напис на стіні.

Покликали халдейських астрологів і вішунів, але написи були для них незрозумілі. Вони, які знали всі земні мови, не змогли розпізнати мову небес. Так і залишилися на стіні чотири дивні символи, вибиті вогняними літерами.

Кілька днів тривала облога Вавилону. Брами були зачинені, мурі вважалися неприступними, а в місті були запаси провізії на двадцять років. Але яким би сильним не здавалося місто, Бог сказав: «Коли б Вавилон аж до неба піднісся, і коли б уміцнив свою силу він на височині, то все таки прийдуть від Мене до нього спустошники, каже Господь!»⁸³.

Найміцніші фортеці, які тільки може збудувати людина, падають, як засохлий листок, коли на них лягає рука Божа. Але це був урок, який вавилонські правителі ще не засвоїли. Отець беззаконня, який підштовхував цих правителів до ще більшого гріха, ще не усвідомлював слабкості своєї справи. Небеса і безгрішні світи стежили за розвитком подій у цьому великому місті, бо воно було ареною битви двох могутніх сил добра і зла. Тут боролися Христос і сатана. Невидимі для людських очей ангели, точно так само, як вони колись перед потопом збирали тварин у ковчег, тепер збирали сили проти Вавилону. Бог використовував людей, які не знали Його як Бога, але були вірні своїм принципам і бажали чинити правильно. Кіру, ватажку перської армії, що стояла за стінами міста, Бог сказав, що тримає його за руку, щоб зробити його сильним. Перед тобою «і з стегон царів розв'яжу пояси»⁸⁴. Я відкрию двері

⁸³ Єрем. 51:53

⁸⁴ Ісаї 45:1

перед тобою, а брами не будуть замикані: «Я перед тобою піду й повіривнюю висунене, двері мідні зламаю і порозбиваю залізні засуви»⁸⁵.

Поки Валтасар і його вельможі пили і бенкетували, військо Кіра спускало воду в руслі Євфрату, готуючись увійти у місто.

Оскільки халдеї не змогли прочитати напис на стіні, жах царя ще більше посилювався. Він розумів, що це докір його святотатському бенкету, та все ж не міг розгадати його точного значення. Тоді цариця-мати згадала про Даниїла, що в ньому «дух святих богів»⁸⁶ і який за часів Навуходносора був поставлений над мудрецами після того, як витлумачив царський сон.

Даниїла, Божого пророка, покликали до бенкетної зали. Коли він з'явився перед Валтасаром, монарх пообіцяв зробити його третім правителем у царстві, якщо той розтлумачить написане. Пророк зі спокійною гідністю слуги Всевишнього Бога стояв перед розкішним, але охопленим жахом натовпом, який демонстрував докази нестримного бенкетування і нечестивих забав.

В Ізраїлі дітям давали імена за натхненням Духа, і ім'я було вираженням їхнього характеру. Коли Бог змінював ім'я, як у випадку з Авраамом, Яковом чи Петром, це відбувалося через зміну характеру людини. Вірний імені, даному йому матір'ю, Даниїл знову як Божий суддя постає перед нами, щоб підтвердити цю істину. Навуходносор назвав його Валтасаром на честь вавилонського бога Бела, але цей єврей, який знав Господа, до останнього залишався вірним своєму Богом даному імені, як це видно з дванадцятого вірша цього розділу. Він не говорив улесливих слів, як це робили царські мудреці, але говорив правду Божу. Це був напружений момент, бо на виклад майбутнього відводилася всього одна година. Даниїл був уже старим чоловіком, але він суворо відмовився від усякого

⁸⁵ Ісаї 45:2

⁸⁶ Дан. 5:11

прагнення до нагород чи почестей і продовжив розповідь історії Навуходоносора та дій Господа в житті цього правителя: про його панування і славу, про покарання за гордість серця і про те, як він згодом визнав милість і силу Бога, який створив небо і землю. Він докоряв Валтасару за його відступ від істинних принципів, за його велике нечестя і гордість.

«А ти, сину його Валтасаре, не смирив свого серця, хоч усе це знав. І ти піднісся понад Небесного Господа..., а Бога, що в руці Його душа твоя й що Його всі дороги твої, ти не прославляв»⁸⁷. Прямими й сильними були слова Даниїла. Валтасар ступив на священну землю; він поклав нечестиві руки на святині; він розірвав узи, що зв'язували небо і землю; і не було жодної можливості для життєдайного Духа Божого досягнути ні його самого, ні його послідовників. День за днем йому давалося дихання, символ духовного дихання, але він славив і дякував богам з дерева та каменю. Кожен його рух відбувався завдяки силі Бога Небесного, але він використовував цю силу для нечестивої справи. «Того часу від Нього посланий зарис руки, і написане оце писання»⁸⁸. Те, що він не міг побачити написаним у своєму диханні та м'язах, те, що він не міг прочитати в ударах свого серця, Бог написав містичними символами на стіні палацу, навпроти свічника.

Люди чекали, затамувавши подих, коли Даниїл звернеться до напису на стіні й прочитає послання, написане рукою ангела. Рука зникла, але чотири страшні слова залишилися. Пророк оголосив їхнє значення: «Мене, мене, текел упарсін... порахував Бог царство твоє, і покінчив його... ти зважений на вазі, і знайдений легеньким... поділене царство твоє, і віддане мідянам та персам»⁸⁹.

У спілкуванні з людьми Бог завжди використовує мову, яка переконливо промовляє до їхнього розуміння. Це ілюструє

⁸⁷ Дан. 5:22, 23

⁸⁸ Дан. 5:24

⁸⁹ Дан. 5:25-28

напис на стіні. Серед ідолопоклонників поширена віра в те, що боги зважують вчинки на терезах, і якщо добрі справи переважають злі, то людина отримує нагороду, якщо ж результат протилежний, то слідує покарання. Отже, ця мова була знайома цареві Валтасару: «ти зважений на вазі, і знайдений легеньким». Для мудреців, які стояли в близько і могли чути, коли Даниїл давав тлумачення, ці слова прозвучали з особливою силою, оскільки вони були добре обізнані з релігійними звичаями.

Попри те, що до знаючих Бога, Господь ставиться зовсім інакше, і все ж принцип терезів і шальок усе одно застосовується. Щоб ця тема була зрозумілою, Бог послав пояснення через пророка Єзекіїля. Коли людина грішить і помирає без покаяння, вона відрізана від Бога, тому що наші беззаконня відділяють нас від Бога, і людина не може спастися. Якщо людина любить Христа і приймає Його та Його праведність, то Христовий характер записується навпроти імені цієї людини в небесних книгах, і доки вона плекає любов до істини, доти вона ховається в Христі й znana як така, що має характер Христа. Бог має справу з людьми в теперішньому часі. Ми могли бути найгіршими грішниками, але якщо сьогодні ми сховані у Христі, то небеса беруть до уваги тільки наше теперішнє становище.

Так Бог чинив з народами, і це відповідає на запитання, чому Навуходоносор одного дня міг бути в милості у Бога, а наступного дня бути засудженим; чому дії Седекії були одного разу засуджені, а потім йому знову було сказано, що в його владі врятувати Єрусалим.

Бог дав вавилонським монархам, а через них і всьому царству, достатньо часу, щоб прийняти Його. Він довго чекав. Святий Сторож довго витав у центрі земних урядів; усі благословення, які могли дати Небеса, були дані, щоб схилити царство на бік добра. Але, врешті-решт, тонка нитка, що з'єднує землю і небо, обірвалася; не стало каналу для потоку Святого

Духа; наслідком цього могла бути тільки смерть і загибель. Щоб не було непорозумінь, останнє слово говорило: «поділене царство твоє, і віддане мідянам та персам».

Ледве встигли вдягнути на Данила червону мантию і повісити на шию золотий ланцюг, як палацом рознеслися крики армії, що наступала.

За бенкетом і розгулом ніхто не помітив, що вода в Євфраті неухильно спадає. Армія Кіра, яка тримала облогу і довгий час була стримувана масивними стінами, з нетерпінням стежила за річкою. Річка була повернута зі свого русла, і як тільки вода спала настільки, що воїни змогли пройти по руслу, вони увійшли в місто з протилежних боків. У своєму нерозсудливому почутті безпеки вавилоняни залишили відчиненими брами в стінах, що йшли вздовж берегів річки всередині міста. Тож перси, опинившись у руслі річки, легко увійшли до міста через відчинену браму.

І ось «Бігун бігунові назустріч біжить, а посол назустріч послові, щоб звістити царю вавилонському, що з кінця до кінця взяте місто його»⁹⁰. Але звістка надійшла надто пізно, щоб врятувати царя. Бог порахував і поклав край його царству. Ворог з шаленою швидкістю кинувся на палац. Натхненне перо описує загибель царства яскравіше, ніж будь-який людський історик. Про гостей на бенкеті Валтасара сказано: «І впою... і сном вічним заснуть, і не збудяться»⁹¹. «Попускаю Я їх, мов овець до зарізу»⁹². Потім, ніби око пророка не могло відокремити сатану від царства, яким він так довго керував, він вигукує: «Як здобутий Шешах, і як схоплена слава всієї землі! Яким ось зробивсь Вавилон посеред народів!»⁹³. Вулицями міста вирував

⁹⁰ Єрем. 51:31

⁹¹ Єрем. 51:57

⁹² Єрем. 51:40

⁹³ Єрем. 51:41

вогонь, і коли люди зрозуміли, що їм загрожує загибель, до небес донісся крик. Це була рукопашна битва вогнем і мечем, аж поки люди не втомилися і не відмовилися від боротьби.

«Тієї ж ночі був забитий Валтасар, цар халдейський»⁹⁴, і царство відійшло до Дарія, старого царя мідян. Так закінчилася історія однієї з найбільш гордих монархій, яка коли-небудь існувала на землі. Коли людина або народ переповнює чашу беззаконня і переходить межу Божого милосердя, вони швидко обертаються в порох.

Цілком природньо виникає питання: чому армія завойовників не знищила Даниїла, який був третім правителем у царстві, в цей критичний момент? Відповідь проста і логічна. Коли царство було захоплене, а Валтасар убитий, перший правитель, Набонід, перебуваючи на чолі війська, був оточений ворогом в іншій частині царства. Це залишило Даниїла єдиним правителем у Вавилоні. Він знав, що за сто років до того Ісаїя пророкував, що Кір захопить царство, і був готовий прийняти того, хто, за словами Бога, мав збудувати дім Господній у Єрусалимі.

Є також вагомі підстави вважати, що Даниїл і Кір не були чужими людьми. Коли Даниїл був виключений з ради Валтасара, він провів деякий час в Сузах, столиці Еламу.

Елам повстав проти Вавилону на виконання пророцтва Єремії. Даниїл, можливо, був знайомий з Кіром і показав йому, як свого часу первосвященник Олександр⁹⁵, пророцтво, яке стосувалося його самого, а також відкрив йому, яким шляхом, за словами Бога, він повинен увійти до Вавилону. З формулювання указу, наведеного в першому розділі Ездри, видно, що Кір був знайомий із цими пророцтвами.

Бог постійно дає Своему народові можливість підготувати шлях для благословень, які придуть до нього, коли він ходитиме у світлі. Бог ніколи не застає зненацька, але Його

⁹⁴ Дан. 5:30

⁹⁵ Македонському

Слово є світильником для ніг і дороговказом у житті. Це ілюструє важливість того, щоб Божий народ «знає час», у якому він живе, зі світла пророцтва. У кожній сцені блюзнірських веселощів є Свідок, і ангел, який веде записи, пише: «ти зважений на вазі, і знайдений легеньким». Цей же Свідок перебуває поруч із нами, де б ми не були. Хоча ми можемо відчувати, що маємо свободу слідувати спонуканням природного серця, віддаватися легковажності та пустошам, але за все це доведеться дати звіт. Що посіємо, те й пожнемо.

Сьогоднішні народи повторюють історію останніх років Вавилонського царства. Мідо-Персія була зняряддям у руках Господа для покарання Вавилону. Наступне велике повалення держав призведе до настання Царства Господнього. Народи вже збирають свої сили для останньої битви. Лунає клич: «Утікайте з-серед Вавилону, і кожен урятовуйте душу свою! За провину його не погиньте, бо це Господеві час помсти, Він дасть відповідну заплату йому»⁹⁶.

⁹⁶ Єрем. 51:6

РОЗДІЛ VII.

Даниїл у лев'ячій ямі (Розділ 6)

Перші п'ять розділів книги Даниїла розповідають про історію Вавилонського царства. Із закінченням п'ятого розділу влада переходить до мідян, царем яких стає Дарій, відомий в історії як Дарій Мідянин, чоловік шістдесяти двох років. Разом із ним царює Кір, перс, вождь війська та спадкоємець престолу. Час, представлений золотою головою боввана, минув, і менш цінний метал символізує владу, що постає натомість. Однак мідяни не були новою або невідомою силою, адже вони згадуються в хронології як нащадки Яфета, і вже у VIII столітті до н.е., коли Ізраїль потрапив у полон до асирійців, вони були розсіяні по мідійських містах. Це призвело до того, що за два століття до падіння Вавилону мідяни стикнулися з євреями. Чистоту поклоніння мідян можна пояснити їхнім знанням про Бога юдеїв, оскільки, будучи язичниками, вони ніколи не впадали в грубі форми ідолопоклонства, які практикувалися більшістю народів Західної Азії.

Звичаї як мідян, так і персів, а особливо персів, привели їх до тісного зв'язку з природою, і у своєму поклонінні вони вважали стихії – вогонь, землю, воду і повітря – найвищими проявами божества. Тому вони прагнули жити на пагорбах і підтримували там постійний вогонь. Вони вірили в боротьбу між добром і злом, представленими світлом і темрявою, і, безсумнівно, слова Ісаї, звернені до Кіра, мали на увазі цю віру, бо Господь говорить: «Я, що світло формую та темність творю, чиню мир і недолю творю, Я Господь, Який робить це все»⁹⁷. Цими словами Він

⁹⁷ Ісаї 45:7

ставить Себе вище за богів персів і пояснює, чому покликав Кіра до Своєї дивної справи.

Перси на момент повалення Вавилону були фізично сильними й витривалими, значною мірою завдяки простоті їхніх звичок і поміркованості в їжі. Саме такі умови дозволили мідянам і персам стати жезлом у руці Господа для покарання Вавилону. Устрій царств, здійснений вавилонськими монархами (*ред. новими монархами*), описаний у першому вірші шостого розділу: Дарій одразу ж поставив сто двадцять князів над ста двадцятьма провінціями. Ця зміна в управлінні провінціями дуже важлива, оскільки сила правлячого монарха пропорційна симпатії та співпраці підвладних князів. Неможливо було утримувати представницький уряд там, де були завойовані провінції, і підтримання миру багато в чому залежало від сили центральної організації. Над ста двадцятьма князями стояли три правителі, першим з яких був Даниїл.

Даниїл, який належав до раси, що перебувала в рабстві, не мав би одразу отримати одну з найвищих посад у щойно організованому уряді. Це видається ще більш незвичним, якщо згадати, що Даниїл був третім правителем Вавилонського царства за часів Валтасара. Перші два вірші восьмого розділу книги Даниїла показують, що Даниїл не був чужою людиною в новому уряді, адже до смерті Валтасара він жив у Сузах, у провінції Елам. До факту знайомства можна додати, що високий дух і неперевершені ділові здібності Даниїла принесли йому славу.

Тут описана історія про людину, яка була благочестивим послідовником Бога, чия чесність, акуратність і майстерність у кожній справі дивували світ. Переконливим буде таке свідчення, якщо кожен християнин-бізнесмен так само ставитиметься до своїх обов'язків і переваг. Будучи шляхетним державним діячем, але не політиком, він був прикладом для всіх посадовців. Він виконував свої обов'язки при мідянах так само вірно, як і при вавилонянах. Він служив Богові Небесному, а не створеній людиною партії. Ділова людина не обов'язково має

бути різким політиком, але вона може отримувати настанови від Бога на кожному кроці. Будучи прем'єр-міністром Вавилону, Даниїл, як пророк Божий, отримував світло небесного натхнення. Звичайний тип державного діяча – мирського, амбітного, інтригана – порівнюється у Святому Письмі з польовою травою і зів'ялою квіткою. Господь радіє, коли у Його справі беруть участь розумні люди, якщо вони залишаються вірними Йому. Перебуваючи в оточенні несприятливих обставин, по благодаті Христа людина може зберегти цілісність свого характеру. Даниїл зробив Бога своєю силою і не був залишений у час найбільшої потреби. Сама посада, яку він обіймав, піддала Даниїла найсуворішим випробуванням. Будучи правителем або начальником над князями (*ред. провінцій*), Даниїл повинен був мати справу з усіма підлеглими управителями імперії. Один за одним вони мали давати йому звіт. Це робилося для того, щоб цар не отримав збитків. Царю загрожувала небезпека, але не небезпека втратити життя, а те, що ці чиновники були підступними політиками, які всіляко грабували державу. Якщо вони збирали податки, то великий відсоток від них забирали собі. У вавилонському уряді, як і в сучасному світі, існували хабарництво, обман, махінації і купівля посад. Нечесність зустрічалася всюди.

Натхнення не описує беззаконня в деталях, але каже: «Згинув побожний з землі... один одного ловлять у сітку. Наставлені руки на зло, щоб вправно чинити його, начальник жадає дарунків, суддя ж судить за плату, а великий говорить жадання своєї душі, і викривлюють все»⁹⁸. Князі та можновладці не тільки орудують нечесно, а й працюють над цим не покладаючи рук. Якщо ви хочете знати подробиці, вивчіть уряди сьогодення. Вони є відгалуженнями того самого вавилонського кореня, і, вивчаючи беззаконня сьогодення, ми

⁹⁸ Михея 7:2-3

можемо пізнати гріхи, проти яких довелося боротися Даниїлу. Навіть у найкращих земних урядах сотні тисяч доларів щорічно витрачаються незаконним чином. Коли за один голос платять 3500 доларів⁹⁹, а людина повертає гроші, бо їй пропонують 3700 доларів¹⁰⁰ від іншої партії; коли мер міста може дозволити собі витратити на здобуття посади суму, що втричі-вчетверо більша за його зарплатню, то слід розуміти, що гроші надходять з якогось незаконного джерела.

Римська історія з її трастами, монополіями та корпораціями, хабарництвом у сенаті та поза ним – це історія Вавилону, бо Рим був однією з тих держав, побудованих на вавилонських принципах. Франція періоду революції також повторила цю історію, так само, як і Англія, континентальні країни і сучасні Сполучені Штати роблять це сьогодні. Тому в сучасній історії можна детально простежити, з чим довелося зустрітися прем'єр-міністрів у місті Вавилоні. Шостий розділ книги пророка Даниїла написаний для того, щоб показати, як людина Божа, піднявшись до такого становища, може залишитися незаплямованою. Він відкриває, яке ставлення потрібно мати будь-якій Божій людині до народних пороків і беззаконня, і більше того, він показує, якого ставлення до себе повинна очікувати людина, вірна принципам, з боку тих, хто чинить беззаконня.

Оскільки Даниїл охороняв інтереси царя, Дарій збирався поставити його над усім царством. Але чесність однієї людини – як колючка в плоті несправедливого, і на своїх політичних нарадах урядники та сатрапи прагнули знищити того, хто робив точні доповіді та був бездоганим у своїх справах. Принцип божественного правління – «віддавайте кесареви кесареві»¹⁰¹, і Даниїл не міг відступити від нього.

⁹⁹ Станом на 1901 рік. Станом на 2023 рік, за річної інфляції в 3,7%, з 1901 року ця сума становитиме 294 000 доларів.

¹⁰⁰ На 2024 рік становить 311 000 доларів.

¹⁰¹ Матв. 22:21

Можна уявити собі розмови сатрапів, коли вони обговорюють це питання. Було перевірено кожну схему, яку вони спробували, і все ж було визнано, що скаржитися на діяльність Даниїла було б марно. Існував лише один можливий спосіб засудити його, і це повинно було стосуватися його релігії. Навіть у цьому питанні вони не наважилися виступити з відкритим звинуваченням, але були змушені домогтися своєї мети, не розкриваючи свого задуму. Такий презирливий, підлий спосіб дій привів їх до конфлікту з Богом Даниїла, а не з Даниїлом як особистістю.

З показною повагою до царя і з улесливою мовою сатрапи з'явилися перед Дарієм. З перших їхніх слів було зрозуміло, що вони готують змову, бо вони говорили, що «всі найвищі урядники царства, заступники» та інші посадовці радилися разом, у той час, як насправді вони проводили таємні наради, а головний з правителів залишався в невіданні щодо цієї справи.

Цар дуже довіряв своєму прем'єр-міністру, і все, що мало отримати його схвалення, приймалося без додаткового вивчення. Цареві було представлено указ у формі декрету, який звеличував Дарія над усіма земними монархами й претендував поставити його вище за Бога. Цар Дарій скріпив документ своєю печаткою, зробивши його законом країни. Впродовж тридцяти днів ніхто не повинен був ні кланятися, ні поклонятися або просити про щось, крім як у царя.

Серце Боже було звернене до Вавилону. Небо було дуже близько до землі, незважаючи на беззаконня, бо там перебував Божий вибраний народ, і час його визволення наближався. Хоча мідяни й перси знали про Бога, але вони не знали Його Самого. Потрібен був реальний досвід, і Бог явив Свою силу через того самого вірного слугу, який свідчив про Нього ось уже шістьдесят вісім років.

Даниїл був правдивим, благородним і великодушним. Він прагнув жити в мирі з усіма людьми, але не дозволив би жодній владі звернути його зі шляху обов'язку. Він був готовий коритися тим, хто панував над ним, але ні царі, ні укази не могли змусити

його відступити від вірності Царю царів. Він зрозумів, що дотримання біблійних вимог – це благословення для душі й тіла.

Даниїл знав про намір ворогів знищити його вплив і його життя; він знав про указ, але це ніяк не впливало на його повсякденне життя. Він не робив нічого незвичайного, щоб викликати гнів, але просто виконував свої звичні обов'язки, і тричі на день, у звичний час для молитви, входив до своєї кімнати і, відчинивши вікна в бік Єрусалиму, щиро благав Бога Небесного дати йому сили бути вірним.

Даниїл мав особливе місце зустрічі і призначену годину, коли він приходив до Господа, і він продовжував дотримуватися цього режиму. У думці про душевний зв'язок між Даниїлом і небом є своя краса. Його духовне життя було реальністю, це було життям, яким він жив так само реально і правдиво, як і життя фізичне. Єдине життя, яке знали або могли досягнути його вороги, – це життя фізичне. Перервати спілкування з Богом було б для Даниїла так само боляче, як позбавити його природного життя; і як Христос після днів виснажливої праці усамітнювався в горах, щоб наповнитися тим життям, яке Він постійно дарував голодним натовпам, так і Даниїл шукав Бога в молитві. Лише завдяки цим частим моментам духовного наповнення він мав сили справлятися з нервовим напруженням службових обов'язків. Коли зовнішній тиск був найбільшим, тоді він найбільше потребував наповнення, щоб зберегти рівновагу. Той, хто врівноважує хмари, якщо ми тільки дозволимо йому, так збалансує зовнішній тиск внутрішньою силою, що нам ніколи не потрібно буде турбуватися. П'ятнадцять фунтів на кожен квадратний дюйм¹⁰² поверхні тіла – це тиск, під яким ми живемо фізично. Чому він не розчавлює нас? Тому що тиск однаковий з усіх боків, і ми його не відчуваємо. Це всього лише прообраз духовного життя. Якщо випробування великі, відкрийте душу до неба і вирівняйте тиск, наповнившись згори.

¹⁰² Одна атмосфера

Даниїл не зрікся, та він і не міг відректися від свого Спасителя, сховавшись у якомусь кутку своєї кімнати для молитви. Він стояв на колінах біля відчиненого вікна, в напрямку Єрусалиму. Він молився не в серці, не беззвучно. Він молився вголос, як це було його звичаєм до видання указу. Благородний і правдивий той, у кого Бог править у серці. Підступними і підлими є дії тих, хто піддається впливу сатани. Все благородне в людині втрачається назавжди, коли обирається такий лідер. Сатана був у радах цих урядовців, коли вони замишляли змову проти Даниїла, а після підписання указу підіслали шпигунів, щоб схопити його. Вони бачили, як він стояв на колінах на своєму звичному місці для молитви; тричі на день вони чули його голос, піднесений у щирому благанні. Цього було достатньо; звинувачення було висунуто проти того «Даниїла, що з вигнання Юдиних синів»¹⁰³.

Уперше думка про задум радників промайнула в голові Дарія. Указ, скріплений царською печаткою, був непорушним у царстві Мідян і Персів, та все ж цар провів цілий день, благаючи можновладців і шукаючи якогось виходу, але сатрапи з сатанинськими посмішками зустрічали кожен аргумент словами: «Знай, царю, що за правом мідян та персів усяка заборона та постанова, яку цар установить, не може буде змінена»¹⁰⁴.

Коли руки людей зв'язані, коли на землі немає сили, здатної допомогти, тоді є можливість для дій Бога. І молитва Даниїла все ще підносилася: «Прийшов час Тобі, Господи, діяти. Збережи мене в повній гармонії з Тобою». І поки його серце було співзвучне небу, не було на землі сили, яка могла б позбавити його життя, якщо Бог бажав, щоб він жив.

Даниїл і Дарій зустрілися біля входу до лев'ячої ями, але в усьому царстві не було іншої людини, яка була б настільки гідна увійти всередину, як цей Даниїл. Потиснувши руку свого

¹⁰³ Дан. 6:13

¹⁰⁴ Дан. 6:15

шанованого служителя, Дарій сказав: «Твій Бог, що ти Йому служиш, Він завжди врятує тебе!»¹⁰⁵. Даниїл пройшов усередину до диких звірів, був принесений камінь і покладений на вхід до ями. Імовірно, хтось побоювався, що на допомогу Даниїлу можуть прийти друзі та прихильники, тому на камені була покладена царська печатка, щоб наміри сатрапів не зірвалися.

Сатана тріумфував, як і багато років потому, коли побачив Сина Божого в гробі, біля входу якого був камінь, запечатаний римською печаткою. Але утримати Даниїла у лев'ячій ямі було так само неможливо, як і утримати Христа у гробі. Ангел явився не біля каменю, а всередині ями, і одним з найцінніших моментів для Даниїла був час, коли він сидів у центрі печери, а леви лежали біля його ніг або ласкаво лизали йому руки.

Був час, коли лев і ягня гралися разом, і людині було дано панування над земними звірами. І тільки після того, як у світ увійшов гріх, і людина почала забирати життя у звірів, вони, у свою чергу, прагнули знищити її. Гармонія з Богом остаточно поверне людину на її відведене Богом місце царя звірів. Серце Даниїла билосся в унісон з Божим серцем, і коли він увійшов до ями, звірі були в мирі з ним. Єдність почуттів проявилася в тому, що ангел був видимим, і Даниїл розмовляв віч-на-віч із небесним гостем.

Серце царя сумувало, і він провів ніч у пості й молитві. Рано вранці, поспішивши до ями, він закликав: «Даниїле, рабе Бога Живого, чи твій Бог, Якому ти завжди служиш, міг урятувати тебе від левів?»¹⁰⁶. І з глибини ями донеслися веселі слова: «Мій Бог послав Свого Ангола, і позамикав пащі левів»¹⁰⁷.

«Нема Його тут, бо воскрес!», «чого ви шукаєте Живого між мертвими?»¹⁰⁸ – сказав ангел, коли жінки прийшли до гробу Христа. Так і Даниїлу, представнику Христа, не було заповідано

¹⁰⁵ Дан. 6:16

¹⁰⁶ Дан. 6:20

¹⁰⁷ Дан. 6:22

¹⁰⁸ Луки 24:5, 6

жодної шкоди, «бо він вірував у Бога свого»¹⁰⁹ і був знайдений невинним.

Коли обвинувачів Даниїла кинули в лев'ячу яму, їх одразу ж розтерзали та з'їли. Знову народи світу побачили силу Бога Ізраїлю, здатного зберегти свій вірний народ. Дарій отримав підтвердження своєї віри в Бога, а Кір отримав урок, який не зміг забути до кінця життя. Для ізраїльтян це був новий знак того, що Бог перебуває серед них, щоб благословити їх. До Даниїла пролунав Божий голос, який обіцяв терпіння і силу для виконання його обов'язків як Божого слуги. Більше світло було відкрите Даниїлу, бо саме після цього досвіду йому була дана більша частина пророцтв.

Дарій оголосив «до всіх народів, племен та язиків, що мешкали по всій землі»¹¹⁰, «щоб у всьому пануванні мого царства тремтіли та боялися перед Даниїловим Богом»¹¹¹. Таким чином, Бог не тільки вшанував Даниїла чудесним визволенням, але й зробив його порядність засобом поширення істини по всьому світу. З цього часу Даниїл процвітав – за часів правління Дарія та за днів Кіра, який видав чудовий указ про звільнення євреїв.

Якщо вам болить серце через позірне процвітання нечестивих і зростання беззаконня серед людей на високих посадах, дізнайтеся про їхню долю з шостого розділу книги пророка Даниїла.

Якщо вас гноблять через прихильність Слово Божому, пам'ятайте, що Даниїл представляє всіх таких людей, і те, що було зроблено для нього, буде зроблено для всіх, до кого сьогодні прихильні Небеса. Хоча смерть забирає тіло, Божа обітниця – швидке воскресіння; і чи в смерті, чи у в'язниці, чи в лев'ячій ямі, сатана не має влади над Христом. «Я прийшов, щоб ви мали життя, і подостатком щоб мали»¹¹².

¹⁰⁹ Дан. 6:23

¹¹⁰ Дан. 6:25

¹¹¹ Дан. 6:26

¹¹² Івана 10:10

РОЗДІЛ VIII.

Пророцтво Даниїла сьомого розділу. Сцена суду

У першій половині книги пророка Даниїла розглядаються питання, що стосуються, зокрема, Вавилонського царства в тому стані, в якому воно існувало за часів пророка. Останні шість розділів повністю присвячені історії світу в цілому, і у видіннях, даних в різний час, пророку показані великі події аж до кінця часів. Зазираючи в майбутнє, він бачить ніби гірські вершини, осяяні Божою славою, вражаючи особливість яких полягає в тому, що вони з безпомилковою точністю слугують дороговказними стовпами не лише для євреїв, а й для всіх людей, щоб вони розуміли часи, в яких живуть, і знали, що має статися на землі.

Для того, хто вивчає пророцтва, сьомий розділ книги пророка Даниїла є найважливішим. Безперервним ланцюгом подій пророк викладає історію від часів Вавилону до великого слідчого суду, який є центральною темою розділу.

Вражає той факт, що Бог зміг відкрити майбутнє язичницькому царю. Навуходносору було показано майбутнє лише земних урядів, бо він сам був земним і не міг досягнути високих речей; Даниїлу ж Бог відкрив сцени на небі. Хоча пророкові й була показана історія народів, ангел об'явлення коротко торкнувся цієї теми, але затримався на хвилюючому описі слідчого суду.

Сьомий розділ книги пророка Даниїла відкриває майбутнє Божого народу, не тільки єврейського, а й вірного духовного Ізраїлю. Це видіння було дано Даниїлу в перший рік царювання Валтасара, близько 540 р. до н.е. Те, як він його викладає, є найсильнішим свідоцтвом результатів того навчання, яке

Даниїл отримав в юності, його непохитності в досягненні мети та зростання в духовних речах. У віці вісімдесяти п'яти років, після шістдесяти семи років придворного життя з усіма його спокусами і природною схильністю людської природи до суто фізичного існування, його око віри було настільки незатьмареним, що за велінням Михаїла Гавриїл міг перенести Даниїла на саме небо, щоб побачити Отця та Сина при завершальній роботі у святилищі. Одного разу Мойсей бачив цю сцену на вершині гори Хорив, коли мала будуватися скинія, і слава Божа була настільки велика, що йому довелося накривати своє обличчя, перш ніж простий народ міг дивитися на нього. Серце Даниїла було з Богом, тому те, чого око не бачило й вухо не чуло, могло бути відкрите йому Духом.

Бог сказав через пророка Осію: «І Я говорив до пророків, і видіння розмножив, і через пророків Я притчі казав»¹¹³. Царства, що правили світом, були представлені Даниїлові у вигляді хижих звірів, що з'явилися, коли «чотири небесні вітри вдарили на Велике море»¹¹⁴. Вітри в пророцтві є символом війни та чвар. Наступні сцени війни та революції, внаслідок яких царства приходять до влади, представлені в сьомому розділі Даниїла чотирма вітрами небесними, що увірвалися у велике море. Море або води означають натовп «з усякого люду, і племен, і народів, і язиків»¹¹⁵. Звірі, про яких йдеться, представляють царів або царства.

Чотири великих звіра вийшли з моря, тобто вони з'явилися з-поміж народів землі. Вавилон, перше з цих царств, був представлений Навуходоносору у вигляді золотої голови великого боввана. Даниїлу ця ж влада з'явилася у вигляді лева з орлиними крилами. Сила повелителя лісу (*ред. звірів, лев*), до якої додається швидкість царя птахів (*ред. орел*), уособлює царство, столицею якого було місто Вавилон. До того, як

¹¹³ Осії 12:10

¹¹⁴ Дан. 7:2

¹¹⁵ Об'явл. 7:9

Вавилон був відомий як незалежне царство, коли він ще був підвладною провінцією Ассирії, ізраїльському пророкові Авакуму було дано видіння про його діяльність, яке показувало силу символу лева з орлиними крилами. Звертаючись до Ізраїлю, він розповідає їм настільки приголомшливі речі, що вони не вірять, коли їм кажуть: «Бо оце Я поставлю халдеїв, народ лютий та скорий, що грасує по широкій землі, щоб захопити оселі, які не його. Страшний та грізний він... І від пантер його коні швидші, і від вовків вечерових лютіші... Вони летять, як орел, що поспішає на здобич. Він приходять увесь на насильство... і набере полонених, як того піску. І він глузує з царів, а князі сміх для нього. Він сміється з твердині усякої»¹¹⁶.

Це Вавилон, яким його побачив Авакум. Коли ж Даниїл у своєму видінні спостерігав те саме царство, то благородного лева з крилами, що символізували силу і швидкість завоювання, було піднято з землі в неприродне положення і поставлено на ноги, як людину, і йому було дано людське серце. Людське серце без Христа – це просто гріх. Крила були обрізані, і тоді Вавилон постав у тому вигляді, в якому він існував під час видіння – позбавлений своєї сили, залишений Богом, з Валтасаром на чолі уряду.

Пророк Авакум пояснює причину такого раптового ослаблення могутньої влади Вавилону. Він каже: «Тоді він несеться, як вітер, і перейде, і згрішить, бо зробить за бога свого оцю силу свою»¹¹⁷ (*ред. у пер. з англ.: «Тоді зміниться його розум, і він відступить, і буде кривдити, приписуючи силу свою богові своєму»*). Історія царства, викладена в попередніх розділах, показує, як і коли це сталося. Вавилон скоїв непростимий гріх, приписавши силу і Духа Божого язичницьким богам, і цим вчинком лев був позбавлений сили, йому були обірвані крила і дано людське серце. Через два роки

¹¹⁶ Авак. 1:6-10, переклад КJV

¹¹⁷ Авак. 1:11

після цього видіння, у 538 році до н.е., Даниїл став свідком повного повалення царства Вавилон.

Мідо-Перське царство, кровожерливе і жорстоке за своєю природою, представлене в образі ведмедя. Дарій був мідянином, а Кір, головний полководець, – персом. Дарій Мідянин захопив Вавилонське царство і правив недовго. Після його смерті перський полководець Кір очолив уряд. Ведмідь, як і інші звірі, що йшли за левом, уособлювали царства, які на той час, коли Даниїл бачив видіння, мали прийти в майбутньому. Ведмідь із сьомого розділу Даниїла символізує ту саму силу, що й баран із восьмого розділу, який за словами ангела уособлює Мідо-Перську імперію. Історію цієї імперії викладено в одинадцятому розділі книги Даниїла, і вивчення цього розділу разом із тринадцятим і двадцять першим розділами Ісаї розкриє ведмежий характер народу, який повстав і пожер багато плоті. Історія другого великого царства охоплює період з 538 по 331 рік до н.е.

Після виникнення і падіння Мідо-Перського царства виникло інше, зовсім відмінне від того, яке уособлювала природа ведмедя. Грецьке царство, яке прийшло на зміну Мідо-Перському, порівнюють з жвавістю леопарда в його природному стані. Однак, щоб показати стрімкість завоювань Олександра, першого царя, леопард мав на спині чотири крила, як у птаха. Він також мав чотири голови, які символізували поділ імперії Олександра після його смерті, коли чотири його полководці зайняли його царство і влада була передана їм. Цю владу (*ред. леопарда*) представляє козел з подобою рога, який топче все під своїми ногами, як це описано у восьмому розділі книги пророка Даниїла.

Історія перших трьох царств лише злегка зачіпається в цьому розділі, але коли з'явився четвертий звір, «страшний

і грізний, та надмірно міцний»¹¹⁸, Даниїл «хотів знати певне», і ангел докладно пояснив йому цю силу.

Три попередні сили були представлені трьома наймогутнішими земними звірами, але коли мова зайшла про четвертого звіра, не знайшлося жодної тварини, яка б уособлювала його жахливу природу; тому пророкові був представлений звір без імені, який мав залізні зуби, мідні цвяхи і десять рогів.

Ангел сказав Даниїлу: «А решті тих звірів відняли їхнє панування, а довгота в житті була їм дана»¹¹⁹. Кожен з них, перш ніж бути поваленим, зливався з наступним, який поглинав його. Ця ж істина була представлена в четвертому розділі, коли дерево, що уособлювало Вавилон, було зрубане, але коріння залишилося в землі. Коріння символізувало фундаментальні принципи, на яких був побудований Вавилон, і з тих пір вони залишаються в землі. Коли впала Мідо-Персія, вона залишила свої принципи правління, освіти та релігії живими, передавши їх своїм нащадкам – народам Землі. Греція вчинила аналогічно, і з кожною наступною імперією ті фундаментальні принципи, які були так чітко зображені у Вавилоні, закладені в ньому князем, який панує в повітрі, замість того, щоб постати в ослабленому стані, оживали з новою силою. Тому, коли з'явилося четверте царство, ті принципи правління, які були підробкою основних принципів небес, були настільки сильними, жоден природний звір не міг символізувати язичницький Рим.

У питаннях релігії Рим відновив весь блуд Вавилону, а в освіті пішов слідами своєї великої матері. Поки пророк спостерігав за цим, з'явилися ще більш дивовижні речі. Четвертий звір – Рим, який став наступником Греції у 161 році до н.е., мав десять рогів, які, за словами ангела «визначають, що з того царства встане десять царів»¹²⁰. Цей четвертий звір

¹¹⁸ Дан. 7:7

¹¹⁹ Дан. 7:12

¹²⁰ Дан. 7:24

відповідає залізним ногам боввана, показаному Навуходоносорові, а десять рогів – суміші заліза і глини в ногах цього боввана. Кожне з попередніх царств потрапляло до рук якогось сильного полководця, який захоплював владу, але з Римом справа йшла інакше. Подробиці цієї історії викладені у восьмому розділі книги Об'явлення під символом семи сурм. Орди варварів з півночі Європи та Азії пронеслися над Римською імперією між 351 і 483 роками нашої ери, розтрощивши державу на десять частин.

Був час, коли Римська імперія мала чудову нагоду прийняти істинного Бога. Рим був всесвітнім царством за життя Христа. У Вавилон Бог послав свій народ, євреїв, щоб поширити істини Свого Царства і привести людей до покаяння. Мідяни і перси отримали Євангеліє від цього ж народу, а представники Греції прийшли до Єрусалиму, до самого храму, спілкувалися зі священниками, щоб не було ніякого виправдання їхній відмові від Христа. Але для Римського царства саме небо зійшло в особі Спасителя, та саме Рим прибив Його до хреста. На його гробі стояла римська печатка, а біля могили – римська варта. Рання Церква зазнала переслідувань від цієї ж влади. Суд прийшов до Риму, коли ці варвари вогнем і мечем захопили імперію, і царство було розділене на десять частин.

Але римської історія не закінчилася цим поділом. Даниїл приглядався, «аж ось поміж ними піднісся ріг інший, малий, а три з тих передніх рогів були вирвані з коренем перед ним»¹²¹. Нова сила, сила поза межами імперії, постає в образі маленького рогу. Трьома вирваними рогами були герули у 493 році, вандали у 534 році та остготи у 538 році н.е. Імператор Юстиніан, резиденція якого знаходилася в Константинополі, діючи через полководця Велізарія, був тією силою, яка повалила три царства, представлені трьома рогами, а причиною їхнього повалення була їхня прихильність до аріанства на противагу

¹²¹ Дан. 7:8

ортодоксальній католицькій вірі. Подробиці повалення та релігійні суперечки, які стали причиною біди, детально описані істориком Е. Гіббоном у книзі «Занепад і падіння Римської імперії», істориком І. Мосгаймом у книзі «Історія церкви» та іншими авторами.

Малий ріг, що здобув владу після розтрощення трьох інших рогів, відрізнявся від решти. У нього були очі, «як очі людські, і уста, що говорили про великі речі»¹²²; і виглядом він був міцнішим за своїх друзів.

Рим занепадав у руїнах; його міста були розграбовані, уряд повалений. Як із трухлявої колоди на болоті за ніч виростає гриб, що одержує життя з гниття, так і в Римській імперії виникла сила, що зміцнилася державним занепадом. Цією силою був малий ріг, відомий як папство.

Написано, що Вавилон, мати блудниць, впав через те, що приписував свою владу поганським богам. Язичницький Рим упав, бо приписав собі владу над Самим Христом та Його послідовниками. Потім з'явився малий ріг, який «учинив бій зо святыми, і перемиг їх»¹²³. «І він буде говорити слова проти Всевишнього, і пригнобить святих Всевишнього, і буде думати позмінювати свята та права»¹²⁴. Рим за часів Христа був центром світу. Павло та інші проповідували Євангеліє в цьому місті. Там була організована церква, і протягом багатьох років вона стояла на одному рівні з Єрусалимською, Константинопольською та іншими церквами. Поступово, але впевнено, мирське життя займало місце духу Христового, і римські єпископи почали звеличуватися. Таємниця беззаконня, про яку писав Павло у своєму посланні до Солунян, діяла і в Римі. Під час поділу імперії єпископи були ласі цивільної влади, а в час національного розладу церква перехопила кермо правління –

¹²² Дан. 7:8

¹²³ Дан. 7:21

¹²⁴ Дан. 7:25

малий ріг отримав владу. Це сталося в 538 р. н.е., коли останній із трьох рогів був вирваний, і набув чинності указ Юстиніана, ухвалений у 533 р. (див. Гіббон, розділ 41). Язичництво на троні було досить жорстоким, але коли язичницькі принципи, що жили з часів Вавилону, прийняли назву і зовнішню форму християнства, влада, що панувала, стала ще більш жорстокою. Малий ріг не лише говорив зневажливі слова проти Всевишнього, а й думав «позмінювати свята та закон».

У минулі роки нечестиві руки піднімалися на храм Божий, на освячені посудини в храмі та на Божий народ, але малий ріг підняв руку на сам Закон Божий, намагаючись змінити суботу з четвертої заповіді. Малий ріг володів усією владою Вавилону. За формою правління це була абсолютна монархія, що мала владу над усіма престоломи Європи. Царі підіймалися і падали під диктатом Риму. У релігійному плані це була влада, яка диктувала совісті людей, притягуючи їх до свого судилища і заглядаючи в самі їхні думки. Шибениця та інквізиція були її інструментами, і жодна людина не могла вислизнути з-під пильного погляду цього малого рога з людським оком. Засобом підтримки цієї влади була система освіти, яка тримала Європу в темряві понад тисячу років.

Це було довготривале царство. «Вони [святі, свята та закони] віддані будуть у його руку аж до одного часу, і часів і половини часу»¹²⁵. Читач може звернутися до Даниїла 11:13, до сьомого вірша 12 розділу, а також до Об'явлення 12:6, 13:5 і Чисел 14:34, де містяться різні вирази, що вказують на той самий час і відносяться до тієї самої влади. Цей час, три з половиною роки¹²⁶, або сорок два місяці, або двісті шістьдесят років, як його по-різному називають, розпочався у 538 році, коли було вирвано три роги, щоб звільнити місце для встановлення цієї однієї влади, малого рогу. Це тривало до 1798

¹²⁵ Дан. 7:25

¹²⁶ Пророчі 3,5 роки.

року, коли його панування було відібране, однак, його влада ще не була знищена.

У видіннях Даниїлу були показані не тільки земні царства і влади, але після того, як він почув голос малого рога, який говорив великі слова проти Всевишнього, його увага була звернена до сцен небесного суду, які відбуватимуться одночасно зі сповненням пророцтва про народи землі.

Саме в той час, коли влада і могутність були у четвертого звіра, був розп'ятий Спаситель. Він був Агнцем, заколеним на зовнішньому дворі, а після Свого вознесіння Він увійшов у Святе небесної святині. Там і побачив Його Іван, як це описано в четвертому і п'ятому розділах Об'явлення. Але ця робота у Святому була лише частиною служіння Спасителя для людства. Прийшов час, коли Він повинен був здійснити на небі те служіння, прообразом якого був день очищення в земному святині: «Я бачив, аж ось поставили престоли, і всівся Старий днями. Одежа Його біла, як сніг, а волосся голови Його немов чиста вовна, а престол Його огняне полум'я, колеса Його палахкотючий огонь»¹²⁷.

Тут, у Святому Святих, перебуває Цар царів, Бог Отець, де перед Ним служать тисячі і десятки тисяч ангелів. Цей престол Божий є центром усієї світобудови, навколо нього обертаються сонячні системи по всій протяжності космосу. Світи обертаються навколо своїх сонць, а сонця з прилеглими до них планетами в свою чергу обертаються навколо престолу Божого. Це колесо в колесі, яке описує Єзекіїль. Даниїл каже: «Огненна річка (*ред. вогняний потік, у пер. з англ.*) пливла й виходила з-перед Нього»¹²⁸, бо там все є життя, живий, постійно рухомий престол.

Божа сила пронизує простір у всіх напрямках. Подібно до променів світла, від Нього випромінюється сила, яка тримає світи на своїх орбітах. Сила, яку людина називає гравітацією,

¹²⁷ Дан. 7:9

¹²⁸ Дан. 7:10

є лише частиною Божої сили тяжіння. Вона утримує небесні сфери на своїх місцях, врівноважує хмари, піднімає гори і стримує морські води. Ця ж сила помічає падіння кожного листочка на землі, смерть найменшого горобчика і биття пульсу кожної людини. Від Нього походить усе життя: «Бо ми в Нім живемо, і рухаємось, і існуєм»¹²⁹. Ми – частина того великого центру світла, яким є наш Бог любові, і це та сила, яку пророк марно намагався висловити людською мовою, яка повертає душу. Син був єдиний з Отцем, і саме з цієї слави Він вийшов, коли віддав Себе в жертву при закладенні світу. Він був заколеним Агнцем, і серце Бога було розбите в цій жертві. Щоразу, коли ніж входив у жертву на вівтарі земного святилища, кров, що стікала, знову торкалася серця вічного Отця. Щоразу, коли чоловік чи жінка з розбитим серцем наближаються до престолу в покаянні, рана в серці нашого Отця відкривається і знову кровоточить, «серцем зламаним та упокореним Ти не погордуєш, Боже». Ніколи, ніколи, за всю вічність, Син не повернеться до Свого колишнього стану. Те, що Він прийняв на себе заради грішної людини, Він збереже назавжди. Він – людина, що все ще перебуває в небесному суді, яку торкнулося кожне людське горе. Всесвіт побачив цей дар і схилився впоклонінні. Храм наповнився славою. Серафими і херувими, осяяні славою, як вартові, простягають свої крила над Його престолом, затуляють обличчя в поклонінні і схилиються перед Ним.

«О, навчи нас, що скажем про Нього; ми не можемо вчинити справедливо через наше невігластво... Якщо хтось наважиться говорити, то неодмінно буде уражений». «Ми й тепер не можемо дивитися на світло сонця, коли воно сяє на небі; і вітер своїм подихом очищає небо. Але яка пишність з'явиться зі Святого Святих! Бог невимовно великий! Всемогутній! Ми не

¹²⁹ Дії 17:28

можемо збагнути Його!»¹³⁰. Двері у Святе Святих були відчинені в 1844 році, «аж ось разом з небесними хмарами йшов ніби Син Людський, і прийшов аж до Старого днями, і Його підвели перед Нього»¹³¹.

Неможливо підібрати слова, які б яскравіше відображали момент відкриття суду, що стався під час проголошення: «настала година суду Його»¹³². У сьомому розділі книги пророка Даниїла міститься єдиний у Біблії опис сцени суду, про який сповіщає перший ангел із чотирнадцятого розділу книги Об'явлення. Сама ця звістка є єдиним повідомленням у Біблії про те, що цей час настав; а чотирнадцятий вірш восьмого розділу книги Даниїла – це єдиний пророчий період у Біблії, який вказує на час початку Божого суду. Цей період становить дві тисячі триста днів або буквальних років, які розпочалися в 457 році до н.е., коли було видано указ про будівництво та відновлення Єрусалиму, і закінчилися в 1844 році н.е. Саме в цю кінцеву дату перший ангел з чотирнадцятого розділу книги Об'явлення сповістив про настання години Божого суду. Ця вістка розійшлася по всіх землях, і її почули морські острови.

Коли Бог зайняв Своє місце над Своім Законом у Святому Святих небесного святилища, тоді прийшов Христос, щоб заступитися перед Ним за Свій народ. Ця подія не могла статися, коли Він вознісся на небо, бо тоді Він піднявся до Отця, а суд був у майбутньому. Вона не може стосуватися Його другого приходу на цю землю, бо тоді Він прийде від Отця. Це була Його поява перед Отцем, коли Він зайняв Своє місце на суді по закінченні двох тисяч трьохсот днів. Він постав перед Отцем в оточенні небесних хмар, тобто з тисячами ангелів, які, як духи-служителі, спостерігали за життям людей, записуючи кожне їхнє слово, вчинок і думку. Формувалися характери, і незалежно від того, хороші вони були чи погані, всі вони були відображені

¹³⁰ Переклад Р. Сперрелла.

¹³¹ Дан. 7:13

¹³² Об'явл. 14:7

в небесних книгах. Коли Христос прийшов до Отця, ці книги були відкриті і справи померлих були досліджені. Вчинки могли бути скоєні при світлі дня або в темряві ночі, але всі вони відкриті і явні перед Тим, з Ким ми маємо справу. Небесні істоти були свідками кожного гріха і вірно зафіксували його. Гріх може бути прихований від друзів, родичів і наших найближчих людей. Ніхто, окрім винуватців, може й не знати про скоєне, але все це відкривається перед ангелами й мешканцями інших світів. Найтемніша з темних ночей, найглибші змови окремих людей чи народів не можуть приховати навіть однієї думки від відома небесних істот. Бог має вірний запис про кожну нечесну справу, про кожен гріх і несправедливий вчинок. Якщо серце людини сповнене лицемірства, зовнішня видимість праведності не зможе обдурити Його.

Коли одне за одним читаються ці імена, Спаситель здійсмає руки, на яких ще залишилися відбитки голгофських цвяхів, і вигукує: «Кров Моя, Отче, Кров Моя, Кров Моя». Над Його престолом – веселка, в якій зливаються милосердя і справедливість. Серце Бога зворушене благаннями Його Сина, і навпроти імені написано: «Прощення». Тоді крізь небесні склепіння лунає тріумфальний крик. Ангели кладуть свої вінці перед престолом, вигукуючи: «Свят, свят, свят». Майже шістдесят років триває робота слідчого суду¹³³. Вона швидко добігає кінця. Перш ніж вона завершиться, буде вирішено справу кожного живого чоловіка і жінки. День за днем ми робиємо запис, який визначить наше майбутнє – на благо чи на горе. Як зворушливо звучить думка про те, що одного разу сказані слова, одного разу зроблені вчинки ніколи не можуть бути змінені. Викупна кров Христа проливається сьогодні, «Сьогодні, як голос Його ви почуєте, не робіть затверділими ваших сердець»¹³⁴.

¹³³ Сьогодні суд уже триває 180 років (від 1844 року).

¹³⁴ Євр. 4:7

Життя четвертого звіра, особливо малого рога, продовжується і після закінчення слідчого суду. Навіть після того, як були встановлені престולי і розпочалася робота у Святому Святих, великі слова малого рога привернули увагу пророка. Найбільшим словом, коли-небудь сказаним проти Бога, був декрет про непогрішність, виданий Вселенським собором у 1870 році¹³⁵. Це була спроба посадити людину на трон поруч із Сином Божим. У той час, як Христос стояв як заколений Агнець перед Отцем, благаючи про спасіння світу, бідна, немічна людина підносила свій трон вище Божих зірок.

Вавилон упав, бо приписав свою владу богам. Про четвертого звіра Даниїл каже: «я бачив, аж ось був забитий той звір, і було погублене тіло його, і було віддане на спалення огню»¹³⁶. Таким чином наприкінці замість того, щоб бути переможеним якоюсь іншою силою, що виникла на землі, цей звір потрапляє в озеро вогняне. Інші звірі, які представляють царства, були позбавлені влади, але їхнє життя було продовжене на деякий час, бо вони злилися з наступним царством. Але не так сталося з четвертим царством, його знищення було повним. П'яте царство, небесне, Царство Боже, не підвладне людині. Сам Бог встановлює його під усім небом, і воно буде існувати на віки вічні. «А царство, і панування, і велич царств під усім небом буде дане народові святих Всевишнього»¹³⁷. Ті, хто буде визнаний гідним на слідчому суді, вийдуть у першому воскресінні або будуть переселені, не побачивши смерті, і царюватимуть із Христом на віки вічні. Гріх разом з усіма, хто тримався за нього, буде знищений назавжди. Гордість і зарозумілість стародавнього Вавилону, його беззаконня у всіх проявах, які повторювали всі народи землі, разом з підбурювачем усякого зла, нарешті будуть знищені.

¹³⁵ Перший Ватиканський собор.

¹³⁶ Дан. 7:11

¹³⁷ Дан. 7:27

Настав кінець боротьби. Все створіння є свідком триумфу істини. Шрам, нанесений гріхом, зникне назавжди. Розлад, який протягом шести тисяч років затьмарював весь світ, буде забутий. Небесна музика зазвучить заново, і людина царюватиме разом зі своїм Творцем. «Аж поти кінець цього слова»¹³⁸. Не дивно, що це видіння стривожило Даниїла, і його обличчя змінилося! Незрівнянна любов Христа, хто може її збагнути?

¹³⁸ Дан. 7:28

РОЗДІЛ ІХ.

Восьмий розділ Даниїла

Від часу видіння, описаного в сьомій книзі пророка Даниїла, минуло два роки. Побачені раніше пророком сцени часто спадали йому на думку і він знову і знову розмірковував над темою суду. Він тримав це питання в своєму серці, як він сам каже, бо за часів Даниїла, як і в наш час, лише одиниці могли зрозуміти і оцінити духовні теми. За ці два роки відбулося багато змін земного характеру. У Вавилонському царстві зростало беззаконня, і ніхто не виявляв жодної пошани ні до Бога, ні до Його народу. Такий стан справ засмучував серце Даниїла. Той, хто роками був головним радником в імперії, тепер більше не жив у столиці, а розташовувався в палаці в Сузах. Сузи були столицею Еламу, який раніше був підвладною провінцією Вавилонського царства, але коли імперія почала слабшати, а сила перського полководця Кіра була визнана, Елам під проводом Абрадата¹³⁹ повстав проти Вавилону і приєднався до військ персів. За багато років до цього пророк Ісаї сказав, що Елам і Мідія об'єднають свої сили для завоювання Вавилону. Коли Даниїл жив у палаці в Сузах, він бачив, як відкривається шлях до виконання цього пророцтва. Хоча Вавилон ще не був обложений Кіром і Дарієм, його падіння було настільки неминучим, що в цьому видінні історія народів починається з постановлення царства Мідян і Персів.

Даниїл був перенесений до річки Улай, на березі якої стояв баран з двома рогами, один з яких був вищий за інший, а вищий піднімався останнім. У попередньому видінні Даниїла друге царство було представлене ведмедем, який піднявся на один бік

¹³⁹ Правитель еламської області Сузіани.

і мав три ребра в пащі. Обидва символи вказують на подвійну природу царства Мідян і Персів, але нерівномірні роги барана дають конкретніший опис; бо хоча Мідійське царство було давнішим, Перське перевершувало його за силою, тож становище цієї імперії в історії слід віднести до лінії перських царів, яка почалася з Кіра Великого. Точність, з якою тлумачиться цей символ, є доказом того, що саме Святе Письмо є своїм найкращим тлумачем. Ангел сказав: «Той козел, якого ти бачив, що мав ті два роги, це царі мідян та персів»¹⁴⁰.

Як баран просувався на захід, північ і південь, і жоден звір не міг встояти перед ним, так і Мідо-Перська імперія поширила своє панування в цих напрямках. Після падіння Вавилону сто двадцять провінцій визнали владу Кіра і Дарія. Ці провінції були підкорені, а до них додалися інші, тож за часів Ахашвероша¹⁴¹ та Естер царство контролювало сто двадцять сім провінцій і простягалось від Індії на сході до Середземного моря на заході та від Каспійського моря до Ефіопії. Тоді воно називалося преславним царством, а про монарха говорили, як про «його пресвітлу величність». Ті ж самі факти висвітлюються в одинадцятому розділі книги Даниїла, де Ксеркс, четвертий після Кіра, підбурює всі східні народи до війни з Грецією: «робитиме за своїм уподобанням»¹⁴².

Проте, велич другого царства не гарантувала довгого життя, і пророкові було показано козла, що йшов із заходу, і, як дає переклад Сперрелла, він «мчав по обличчю всієї землі, не торкаючись її»¹⁴³. Козел мав помітний ріг між очима. У тлумаченні ангел сказав: «А козел кошлатий – це цар Греції, а великий ріг – це перший цар»¹⁴⁴. Грецьке царство було описане

¹⁴⁰ Дан. 8:20

¹⁴¹ Ксеркс

¹⁴² Дан. 11:3

¹⁴³ Пер. з англ.

¹⁴⁴ Дан. 8:21

в попередньому видінні книги Даниїла¹⁴⁵, але в тому, що ми зараз розглядаємо, наводяться подробиці його виникнення. В одинадцятому розділі говориться, що четверте царство після Кіра має підняти народи проти Греції. Це було зроблено, коли Ксеркс із великим військом перейшов Геллеспонт¹⁴⁶ у 480 р. до н.е. Його армія, за словами Геродота, налічувала понад півтора мільйона чоловік. Це було зібрання народів, і настільки велике військо, що для переходу з Азії на грецьку землю знадобилося сім днів. Але, незважаючи на всі приготування, перське військо зазнало поразки при Фермопілах¹⁴⁷, при Саламіні¹⁴⁸ і при Платеї¹⁴⁹, і Ксеркс, зневірений і розчарований, відмовився від спроби вторгнення в Грецію. Пророцтво передбачало, що в протистоянні Мідо-Персії та Греції, остання виявиться більш агресивною і рішучою силою.

Пізніше козел, Греція, підійшов до барана, Мідо-Персії, «і помчав на нього в лютості своєї сили. І я бачив його, що він добіг аж до барана, і роз'ярився на нього, та й ударив того барана, і зламав йому ті два роги, а в барана не було сили стати проти нього. І той кинув його на землю, і потоптав його, і не було нікого, хто б вирятував барана від його руки»¹⁵⁰.

Жоден історик ніколи не давав більш наочного опису протистояння між греками за Олександра Македонського і персами за Дарія III. Царство, яке до цього демонструвало таку

¹⁴⁵ Розд. 7, вірш. 6, у вигляді пантери (в перекладі І. Огієнка).

¹⁴⁶ Дарданелли, називався Геллеспонтом – протока між частинами світу Європою та Азією в Туреччині.

¹⁴⁷ Вузкий прохід між горою Етой і південним берегом затоки Малиакоса з Фессалії в Локріді.

¹⁴⁸ Найбільший із Саронічних островів у затоці Саронікос у Греції недалеко від Афін.

¹⁴⁹ Одна з найбільших сухопутних битв греко-перських воєн, що відбулася 479 року до н.е. на схилах гори Кітерон поруч із невеликим містечком Платеї в Беотії.

¹⁵⁰ Дан. 8:6, 7

дивовижну силу, розсипалося і впало, і не було нікого, хто міг би йому допомогти. Воно пройшло своє випробування і переповнило чашу свого беззаконня. Михаїл, Владика небес, стояв праворуч перського монарха на троні, щоб переконати його, але той опирався Божественному впливу, і царство, яке було жезлом у Божій руці для повалення Вавилону в його нечесті, повторило гріхи Вавилону, і, в свою чергу, зазнало тієї ж долі. І хоча перси повернули євреїв до Єрусалиму, це не змогло їх врятувати. Лише тоді, коли народи чи окремі люди перебувають у любові до істини, лише тоді, коли вони постійно куштують листя з дерева життя, їхнє існування продовжується.

Баран і козел зустрілися на річці. Перша успішна битва греків проти мідян відбулася на берегах річки Граніка¹⁵¹ у Малій Азії в 334 році до н.е. Уже тоді перемога Греції була записана в небесних книгах. За битвою при Граніку незабаром послідувала поразка Мідо-Перського війська на Ісському перевалі, а третя нищівна поразка була на рівнинах Арбели¹⁵². Ніхто не міг вирвати потопаючу Мідо-Перську імперію з рук переможного Олександра. За швидкістю своїх завоювань він не мав собі рівних. Він був лише двадцятирічним юнаком, коли після смерті свого батька, Філіпа Македонського, став спадкоємцем невеликого володіння. Він об'єднав грецькі держави, очолив їх і привів свої армії до низки чудових перемог. За кілька коротких років він став визнаним володарем світу. Той, хто піднявся до найвищого становища, яке тільки міг запропонувати світ, так само раптово впав. Він підкорював царства, але не був господарем над власними пристрастями. Його любов до похвали призвела до того, що в Єгипті його проголосили сином Юпітера-Аммона, а любов до випивки стала причиною його смерті у віці тридцяти двох років, після

¹⁵¹ Річка в Туреччині.

¹⁵² Рівнина поблизу села Гавгамели, за 75 км від міста Арбели (тому цю битву іноді називають битвою при Арбелах).

всесвітнього правління, яке тривало лише два роки. Такою була доля того, хто не боявся ні Бога, ні людей. «В людському царстві панує Всевишній Бог»¹⁵³.

«Бо просування не приходять ні зі сходу, ні з заходу, ні з півдня. Але Бог – суддя: одного скидає, а іншого ставить»¹⁵⁴. «Силою ніхто не переможе»¹⁵⁵. «Господь хай поламані будуть Його супротивники! У небі Господь загромить»¹⁵⁶. «Немає царя, що його многість війська спасає, не врятується велетень великістю сили, для спасіння той кінь ненадійний, і великістю сили своєї він не збереже, ось око Господнє на тих, хто боїться Його, хто надію на милість Його покладає, щоб рятувати життя їхнє від смерті, і щоб за час голоду їх оживляти!»¹⁵⁷.

Воістину, Господь: «Та змаліли вони й похилилися з утиску злого та з смутку. Виливає Він ганьбу на можних, і блудять вони без дороги в пустині»¹⁵⁸. «А коли він зміцнівся, то був зламаний той великий ріг, а замість нього вирости чотири подобі рога на чотири вітри неба»¹⁵⁹. Олександр Македонський не залишив спадкоємця, здатного керувати царством, і менш ніж за двадцять років міжусобиць чотирьом його провідним полководцям вдалося розділити імперію між собою.

Птолемею дістався Єгипет на півдні, Селевку – Сирія і східна частина імперії, Лісімаху – Мала Азія і територія на півночі, а Кассандру – Греція або західна частина країни. Ці четверо не мали влади Олександра. Історія цих чотирьох частин викладена в одинадцятому розділі книги пророка Даниїла.

В цьому розділенні імперії пророк бачить малий ріг, що виходить з одного з цих царств. Перед його поглядом постає

¹⁵³ Дан. 5:21

¹⁵⁴ Псал. 75:6, 7, переклад КJV.

¹⁵⁵ 1 Сам. 2:9 переклад з давньоєврейської; «сильним не з сили стає чоловік» (переклад І. Огієнка).

¹⁵⁶ 1 Сам. 2:10

¹⁵⁷ Псал. 33:16-19

¹⁵⁸ Псал. 107:39, 40

¹⁵⁹ Дан. 8:8

сила, зображена четвертим звіром із сьомого розділу книги пророка Даниїла. У першому видінні четвертий звір був настільки жажливий і мав настільки дивний вигляд, що Даниїл попросив більш чітко пояснення його роботи. У цьому другому видінні малий ріг не названий, але його діяльність як царства ще більш детально описана. При читанні як видіння, так і тлумачення виникає відчуття, що ми опиняємося в присутності сили, більшої і страшнішої, ніж будь-яка інша, що існувала до цього часу. Усі накопичені сили зла минулих століть сконцентровані в цій зростаючій силі, яка стала надзвичайно великою. Це воістину шедевр з майстерні сатани. Чотири тисячі років випробувань не пройшли даремно. Коли небеса були готові спорожніти в дарі Спасителя, всі злодіяння нижчого світу активізувалися, щоб протистояти любові Божій і зруйнувати ефект жертви. У словах ангела міститься величезний сенс.

Гавриїл сказав: «зміцніє його сила, але не його власною силою»¹⁶⁰. Жодна людська сила не змогла б зробити те, що робило це царство. Як світло, любов і сила приходять згори до тих, чий погляд спрямований до неба, так і сила знизу опановує людей і народи, що чинять опір любові Божій. Це царство збільшилося «до півдня, і до сходу, і до Пишноти»¹⁶¹. Рим розширив свою територію навколо Середземномор'я; не було місця, де б його зброя не здобула перемоги. Деякі з найбільших битв, про які оповідає історія, були проведені римськими військами. Натхненне перо говорить: «дивно винищить він»¹⁶². Міста, які наважувалися протистояти владі Риму, були стерті з лиця землі. Описуючи цю владу, ангел сказав, що вона: «буде мати успіх, і діятиме»¹⁶³ і «через свою політику він також спричинить процвітання ремесла в руці своїй»¹⁶⁴. Але окрім

¹⁶⁰ Дан. 8:24

¹⁶¹ Дан. 8:9

¹⁶² Дан. 8:24

¹⁶³ Там само

¹⁶⁴ Дан. 8:25, пер. з англ.

сильної центральної влади, встановленої Римом, яка підкорила собі всі інші народи і зробила рабами найблагородніші раси; яка позбавляла людей даних їм Богом прав і порушувала всі принципи рівності і справедливості – крім всього цього, велика зарозумілість Риму проявилася в тому, що цей народ звеличив себе над війнством (Церквою) небесним: «повстане на Владика над владиками»¹⁶⁵ і «навіть піднісся на Вождя того війська»¹⁶⁶.

Божий народ дорогоцінний у Його очах, і той, хто торкається до нього, торкається зіниці Його ока. Спочатку Рим позбавив євреїв права на поклоніння, і цей народ опинився під п'ятою гнобителів. Потім прийшов Христос, коли гніт був найжорстокішим, щоб Рим побачив Бога в людській плоті. Він прийшов, щоб ототожнити Себе з цим пригнобленим народом і показати людям, що Бог завжди з пригнобленими і поневоленими. Він прийшов, щоб продемонструвати дію Духа в людському серці й довести, що можна мати небо всередині, хоча зовнішні обставини свідчать протилежне.

Але Рим розіп'яв Того, Кого послали Небеса. Дракон розлютився і почав війну з насінням жінки – Христом, Який був обіцяний, коли гріх увійшов у світ. Це було язичництво в його найбільшій силі. Перебуваючи в передсмертних муках і агонії, воно вразило істину.

Те, чого сатана не міг домогтися відкритим протистоянням, він намагався здійснити через політику і стратегію. Тихо, непомітно принципи зла проникали в Церкву Христову, яка зростала всупереч язичницькій опозиції. Християнству на початку було притаманне смирення Божого Сина, і в цьому полягала сила ранньої Церкви. Матері-християнки збирали навколо себе своїх дітей, як це робили юдейські матері в дні свого процвітання. Змалечку істини Слова Божого закладалися в їхні серця: священні пісні лунали з їхніх вуст, Слово Боже було

¹⁶⁵ Дан. 8:25

¹⁶⁶ Дан. 8:11, пер. з англ.

підручником, за яким вони вчилися. Батьки не могли дозволити своїм дітям залишатися в язичницьких школах, тому що сама атмосфера в них дихала язичницьким поклонінням, повітря було сповнене запахом жертвоприношень ідолам. Вони не сміли сідати за стіл із тими, з ким колись були знайомі, бо їжа була присвячена ідолам. Підростає покоління виховуване найретельнішим чином, і на зміну язичництву прийшло християнство.

Але сатана не міг бачити свою владу поваленою без відчайдушної боротьби, і він непомітно впроваджував свої принципи в нову церкву. Сварки, суперечки, богословські розбіжності витіснили дух життя. Самозвеличення привело людей до влади, рівноправність усіх падала перед зростаючою силою ієрархії. Принципи трестів і монополій, спілок і ліг, які завжди були характерні для язичницького суспільства, обвивали своєю павутиною нову організацію християн і позбавляли її життя. Язичництво – «щоденне» з Даниїла 8:12 було справді витіснене. Рим став номінально християнською імперією. Її імператор сповідував ім'я Христа і ніс перед своєю армією хресний прапор. Були видані укази, за якими люди мали поклонятися відповідно до диктату Риму. Саме тоді сам імператор, та й уся імперія, спробували піднести себе над Богом Небесним. Принципи самого Люцифера витіснили істину Христа, і, як було показано Даниїлу, істина була повалена на землю.

Для апостола Івана цей перехід від язичництва до папства представляється як перехід влади від дракона до звіра в Об'явленні 13:7. Одинадцятий і дванадцятий вірші восьмого розділу книги Даниїла паралельні двадцять першому і двадцять п'ятому віршам сьомого розділу, де малий ріг веде війну зі святими і говорить великі слова проти Всевишнього, намагаючись навіть змінити часи і закони. Двічі Даниїлу була показана подвійна історія Риму: спочатку як язичницької держави, коли вона була жорстокішою за будь-яку язичницьку владу до неї; а потім як держава, що сповідує християнство, коли

її жорстокість набагато перевершила всі прояви язичництва минулого.

У пророка боліло серце, коли він бачив ці сцени і глибокі страждання народу Божого. Він не зміг збагнути, коли настане час виконання цих подій, і думав, що постраждати від усього цього був покликаний його власний народ, можливо, навіть ті, що перебували на той час у вавилонській неволі. Йому було відкрито слідчий суд, на якому справи людей будуть розглянуті, а гнобитель буде засуджений. Кінцем цієї деспотичної влади, як йому було показано, є озеро вогняне, коли римську владу буде зламано без сприяння рук людських. Згідно зі сном Навуходносора кінець настане тоді, коли камінь, що відірвався від скелі не через руки, розтрощить боввана і, зрештою, наповнить собою всю землю. Коли ці сцени, як панорама, проходили перед очима пророка, ангели теж спостерігали за ними, бо їхні інтереси збігаються з людськими.

Ось уже шість тисяч років Всесвіт чекає остаточного розв'язання питання між істиною та оманюю. Не дивно, що ангельські воїнства цікавляться, коли ж закінчиться боротьба і коли пісню пісень зможе підхопити небесний хор. Ці часи приховані Отцем, але людина може досягнути деякі таємниці Всемогутнього. Зацікавленість неба цими земними подіями демонструє тринадцятий вірш. Один ангел покликав Гавриїла, запитуючи: «Аж доки це видіння про сталу жертву (язичницький Рим) та про нищівний гріх (папство), доки святиня й військо віддані на топтання?» І відповів Гавриїл: «Аж до двох тисяч і трьох сотень вечорів-ранків, тоді буде визнана очищеною святиня».

Даниїл прагнув зрозуміти побачене, і тут показаний тісний зв'язок між людським прагненням і серцем Христа; бо Христос, з'явившись як людина, став перед пророком і сказав Гавриїлу: «Гавриїле, вясни йому це видіння!»¹⁶⁷. Гавриїл

¹⁶⁷ Дан. 8:16

наблизився, і перед його надзвичайним сяйвом Даниїл упав обличчям до землі. Тоді він, немовби для того, щоб зняти напругу з розуму того, хто носив Ізраїля на своєму серці, промовив: «зрозумій, сину людський, бо на час кінця це видіння!... Ось я об'являю тобі, що буде в кінці гніву, бо на кінець призначеного часу це видіння»¹⁶⁸.

Гавриїл перераховує історію царств одне за одним і, дійшовши до двох тисяч трьохсот днів, каже: «А видіння вечора та ранку [*див. вірш 14, те саме, що дві тисячі триста днів*], про яке було сказано, це правда, та ти сховай це видіння, бо воно відноситься на далекі часи». Даниїл знепритомнів, бо йому щойно відкрилося розп'яття Спасителя, і вигляд цього був вище його сил. Подальші пояснення були відкладені до наступного видіння. Події, які відбудуться в цей період, описані в наступному розділі книги Даниїла.

Крім істини, якої навчає саме пророцтво, з восьмим розділом Даниїла пов'язані деякі основоположні принципи дивовижної краси.

Дух пророцтва – це дар, якого слід прагнути. Бог ніколи не залишає Себе без представництва на землі, і серед Його народу є певні пророки. Вивчення життя Даниїла розкриває характер, який дозволяє людині розуміти мову Бога. Для цього необхідна чиста, непорочна душа. Гавриїл – ангел пророцтва, вісник, що несе людям світло істини. Батькові Івана Хрестителя він сказав: «Я Гавриїл, що стою перед Богом»¹⁶⁹. Даниїлу він промовив: «І немає нікого, хто зміцняв би мене проти них, окрім вашого князя Михаїла»¹⁷⁰, тобто самого Христа. Таким чином, Гавриїл є особистим супутником Сина Божого, займаючи позицію світлоносця, яку до свого падіння займав сатана. Саме Гавриїл сповістив Марії в Назареті про народження Спасителя. Це він очолював ангельський хор на віфлеємських рівнинах; він разом

¹⁶⁸ Дан. 8:17, 19

¹⁶⁹ Луки 1:19

¹⁷⁰ Дан. 10:21

з іншими, як зоря, вказував мудрецам шлях до Віфлеємського Немовляти.

Саме Гавриїл підтримав сили Спасителя після закінчення сорокаденної боротьби в пустелі спокус, саме він підняв у Гефсиманії розпростертого Сина Людського і поклав його змучену голову, мокру від кривавого поту, на своє лоно. Перед Гавриїлом римська варта впала як мертва, а його голос сколихнув землю, коли Спаситель вийшов із гробу. Сівши на своє місце на порожньому гробі, саме він зустрів учнів і жінок і наказав їм шукати свого Господа серед живих.

Спаситель вознісся на небо, залишивши своїх учнів, але не на самоті, бо: «ось два мужі в одезах блискучих з'явилися при них»¹⁷¹. У той час як небеса дзвеніли піснями, вітаючи Сина Божого, що повертався, два ангели стояли на землі, щоб потішити самотніх. Одним з них був Гавриїл, ангел-супутник Христа. З усіхнебесних ангелів жоден не був так тісно пов'язаний з людиною, як Гавриїл. Однак Іванові, який впав перед ним на поклін, він сказав: «Таж ні! Бо я співслуга твій і братів твоїх пророків»¹⁷². Цей могутній ангел настільки залучений у справи людства, що вважає себе одним із нами. Це той, кого Христос використовував, щоб донести світло майбутніх подій до людей на землі. До кожного пророка, від Мойсея до Івана, приходив той самий ангел, і Церкви останку той самий Гавриїл відкриває істину через пророка.

До свого падіння Люцифер був носієм світла. З того часу він використовує свою силу, щоб нести темряву синам людським. Завжди були і будуть до кінця часів фальшиві пророки і провидці. Люди, які могли б бути використані Богом, якби їхні серця були віддані Йому, часто піддаються впливу фальшивої сили. У цьому полягає пояснення проявів духу. Настільки великою буде ця сила, що перед кінцем сам сатана, вдаючи

¹⁷¹ Луки 24:4

¹⁷² Об'явл. 22:9

ангела світла, з'явиться на землі, зводячи, якщо можна, навіть обраних. Безпека Божого народу полягатиме в тому, щоб прислухатися до голосу Гавриїла, який промовлятиме через якийсь вибраний інструмент. Христос промовляє через Гавриїла до Свого пророка.

Даниїл, хоча й жив у замку Сузи, був перенесений ангелом до річки Улай. На березі річки він став свідком сутички між бараном і козлом, між Мідо-Перською імперією і греками. Улай уособлює річку часу, яка бере свій початок у вічності. Час, з яким ми маємо справу, є лише нескінченно малою часткою вічності, як крапля у відрі, як потік, що тече до океану. Але на берегах цієї річки знаходяться всі народи, там вони підіймаються і там вони падають. Христос панує над водами, і Його голос пролунав між берегами річки, звертаючись до Гавриїла: «Гавриїле, вясни йому це видіння!». На берегах річки можуть ворогувати народи, але «Святий Сторож» завжди поруч. Ця річка містить воду життя для всіх, хто хоче пити, але всі народи побудували стіни, що перевищують висоту вавилонських, щоб відгородити людей від води й перервати вплив Того, Хто кличе до них звідти.

РОЗДІЛ Х.

Історія євреїв (Розділ 9)

Між видіннями, описаними у восьмому розділі, і подіями першої частини дев'ятого розділу минуло лише кілька місяців. Останніми словами Гавриїла було те, що побачене про дві тисячі триста днів було правдою¹⁷³. Даниїл не зміг вислухати пояснення цього пророцтва, і, займаючись царськими справами, часто думав про видіння. Тим часом його викликали із Суз до царського двору Вавилону, щоб розтлумачити дивний напис на стіні. Доля народу була проголошена, і ледь слова стихли, як почалася різанина вавилонян. Тієї ж ночі Валтасара було вбито, і царя Мідії було проголошено монархом світу. За наказом Дарія Даниїла призначили головним правителем і він посідав у Вавилоні місце поруч із Кіром, сподвижником Дарія.

У метушні та суєті придворних змін, поки Даниїл був зайнятий урядовими обов'язками та ділові турботи тиснули на нього, він все ж таки знаходив час для молитви та вивчення.

Пророцтво передрікало, що Кір поверне юдеям свободу; час визволення наближався, і Даниїл ретельно шукав розуміння цього часу. Пророцтва Єремії були єдиними, які ясно говорили про тривалість полону. Безсумнівно, Даниїл був збентежений з приводу двох тисяч трьохсот днів, про які говорив Гавриїл, адже для євреїв Єрусалимський храм був святилищем Божим, і його очищення для них означало усунення нечестивих рук з гори Сіон.

Двічі в книзі пророка Єремії вказується тривалість полону. «ці народи будуть служити вавилонському цареві сімдесят літ! І станеться, як сповниться сімдесят літ, покараю

¹⁷³ Див. Дан. 8:26

Я вавилонського царя»¹⁷⁴. І знову пророк сказав: «По сповненні семидесяти літ Вавилону Я до вас завітаю, і справджу Своє добре слово про вас, щоб вернути вас до цього місця»¹⁷⁵. Вавилон упав, а Єрусалим був спустошеним ось майже сімдесят років. Для Божого народу настав переломний момент. Даниїл з молитвою і постом намагався розібратися в цьому питанні.

Це один із тих випадків у Святому Письмі, коли молитва записується. Вона наведена як приклад гарячої та дієвої молитви праведника, яка багато чого досягає. Даниїл розумів, що гріх затьмарив зір багатьох людей, сповідуючих Бога. Деякі з тих, хто перебував у Вавилоні, були безтурботні й байдужі до істини Божої. Багато хто нажив там домівки і заспокоював себе запевненням, що, коли почався час полону, їм було наказано купувати землю і будувати будинки. Дехто задовольнявся нинішньою обстановкою і боявся труднощів, які могли супроводжувати подорож до Єрусалиму, що перебував у руках ворожих племен і де не було затишних осель. Вони стверджували, що Єрусалим має бути побудований, але робити це повинні інші, а не вони. Любов до Вавилону була сильною в серцях багатьох, бо через сімдесят років після указу Кіра, коли всі отримали право повернутися до Палестини, у Вавилоні все ще залишалися сотні євреїв. Насправді, лише мала частина євреїв повернулася на батьківщину. Подібно до дочок Лота в Содомі, багато хто з тих молодих людей, що здобули освіту в місті, настільки влилися в язичницькі звичаї, що залишалися серед язичників, хоча ангели закликали їх якнайшвидше піти. Вони оминули Дух пророцтва, взявши звідти лише кілька зауважень, чи й зовсім не чули Його. І хоча вони й перебували в рабстві, теперішні умови були для них кращими за ту свободу, для здобуття якої були потрібні зусилля. Даниїл знав про цей стан і сповідував гріхи народу перед Богом. Він ототожнював

¹⁷⁴ Єрем. 25:11, 12

¹⁷⁵ Єрем. 29:10

себе зі своїм народом. Його молитва – одна з найпрекрасніших в історії.

Цей чоловік, якого небеса називали «улюбленим», в якому не могли знайти провини навіть найлютіші вороги, поклав на себе тягар гріха, що гнітив Ізраїль. Схилившись перед Богом, він звернувся до Отця зі словами: «Ми прогрішилися та чинили беззаконня, і були несправедливі, і бунтувалися»; «не прислухалися ми до Твоїх рабів пророків». «Тобі, Господи, справедливість, а нам сором на обличчях... нашим царям, князям нашим та нашим батькам, що згрішили перед Тобою»; «ми бунтувалися проти Нього, і не слухалися»; «і було вилите на нас те прокляття»; «усе те лихо прийшло на нас, та ми не вблагали Господа, нашого Бога, щоб вернутися нам від свого гріха»; «та ми не слухали Його голосу»; «згрішили ми, стали несправедливі»; «через наші гріхи та через провини наших батьків»; «побач наші спустошення»; «бо ми кладемо свої благання перед Твоїм лицем, не через свої справедливості»¹⁷⁶.

Перед Отцем у нас є тільки Христос, який «немочі наші узяв і наші болі поніс»¹⁷⁷, «Він тілом Своїм Сам підніс гріхи наші»¹⁷⁸. Даниїл був представником Христа. Він жив так тісно з Богом і знав Його так близько, що дух, який вирізняв Христа з-поміж усіх інших, проявився і в Даниїлі. Він був істинним пастирем Ізраїлю, і його молитва – це докір усякій самоправедності; різкий докір тим, хто словом чи ділом каже: «Я святіший за тебе».

«Господи, вислухай! Господи, прости! Господи, прислухайся й зроби! Не опізняйся ради Себе, мій Боже, бо Ім'я Твоє кличеться над Твоїм містом і над Твоїм народом!». Таким було благання обтяженого серця. З такими словами Даниїл звернувся до свого Бога. Він був знайомий з Отцем і знав, що його слова досягли небесного престолу. Віра і молитва – це дві руки, якими смертна людина може обхопити шию Нескінченної Любові.

¹⁷⁶ Дан. 9

¹⁷⁷ Ісаї 53:4

¹⁷⁸ 1 Петра 2:24

Христос схилився, щоб послухати, і велів Гавриїлу поспішити на землю. Ми занадто рано відпускаємо руку Господа в наших молитвах. Ми повинні підносити свої прохання все вище і вище. Іноді Бог перевіряє силу наших бажань, відкладаючи негайну відповідь.

«І ще я говорив на цій молитві, а той муж Гавриїл, якого я бачив у видінні напочатку, швидко прилетів, і доторкнувся до мене за часу вечірньої хлібної жертви». Саме те, про що просив Даниїл, було згадано першим, коли Гавриїл поклав руки на пророка. «Даниїле, я тепер вийшов, щоб умудрити тебе в розумінні. На початку молитов твоїх вийшло слово, і я прийшов об'явити його тобі». Небеса були більше, ніж людина, зацікавлені в тому, про що молився Даниїл, і щойно канал був відкритий, Дух увійшов у нього. У духовному, як і в природному світі, вакуум неможливий. Як повітря спрямовується в посудину, коли з неї виливається рідина, так і Дух Святий наповнює серце, коли воно спустошується від свого «я». Якби в серцях було більше місця для Христа, то досвід п'ятидесятниці повторювався б часто.

У Бога багато улюблених серед синів людських. Дійсно, кожна людина особливо улюблена й високо шанована Царем Небесним, але дуже мало тих, кому ангели сказали: «Ти вельми улюблений»¹⁷⁹. В іншому прочитанні двадцять третього вірша єврейський переклад звучить як «людина бажань»¹⁸⁰. Людина, чиє бажання спрямоване до неба, яка жадає духовної їжі, як лине той олень до водних потоків, є дуже улюбленою Богом, бо Бог шукає таких людей, щоб виконати Свою волю на землі. З такими може говорити Гавриїл.

Починаючи з двадцять четвертого вірша, ангел пояснює період часу у дві тисячі триста днів з Даниїла 8:14. Тут немає жодних передмов. Гавриїл знає думки пророка і тому каже:

¹⁷⁹ Дан.9:23, переклад KJV.

¹⁸⁰ Відповідає синодальному перекладу.

«Сімдесят років-тижнів призначено для твого народу та для міста твоєї святині, аж поки переступ буде докінчений, і міра гріха буде повна, аж поки вина буде спокутувана, і вічна правда приведена, аж поки будуть потверджені видіння й пророк, і щоб помазати Святеє Святих». У цьому вірші укладена вся майбутня історія євреїв як народу. Жодна інша історія ніколи не містила стільки всього в таких небагатьох словах. Тут вказана точна дата початку служіння Христа; час, відведений Ізраїлю як нації для покаяння; час, коли образ зустрінеться з прообразом, закладеним у всіх жертвоприношеннях; період, коли закінчиться випробувальний термін для єврейської нації і вічна праведність буде проповідувана усьому світу. У цій бесіді з Гавриїлом була наведена тільки та частина двох тисяч трьохсот днів, яка стосувалася єврейського народу. Даниїлу вже раніше була відкрита історія народів світу; дві тисячі триста днів стосуються насамперед Божого народу, незалежного від національних урядів і держав.

Період сімдесяти тижнів [$70 \times 7 = 490$], або чотириста дев'яносто днів пророчого часу, охоплює період у чотириста дев'яносто років, упродовж яких триватиме єврейська історія як така. Ці чотириста дев'яносто років розпочалися не одразу, бо ангел сказав, що відлік потрібно вести від моменту ухвалення постанови про відбудову та будівництво Єрусалиму. Таким чином, період у сімдесят тижнів єврейської історії розділений ангелом: сім (7) тижнів на будівництво мурів і вулиць Єрусалиму; шістьдесят два (62) тижні до початку служіння Месії і один (1) тиждень, що охоплює період Його служіння та подальший час, доки Євангеліє не пошириться серед язичників. Останній тиждень присвячений утвердженню завіту.

Для розуміння першого періоду – семи тижнів або сорока дев'яти років – ми маємо історію, записану в книгах Ездри, Неємії, Огії і Захарії. Бог підняв Кіра і посадив його на престол, щоб він повернув євреїв у їхнє рідне місто. Задовго до початку вавилонського полону пророк Ісая писав про Кіра: «Мій пастирю,

і всяке Моє пожадання він виконає та Єрусалимові скаже: Збудований будеш! а храмові: Будеш закладений!» (Іс. 44:28).

У першому розділі книги Ездри записано указ Кіра. Вражає, як Кір виконав пророцтво Ісаї: «А першого року Кіра, царя перського... збудив Господь духа Кіра, царя перського, і він оголосив по всьому царству своєму, а також на письмі, говорячи: Так говорить Кір, цар перський: Усі земні царства дав мені Господь, Бог Небесний, і Він наказав мені збудувати Йому храма в Єрусалимі, що в Юдеї»¹⁸¹.

Після цього кожен єврей, який перебував у Вавилоні, мав право повернутися в Палестину. У разі потреби уряд Кіра брав на себе витрати на переїзд. Для всіх бідних і хворих були передбачені достатні кошти. Такого указу ще не було. Ізраїль мав повстати масово, взявши з собою всіх представників інших національностей, які, почувши Євангеліє, були готові пов'язати свою долю з народом Божим. Земля повинна була зазвучати криками хвали і піснями викуплених. Вихід із Вавилону мав стати могутнім свідченням перед народами землі про силу Бога юдеїв. Вихід з Єгипту, чудеса, що супроводжували перехід через Червоне море і Йордан, і насичення тисяч людей у пустелі, здалися б уже незначними, якби Ізраїль скористався шляхом, який приготував йому Бог.

Яким був результат цього указу? Даниїл із тривогою спостерігав за приготуваннями до від'їзду, і до кінця першого року навряд чи п'ятдесят тисяч вирушили з Вавилону до Єрусалиму.

Кір був вражений і розчарований такою слабкою відповіддю і впав у байдужість. Пізніше ангел Божий за допомогою Михаїла протягом трьох тижнів благав його, щоб знову торкнутися його серця.

Посудини, вивезені Навуходносором із храму до Вавилону, були повернуті начальникам юдеїв, які відвезли їх назад до

¹⁸¹ Ездри 1:1, 2

Єрусалиму. На другий рік після їхнього приходу в Палестину почалися роботи з відновлення храму. Місце храму Соломона, спаленого Навуходоносором, було поховано під сміттям, що накопичилося за сімдесят років. Роботи з відбудови храму незабаром зупинили самаряни, які жили в країні, і подальше будівництво було неможливим до видання другого указу перського царя Дарія в 520 р. до н.е. Роботи зі зведення дому Божого зупинилися на п'ятнадцять років. Тоді пророки Огія і Захарія докоряли народ у бездіяльності.

Здавалося б, хоча євреї й називали себе народом Божим, але вони будували свої власні будинки і відкладали роботи з будівництва храму, оскільки не було прямого наказу від царя продовжувати роботу. Але Бог хотів, щоб вони йшли вперед, проявляючи віру, і коли у відповідь на слово Господнє, дане пророком Огією, вони все-таки розпочали роботу, Господь спонукав серце перського царя допомогти їм. Докладніше про це буде розказано у дванадцятому розділі. Мирські люди, вороги юдеїв, відкрито скаржилися цареві, але це, замість того, щоб перешкодити роботі, викликало пошук царських записів, у яких виявився указ Кіра. Тоді Дарій, замість того, щоб дорікнути юдеям, видав указ про продовження робіт, а також наказав допомагати будівництву грошима з царської скарбниці.

Єрусалим перебував під владою персів аж до днів Ездри за царювання Артаксеркса. На сьомому році правління цього царя, у 457 р. до н.е., був виданий третій указ про відновлення Єрусалиму. Цей указ (1) дозволяв усім охочим юдеям повернутися в Єрусалим; (2) дозволяв брати з усього Вавилону добровільні пожертви на справу Єрусалиму; (3) проголошував повну свободу слідувати заповідям Божим на всій території на захід від Йордану; (4) звільняв усіх левитів і служителів від сплати податків і данини; (5) стіни Єрусалиму мали бути відбудовані; (6) передбачав призначення магістратів і суддів у Палестині з-поміж самих євреїв, організовуючи в такий спосіб народний уряд, що було зовсім чуже політиці східної монархії.

Це сталося 457 року до н.е., і саме від цього часу слід відраховувати термін у сімдесят тижнів, згідно зі словами Гавриїла, зверненими до Даниїла. Те, що для виконання слів з Даниїла 9:25 було потрібно три укази, впливає з натхненних слів Ездри 6:14: «І вони збудували й закінчили з наказу Бога Ізраїлевого та з наказу Кіра, і Дарія, і Артаксеркса, царя перського». Таким чином, ці три постанови пов'язані між собою.

Смутний час, у який мало вестися будівництво, описано пророком Неємією. Між п'ятнадцятьма і двадцятьма роками після видання указу Артаксеркса Неемія, який був чашником вавилонського царя, оплакував лиха в Єрусалимі, і у відповідь на його прохання йому було дозволено вирушити в місто для проведення робіт. Під керівництвом Неемії люди працювали на стінах Єрусалиму зі зброєю, прикріпленою до боків. «Будівничі працювали на мурі, а носії наладовували тягар, вони однією рукою робили працю, а однією міцно тримали списа... І так ми робили працю, і половина їх міцно тримала списи від сходу ранньої зорі аж до появи зір»¹⁸².

Неемія в ці важкі часи був чудовим керівником Ізраїлю. Його уроки щодо лихварства, заробітної плати та найму християни повинні наслідувати й сьогодні. Відновлення Єрусалиму у скрутні часи є відповідним символом поширення Євангелія всім народам в останні дні. Ізраїль накликав на себе це лихо своїми гріхами та браком віри, і те, що він мав зробити для попередження світу у мирі та спокої, йому довелося робити у великій біді. Крім того, слід зауважити, що після кількох років спокою, гріх і беззаконня в Ізраїлі завжди зростали. Не встиг народ вийти з-під влади Вавилону, як уже почав тримати своїх братів у рабстві за борги. Перш ніж настане мир і допомога ззовні, проголошення свободи має прийти зсередини країни. Коли б це прийшло зсередини, Боже слово обіцяло підтримку навіть з боку їхніх ворогів. Ці принципи справедливі й для християн сьогодні.

¹⁸² Неєм. 4:17, 21

Поширення Євангелія буде легкою справою, і воно буде подібне до голосу могутнього ангела, що просвіщає світ, коли народ Божий спочатку проголосить свободу між собою.

«Від виходу наказу, щоб вернути Ізраїля й збудувати Єрусалим, аж до Владики Месії сім тижнів та шістьдесят і два тижні» ($7 + 62 = 69$ тижнів, або 483 пророчі дні, або буквальні роки). Месія давньоєврейською мовою і Христос грецькою – це те ж саме, що «помазанець» українською мовою. Бог помазав Ісуса з Назарету Святим Духом. Це помазання відбулося під час його хрещення. Шістьдесят дев'ять тижнів, або чотириста вісімдесят три роки, тривали до хрещення Христа Іваном у річці Йордан.

Від указу Артаксеркса чотириста п'ятдесят сім років сягають 1 року н.е., за нинішнім літочисленням. Але від шістьдесяти дев'яти тижнів, що закінчилися хрещенням Христа, залишилося ще двадцять шість років ($483-457=26$). Додані до 1 року н.е. 26 років дають нам 27 рік н.е., восени цього року Христос хрестився (див. Марка 1:10; Луки 3:21-23).

Роками єврейський народ мав обіцянку визволителя. Наприкінці шістьдесяти дев'яти тижнів юдеї опинилися під владою четвертого царства, страшного і жахливого звіра, про якого вже розповідав Даниїл. Бажанням кожної юдейської жінки, вірної своєму Богові, було стати матір'ю Спасителя. Про це часто говорили на сімейних зібраннях; щоразу, коли немовля представляли Господу, то мали надію, що це може бути саме Він. Місце народження Месії було передбачено. Малахія пророкував про Івана, Предтечу Спасителя, і протягом шести місяців голос цього свідка було чути по всій землі Ізраїльській. Час проповіді Івана встановлюється шістьма історичними фактами. Ізраїль та Юда стікалися до берегів Йордану, і серед них з'явився Ісус із Назарету. Іван упізнав Його за знаменням з неба, коли Ісус виходив із води, відкрилися небеса, і він побачив небесного голуба, що спочивав на Його голові, і почув голос, який проголосив Його Сином Божим.

Шістдесят дев'ять тижнів минули. Ті, хто в той час вивчав пророцтва Даниїла, очікували на Нього й повірили словам Івана, коли той сказав: «Оце Агнецъ Божий, що на Себе гріх світу бере»¹⁸³. Христос також сказав: «Збулися часи»¹⁸⁴, маючи на увазі пророчий період у шістдесят дев'ять тижнів за Даниїлом. Але народ загалом був сліпий. «До свого Воно прибуло, та свої відцурались Його»¹⁸⁵. Вони могли знати. Книга Даниїла була призначена для їхнього вивчення. Ця ж книга разом з Об'явленням сповіщає про час Божого суду і Його друге пришествя, але люди будуть захоплені зненацька, тому що вони не звертають уваги на пророцтва. Як хрещення Христа було одним із знамень, даних Гавриїлом, за яким євреї могли впізнати Месію, так і Його смерть була другою такою ознакою. З відведеного юдейському народові часу, залишався один тиждень – сім років. Протягом половини цього часу – трьох з половиною років – Син Божий ходив серед народу. Хворі зцілювалися; Він втішав розбитих серцем і проповідував Євангеліє убогим. Під Його вплив підпадали і знатні, і прості люди, багаті й бідні.

«За півтижня ($7/2=3,5$), – сказав ангел Даниїлу, – припинить жертву та жертву хлібну»¹⁸⁶. Під час свята Пасхи навесні 31 року н.е., через три з половиною роки після хрещення, Христа розіп'яли ті самі люди, яких Він намагався врятувати. Коли Його життя згасло, внутрішня завіса храму розірвалося зверху до низу. Віко престолу благодаті¹⁸⁷, яке бачив тільки первосвященник і то раз на рік, було відкрите для погляду всього народу. Ніж випав з руки священника, і жертовне ягня втекло. Бог покинув храм. Самого Агнця Божого було забито,

¹⁸³ Івана 1:29

¹⁸⁴ Марка 1:15

¹⁸⁵ Івана 1:11

¹⁸⁶ Дан. 9:27

¹⁸⁷ Віко благодаті ковчега заповіту.

а жертвоприношення і жертвний дар назавжди пішли в минуле. Ці обряди, що уособлювали смерть Спасителя, припинилися на хресті. Це сталося в середині останнього тижня з пророчих сімдесяти.

Милосердя до єврейського народу ще зберігалось; залишалось ще трохи часу для покаяння. Те, що не було завершено Христом, коли Він був у плоті, Бог прагнув зробити через Його учнів, пославши їм Свого Святого Духа. Смирнені рибалки, наділені силою Божою, навчали народ про розп'ятого і воскреслого Спасителя. За один день три тисячі людей прийняли цю звістку. Але як тільки багато хто увірував, сатана знову розпалив ворожнечу. У 34 р. н.е. Стефан був побитий камінням, а в результаті подальших жорстоких гонінь вірян вигнали з Єрусалиму, і «ходили тоді розпорошенці, та Бодє Слово благовістили»¹⁸⁸. Ізраїль відійшов від Бога, і Його Дух більше не міг їх захищати. Менш ніж за сорок років місто було захоплене армією Тита, храм спалено, а євреї були розсіяні на край землі, щоб залишатися там до завершення всього, що було призначено в певний час.

Точність дати 457 р. до н.е. як початку сімдесяти тижнів не підлягає сумніву, оскільки вона підтверджується чотирма подіями: указом Артаксеркса, хрещенням Христа, Його розп'яттям і поширенням Євангелія серед язичників. Історія встановила дату 457 р. до н.е. як сьомий рік правління Артаксеркса за більш як двадцятьма затемненнями. Ці чотириста дев'яносто років (70 тижнів) можна відрахувати як назад від новозавітної історії, так і вперед від указу про відновлення і будівництво Єрусалиму.

З двох тисяч трьохсот днів з Даниїла 8:14 ангел розповів про події за перші чотириста дев'яносто років. Залишалось тисяча вісімсот десять років, $2300 - 490 = 1810$. Чотириста дев'яносто років закінчилися в 34 році н.е. До цього числа додайте тисяча

¹⁸⁸ Дії 8:4

вісімсот десять років (1810), і ми отримуємо 1844 рік н.е. Даниїлу було показано подію, яка ознаменує цей рік. Це був слідчий суд і проголошення вістки першого ангела з чотирнадцятого розділу книги Об'явлення. Багато з тих, хто живе нині, ще пам'ятають, як була дана ця вістка, відома як вістка про пришестя. Приблизно за двадцять років до закінчення пророчого періоду у дві тисячі триста днів, увагу деяких людей була звернена до вивчення пророцтв. Серед них був Вільям Міллер, який був повністю переконаний, що пророчий період, описаний у Даниїла 8:14, завершиться в 1844 році. Вираз «Аж до двох тисяч і трьох сотень вечорів-ранків, тоді буде визнана очищеною святиня» було витлумачено так, що в кінці зазначеного періоду земля буде знищена вогнем під час другого приходу Христа. Тому в період з 1833 по 1844 рік по всьому світу проповідували прихід Самого Спасителя. Людей було попереджено згідно до формулювання послання першого ангела з 14-го розділу Об'явлення, що суд уже близький, і тисячі готувалися зустріти Господа.

Коли 1844 рік минув, а Христос не з'явився, багато хто втратив віру в пророцтва, але інші, знаючи, що слово Боже залишається вірним, стали старанніше досліджувати подію, що справді відбулася наприкінці пророчого періоду. Подальше вивчення підтвердило істинність тлумачення часу, а також відкрило світло на питання про святинище.

Уперше люди побачили, що «святиня», про яку йшлося у видіннях Даниїла, відноситься до роботи на небі, а не на землі. Дослідження прообразного служіння, встановленого в пустелі, виявило роботу очищення в день викуплення. Стало ясно, що робота первосвященника в земній skinі була лише ілюстрацією того служіння, на яке Христос, великий Первосвященник, вступив у 1844 році. У цей час Він увійшов у присутність Старого днями, як видно з видіння сьомого розділу, і розпочав роботу слідчого суду, наприкінці якого Він з'явиться на хмарах небесних. Вільям Міллер та інші, які проповідували другий

прихід Христа в 1844 році, помилилися в події, але не в часі періоду, про який говорить Даниїл.

Події, що відбулися між 34 і 1844 роками н.е., описані в наступному видінні, яке було дано Даниїлу на чотири або п'ять років пізніше за видіння з дев'ятого розділу.

Оскільки Гавриїл так ретельно і детально пояснив історію євреїв, що вони як народ не мали виправдання, коли відкинули Сина Божого, ми можемо очікувати, що цей самий ангел пророцтва встановить високі й чіткі орієнтири, щоб люди в останні дні могли знати час з'явлення Христа на суді та Його другого приходу на хмарах небесних.

Будьмо пильними й готовими.

РОЗДІЛ ХІ.

Святилище

Оскільки неправильне розуміння питання про святилище призвело до розчарування в 1844 році, здається доречним присвятити один розділ розгляду цієї надзвичайно важливої теми.

У Біблії описано три святилища, або храми. Перше – це небесне святилище, де Бог царює на Своєму престолі в оточенні десяти тисяч десятків тисяч ангелів. Цей храм був відкритий здивованому погляду самотнього провидця на острові Патмос, а також Мойсею на горі Синай. Друге – земне святилище було мініатюрною моделлю небесного, в якому священники служили образіві й тіні служіння в небесному храмі. Понад тисячу чотириста років були призначені Богом служінню в земному святилищі. Настав час, коли ті, хто слідував тіні земного, досягли суті.

За два дні до Свого розп'яття Христос повільно і з жалем востаннє вийшов із храму. Священники й правителі жахнулися, почувши Його скорботні слова: «Ось ваш дім залишається порожній для вас!»¹⁸⁹. Красива будівля простояла до 70 р. н.е., але вона перестала бути храмом Божим. Отець недвозначним знаком показав, що слава покинула його. Коли Страждалець на хресті промовив слова «Звершилось», завіса храму була розірвана невидимими руками зверху донизу. Запанували жах і сум'яття. Ніж, піднятий для заколення жертви, випав із знесиленої руки священника, і ягня втекло.

Відтепер грішнику більше не потрібно чекати священника, щоб принести свою жертву. Велика Жертва була принесена.

¹⁸⁹ Матв. 23:38

Кожне дитя Адама може прийняти Його викупну кров. Шлях до небесного храму тепер був відкритий. Небесне зайняло місце земного святилища. Надалі віра людини мала входити за завісу, де служив Христос.

Третій храм, про який ідеться в Біблії, – це храм людського тіла. Юдеї випустили з уваги, що їхні тіла мали бути храмами Духа Божого, і коли Спаситель сказав: «Зруйнують цей храм, і за три дні Я поставлю його»¹⁹⁰, вони подумали тільки про масивну споруду з мармуру та каменю і відповіли, що на будівництво храму пішло сорок шість років, не розуміючи, що «Він говорить про храм тіла Свого»¹⁹¹.

Славні промені світла сяють із небесного святилища на тих, хто вивчає прообразну роботу в земному. Ці промені, збираючись у храмі тіла, відображають характер нашого великого Первосвященника в небесних дворах.

Від початку тіло людини було створене, щоб бути місцем перебування Святого Духа, але сатана опанував ним, і людина набула злої природи. Перш ніж тіло людини знову зможе стати придатним храмом для Духа Божого, зла природа повинна померти. Христос віддав Своє життя в жертву за грішника, і ще до заснування світу Він був «Агнцем заколеним». Щоб людина у своєму грішному стані могла досягнути цей дар і зрозуміти роботу спасіння, грішникові, який прагнув розіп'яти «стару людину», злу природу, було наказано принести невинну тварину та позбавити її життя, як наочний урок про Агнца Божого, а також, щоб проілюструвати той факт, що зла природа грішника повинна померти, щоб у ній міг оселитися Святий Дух.

Перед воротами Едемського саду Адам і його сім'я принесли свої жертви. Їхній ясний розум з вірою сприйняв обіцянку Викупителя, Який знову відкриє їм радості саду. Адам з вірою очікував того часу, коли Спаситель знову приведе його до Древа

¹⁹⁰ Івана 2:19

¹⁹¹ Івана 2:21

життя і запропонує зірвати і з'їсти його життєдайний плід. Коли він позбавляв життя невинне ягня і вірою бачив «одного безгрішного Мужа», який страждає за нього смертю, його серце підносилося в любові й подяці до Бога за Його дивовижну любов, і на деякий час він забував про страшний смуток, який обтяжував його душу. Кожен падаючий листок, хоч і вчив про смерть Христа, був для нього також постійним нагадуванням про те, що його гріх приніс смерть на досі досконалу землю.

Поки людина жила поруч із Богом, жертівники запалювалися небесним вогнем. Але це досконале поклоніння було зіпсовано. Розум Каїна був настільки засліплений гріхом, що він не зміг усвідомити нескінченну жертву. Сатана переконав його в тому, що Бог – це суворий суддя, який вимагає служіння. Любов і жертва Спасителя залишилися непоміченими. Каїн і Авель принесли кожен свою жертву до воріт саду, але бажання їхніх сердець були абсолютно різними. Авель приніс ягня, і коли він позбавив його життя, його віра вхопилася за Агнця Божого. Ягня було покладено на жертівник і вогонь, що спалахнув від блискучого меча херувима, який охороняв шлях до Древа Життя, поглинув жертву.

Каїн приніс у жертву плоди. У його жертві не було нічого, що могло б символізувати вмираючого на Голгофі Агнця. Жодне невинне життя не було взято в обмін на його втрачене життя. Він чекав, що вогонь поглине його жертву, але не було нічого, що могло б викликати цей вогонь від небесного Вартового. Не було ні солодкої любові, ні жаги звільнення від кайданів гріха і смерті.

Каїн і Авель – це прообраз усіх, хто поклоняється віл тих часів і до тепер. Послідовники Каїна примножували обряди, здійснювали жертвопринесення сонцю та іншим об'єктам. При цьому вони випускали з уваги найважливіший принцип, згідно з яким «я» повинно померти, а Христос повинен жити в храмі людського тіла.

У давнину кожна сім'я зводила свої вівтарі. Батько був священником у родині, якого змінював старший син. Часом гріх

відділяв старшого від сім'ї, і вже не вік, а характер вирішував, кому бути священником.

Яків знав характер єдиного великого Первосвященника; і коли він лежав, поклавши голову на камінь у Вефілі, та спостерігав за ангелами, які піднімалися та спускалися по цій славній драбині, він також бачив Господа над нею. Він бачив Його повне слави вбрання і, наслідуючи його, зробив для Йосипа «квітчасте вбрання». Інші сини Якова не змогли осягнути цих прекрасних істин. Навіть одяг став для них предметом ненависті. Коли брати продали Йосипа, вони вмочили цей одяг у кров, і його краса була зіпсована. Майбутнє показало, що Яків правильно прочитав характер Йосипа, бо серед єгипетської темряви він віддзеркалював світло небес. Він був храмом для перебування Духа Божого.

Коли Ізраїль вийшов з Єгипту, їхній розум був настільки затуманений гріхом, що вони вже не бачили обіцяного Спасителя в простих жертвах. Тоді Бог сказав: «І нехай збудують Мені святиню, і перебуватиму серед них»¹⁹². Шість днів провів Мойсей на схилі гори в глибоких роздумах; потім густа хмара слави, що вкривала гору Синай, спалахнула, як вогонь, що пожирає, на очах усього Ізраїлю, і Мойсея було введено у присутність Божества. Його погляд вразила краса небесного святилища. Сорок днів Господь спілкувався з ним, даючи детальні вказівки щодо побудови тієї цієї небесної споруди на землі. Серед ідолопоклонства Єгипту Ізраїль втратив духовну істину про те, що тіло є місцем перебування Святого Духа. Вони також не мали жодного уявлення про роботу, що здійснюється на небесах для грішної людини.

Щоб досягти людини в її грішному стані, Бог розпорядився побудувати земну skinію, щоб людство могло познайомитися з характером роботи в небесному святилищі. У цій будівлі призначені Богом люди повинні були виконувати на очах

¹⁹² Вих. 25:8

народу тінь тієї роботи, яку мав здійснити в небесному святилищі Спасителем людства, коли Він мав служити нашим Первосвященником

Уся юдейська система являла собою стисле пророцтво Євангелія. Кожна дія священника, коли він входив і виходив у служінні тині небесного, була пророцвом про роботу Спасителя, коли Він увійшов на небо як наш Первосвященник. «Це було Євангеліє в символах», наочний урок Господа або дитячий садок для «дітей» Ізраїлю. Вони стали дітьми в розумінні, і для того, щоб достукатися до них, Бог навчав так, щоб вони могли осягнути Євангеліє.

Але людина зрештою стала настільки зіпсованою, що не бачила вже світла, що виходило від левитських законів і жертвоприношень, і коли прийшов Сам образ їхніх жертвоприношень, вони відкинули Його.

Давайте подумки повернемося до skinії в пустелі й подивимося, чи зможемо ми розгледіти славне Євангеліє Христа, що сяє з юдейської системи. Чоловік входить у зовнішній двір з агнцем, якого він підводить до дверей skinії. З урочистим благоговінням, піднявши очі до неба, він кладе руку на голову агнця, а його губи, що ледь рухаються, як у Анни в давнину, озвучують тягар його серця. Потім він піднімає ніж і позбавляє жертву життя. Він вірою хапається за Голгофського Агнця, що стікає кров'ю, і його гріх перекладається з обтяженого серця на велику Жертву. Кров обережно вловлюється, кожна крапля дорогоцінна, бо вірою він бачить справжню Жертву. Священник зустрічає його, приймає кров принесеного в жертву життя і зникає з поля зору за першою завісою, і грішник з тривогою очікує його повернення.

У дитинстві батько розповідав йому про «ковчега заповіту, усюди обкутого золотом, а в нім золота посудина з манною, і розцвіле жезло Ааронове та таблиці заповіту. А над ним херувими слави, що затінювали престола благодаті»; і що часом над віком престола благодаті сяяла яскрава слава Шехіни, наповнюючи собою святилище.

Йому розповідали про таємничий стіл із дванадцятьма хлібами, покритими ладаном; про прекрасний свічник, у якому горіли сім лампад; про те, як позолочені стіни по обидва боки відбивали світло і, подібно до величезних дзеркал, знову й знову відтворювали блискучі відтінки багато розшитих завіс з їхніми сяючими ангелами. Перед другою завісою, що приховувала священний ковчег, він подумки уявив собі жертівник, від якого постійно піднімався запашний фіміам. Вірою він бачить, як священник змащує кров'ю викупної жертви роги жертівника. Його віра дивиться за межі служіння тіні небесного – на той час, коли Христос приносить Свою кров у небесному святилищі. Це є те Євангеліє розп'ятого і воскреслого Спасителя, яке він бачить у наочному уроці, який сам же допомагає проводити.

Незабаром завіса піднімається, і священник повертається. Жертву прийнято. Священник очистив його, і йому прощено. У радості й свободі прощення він молиться: «О, щоб назавжди стерся слід усіх моїх гріхів!», коли ось, він бачить, як священник іде до мідного жертівника на підвір'ї і «всю ту кров вилле до підстави жертівника цілопалення». Коли він дивиться, як ллється на землю кров, така дорогоцінна для нього, оскільки являє собою його власне викуплене життя, а також жертвне життя Спасителя, його серце переповнюється радістю. Він усвідомлює, що постанова «проклята через тебе земля» зіткнулася з Христом і що обіцяний Спаситель остаточно очистить землю від усіх наслідків його гріхів. Тіло ягняти все ще лежить біля дверей святилища, де його життя було відібране. Чоловік вертається до нього і гострим ножем відокремлює від м'яса кожну частинку жиру: «і лій, що закриває нутрощі, і весь лій, що на нутрощах»¹⁹³ і т. д. «А весь її лій він здіме... і священник спалить на жертівнику на пахощі любі для Господа»¹⁹⁴. Спалювання жиру – це прообраз остаточного

¹⁹³ Левит 3:9-11

¹⁹⁴ Книга Левит, розділ 4-16.

знищення, коли «загинуть безбожні, і Господні вороги, як овечий той лій (*ред. жир*), зникнуть, у димі зникнуть вони!»¹⁹⁵.

Кожен грішник, який тримається за гріх, буде знищений разом із ним. Бог передбачив можливість кожній людині відокремитися від гріха, щоб Він міг знищити гріх і врятувати грішника. Жир, що спалювався на жертівнику, підносився перед Богом як приємні пахощі, оскільки він являв собою гріх, який був відокремлений від грішника і знищений, тоді як грішник жив новим життям через Христа.

Грішник відокремлював жир від жертви, священник брав його і спалював, ілюструючи істину про те, що ми повинні співпрацювати з Господом, і через Христа, який зміцнює нас, ми можемо зробити все.

У міру того як чоловік ретельно шукав жир на жертві, він дедалі більше розумів, що його тіло повинне бути храмом Святого Духа, і тому, коли його минулий гріх прощено, а його прийнято, тепер він може стати оселею Духа Божого. Коли цей Дух входить у людину, то, як гострий ніж, виявляє один гріх за іншим і відділяє його від грішника, поки не очиститься храм душі. Його віра досягає обітницю «Того», Хто вірою мешкає в серцях Свого народу. Виходячи з подвір'я храму, який є тінню небесного, він усвідомлює, що є храмом, не «порожній, заметений і прибраний», готовий до того, щоб у нього знову ввійшла сила зла, а храмом, у якому править і царює Дух Божий.

Інша людина приносить жертву, і коли священник бере кров, то замість того, щоб увійти за завісу, він виливає її біля основи жертівника цілопалення. Потім частина м'яса, що уособлює гріх, готується і з'їдається священником на святому місці. Цим священник навчав синів Ізраїлю дивовижної істини про те, що Христос узяв на Себе наші гріхи і тілом Своїм підніс їх на дерево.

Кожна окрема жертва представляла певний етап роботи Христа. Пахощі, що постійно піднімалися від жертівника, слугували наочним прикладом невичерпного запасу досконалої

¹⁹⁵ Псал. 37:20

слухняності, що походить від безгрішного життя нашого Спасителя, який, будучи доданим до молитов усіх святих, що підносяться на золотий жертівник на небесах, робить їх прийнятними для Бога. Пахощі кадила наповнювали повітря далеко за межами храмового двору. Так само приємний вплив християн, які живуть вірою в Бога, відчувається всіма, хто з ними стикається.

Вогонь оновлювався вранці та ввечері, символізуючи ранкове й вечірнє богослужіння в сім'ї. «Під час же кадіння вся безліч народу молилась знадвору»¹⁹⁶. Свічники були прообразом семи вогняних свічників перед престолом Божим на небі, які є сімома духами Божими. Це «очі Господні дивляться по всій землі». Сім означає повноту Духа Божого, який просвіщає кожну людину, що приходить у світ. Його цілющі промені ведуть християнина до небесного міста.

На золотому столі¹⁹⁷ зберігався «хліб показний», який символізував залежність людини від Бога як у матеріальній, так і в духовній допомозі та силі.

Ковчег був центром усього поклоніння; він був першим предметом, згадуваним при описі святилища. Захований у ньому закон був великим суддівським стандартом і досконалою копією того небесного закону, за яким судитиметься характер кожного дитяти Адама на небесному суді. Якщо цей закон свідчитиме про характер, очищений від гріха кров'ю викупної жертви, то таке ім'я буде визнано перед Отцем і святими ангелами.

Постійне спалювання того, що символізувало гріх, вказувало на те, що гріх і грішники будуть знищені у вогні останнього дня. У міру накопичення попелу на жертівнику цілопалення його акуратно збирали збоку біля вівтаря, а в певний час священник знімав свої священницькі шати, виносив попіл за межі подвір'я та клав його на «чисте місце». Його не кидали недбало в сторону, а клали на чисте місце. Цей

¹⁹⁶ Е. Уайт, ДБ, 48.

¹⁹⁷ Стіл показних хлібів.

попіл символізував собою все, що залишиться від гріха і грішників після всепоглинаючого вогню останніх днів. «Бо ось наступає той день, що палає, як піч, і стануть всі пишні та кожен, хто чинить безбожне, соломою, і спалить їх день той, який наступає, говорить Господь Саваот, Який не позоставить їм кореня, ані галузки. А для вас, хто Ймення Могого боїться, зійде Сонце Правди та лікування в промінях Його, і ви вийдете та поскакаєте, мов ті ситі телята! І безбожних топтати ви будете, бо стануть за попіл вони під п'ятами ніг ваших у той день, що його Я вчиню, промовляє Господь Саваот»¹⁹⁸. Того дня справжній прах нечестивців залишиться на «чистій землі».

Коли єврейська дитина йшла зі своїм батьком до святилища, її увагу привертав попіл на чистому місці. Вона запитувала: «Чому цей попіл кладуть на чисте місце, а попіл від нашого вогню ми викидаємо на гній?». У відповідь батько розповідав йому про красу нової землі, коли вона стане схожою на Едем, а гріх і смуток будуть назавжди усунені. А разом із цим він давав ніжну настанову дитині відокремлюватися від гріха та зберігати храм тіла у чистоті, щоб у день великого спалення гріх міг бути знищений без грішника, і він був серед викуплених Господом.

Більша частина богослужіння і багато звичаїв стародавнього Ізраїлю були спрямовані на те, щоб викликати запитання в дітей, щоб духовно мислячі батьки могли навчати їх Божих шляхів.

Говорячи про те, як слід їсти Пасху, Бог додає: «І станеться коли запитають вас ваші сини: Що то за служба ваша?», показуючи тим самим, що Він мав намір викликати запитання в дітей різного віку, у такий спосіб знайомлячи їх зі спасаючою кров'ю великого пасхального Агнца.

Вигляд купи каміння на березі Йордану мав викликати запитання в дітей майбутніх поколінь, які, за правильної відповіді, познайомили б їх із могутньою силою Бога. Те ж саме стосується і всього юдейського служіння.

¹⁹⁸ Мал. 4:1-3

Прокажений, який шукав очищення, мав принести двох живих чистих птахів, кедрове дерево, червону нитку й ісоп. Священник велів убити одного з птахів у глиняній посудині над проточною (*ред. живою*) водою. Живого птаха, кедрове дерево, червону нитку й ісоп вмочували в кров, і також кров'ю окропляли самого прокаженого; потім живого птаха випускали у відкрите поле. Він летів у повітрі, несучи на своєму пір'ї кров – прообраз крові Христа, яка очистить повітря і видалить з нього всі початки гріха і смерті. Зараз смерть проникає в наші вікна (*ред. з нечистим повітрям*), але кров Христа дасть нам нову атмосферу.

Земля, повітря і вода – це елементи, з яких складається наша планета. Усі вони заплямовані гріхом. Глиняна посудина з кров'ю, що трималася над проточною (*живою*) водою, символізувала час, коли земля, повітря і вода будуть звільнені від прокляття гріха кров'ю Христа. Кедрове дерево та ісоп уособлювали два крайні щаблі рослинності: від лісового велетня до ісопу на стіні. Їх вмочували в кров, тим самим даючи Ізраїлю зрозуміти, що кров Христа звільнить весь рослинний світ від прокляття і знову одягне землю в красу Едему.

Людині могло здатися, що прокляття настільки глибоко позначене на землі, повітрі й морі, що його ніколи не вдасться зняти; але маленький шматочок червоної нитки, вмочений разом із живим птахом, кедром та ісопом у кров, був запорукою того, що кров Христа видалить найглибші сліди гріха з проклятої землі.

Ми повинні вивчати як реальну жертву, так і її тінь. Прообраз зустрівся з образом. Кров Христа була пролита; ціна була заплачена за те, щоб відновити чистоту землі, повітря і води. Проклята гріхом земля прийняла кров Христа, коли Він молився в саду. «Кров, крапля за краплею, стікала з Його рук і ніг на камінь біля підніжжя хреста»¹⁹⁹. Таким чином, повітрям

¹⁹⁹ Е. Уайт, Бажання віків, с. 729.

пройшла дорогоцінна кров (*ред. на землю*). З рани в Його боці «текли два рясні й різні потоки, один із крові, інший із води»²⁰⁰. Кров Христа стикалася із землею, повітрям і водою. Два крайні щаблі рослинності також зустрілися на Голгофі. Хрест був зроблений з дерева, взятого з лісу; «Вони ж, губку оцтом наповнивши і настромивши її на ісоп, піднесли до уст Його»²⁰¹.

Чи був прообраз червоної нитки, коли кров стікала з його болючих ран? Так. В Ісусі, що висів на хресті, пораненому, осміяному і стікаючому кров'ю, розбійник побачив Агнца Божого, Який бере на Себе гріхи світу. У його душі запалилася надія, і він кинувся до вмираючого Спасителя. З повною вірою в те, що Христос заволодіє Царством, він вигукнув: «Спогадай мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє!»²⁰². У м'якому, мелодійному і сповненому любові тоні швидко прозвучала відповідь: «Поправді кажу тобі: ти будеш зо Мною сьогодні в раю». Коли ці слова призвучали, темрява навколо хреста була пронизана живим світлом. Розбійник відчув мир і радість від прощення гріхів. Христос був прославлений. Хоча всі думали, що бачать Його переможеним, Він був переможцем. Вони не могли позбавити Його сили прощати гріхи. Прообраз повністю зустрівся з образом; ціна була сплачена; кров Викупителя світу була пролита на землю. Вона капала по повітрю з хреста. Вона потекла разом з водою з рани, нанесеної жорстоким списом. З нею стикалися всі види рослинності. І той, чиї гріхи були немов багрянниця, відчув спокій, коли вони стали білими, як сніг, від дорогоцінної крові, що текла з відкритих ран.

Різні свята протягом року символізували різні етапи Євангелія. Пасха була прообразом Христа в особливому сенсі. Христос – наша Пасха. Перші плоди, принесені на третій день після заколення пасхального агнца, були прообразом

²⁰⁰ Е. Уайт, Бажання віків, с. 737, буквальний переклад з англійської.

²⁰¹ Івана 19:29, пер. з KJV.

²⁰² Луки 23:42

воскресіння Христа з мертвих. Прообраз зустрівся з образом і здійснився, коли Христос, первісток серед покійних, вийшов на третій день і постав перед Отцем²⁰³.

В усьому різноманітті річних богослужінь усе вказувало на Агнця Божого, а також навчало уроку очищення тіла та збереження храму в чистоті для Духа Божого.

Восени, в десятій день сьомого місяця, відбувалося завершальне служіння року. Усі інші служби були підготовкою до нього. День за днем у служінні прообразів і тіні небесного гріхи народу переносилися на священника та святилище, які раз на рік мали очищатися, і тоді гріхи видалялися назавжди.

Гавриїл відкрив Даниїлові реальну подію в часі, що відповідає образному очищенню земного святилища, «аж до двох тисяч і трьох сотень вечорів-ранків, тоді буде визнана очищеною святиня»²⁰⁴. Цей період очищення, як ми з'ясували під час вивчення дев'ятого розділу книги Даниїла, почався в 1844 році. Тоді кришка ковчега в небесному святилищі була піднята, і люди побачили Закон Божий, непорушний, цілісний. І центрі Закону вони прослідкували слова: «а день сьомий субота для Господа, Бога твого: не роби жодної праці»²⁰⁵. Вони усвідомили, що відпочивали в перший день тижня, а не в сьомий. Коли вони пильно поглянули на Закон, то здавалося, ніби ореол світла оточував четверту заповідь, яку стільки років топтали. З благоговінням слухали вони слова: «Якщо ради суботи ти стримаєш ногу свою, щоб не чинити своїх забаганок у день Мій святий, і будеш звати суботу приємністю, днем Господнім святим та шанованим, і її пошануєш, не підеш своїми дорогами, діла свого не шукатимеш та не будеш казати даремні слова, тоді в Господі розкошувати ти будеш»²⁰⁶.

²⁰³ У попередньому вознесінні.

²⁰⁴ Дан. 8:14

²⁰⁵ Вих. 20:10

²⁰⁶ Ісаї 58:13, 14

Вони розмірковували про шляхи свої, поспішали і не зволікали дотримуватися заповідей. У 1844 році почався період слідчого суду, коли кожна людина мала бути виміряна стандартом Божого закону. Коли ця робота розпочалася на небесах, воля Божа полягала в тому, щоб на землі Його народ звіряв своє життя із Законом Божим і прийшов у гармонію з його святими заповідями. День очищення був прообразом суду. Для древнього Ізраїлю це був найурочистіший день у році.

Коли на дев'ятий день сьомого місяця сонце позолотило західні пагорби землі Юдейської, по всьому Ізраїлю пролунав сурмовий звук. Урочисте попередження сурми справляло помітний ефект у кожному домі. Вся робота була відкладена, і панувала тиша. Це не був звичайний відпочинок щотижневої суботи, бо вечерея не накривалася на стіл. Не було звичного при підготовці до суботи випікання і варіння. Не було приготовлено жодної їжі, бо це було не свято, а день посту. Батько сімейства збирав навколо себе сім'ю і читав зі Священного сувою: «Жодного зайняття не будете робити. Це постанова вічна для ваших поколінь по всіх ваших оселях! Він субота повного спочинку для вас, і ви будете впокоряти душі свої»²⁰⁷. З молитвою, постом і глибоким дослідженням серця Ізраїль Божий проводив цей день. З урочистим благоговінням вони повторювали: «А кожна душа, що буде робити яке зайняття того самого дня, то Я вигублю ту душу з-посеред народу її»²⁰⁸.

У будинках язичників навколо них їли, пили і займалися всіма повсякденними справами, але в оселях Ізраїлю панувала тиша. Зате у дворі храму все кипіло. Туди приводили бичка без пороку, і первосвященник, поклавши руки на його голову, сповідував свої гріхи і гріхи свого дому. Потім бичка заколювали, і кров'ю священник очищав себе і свій дім, щоб бути готовим до здійснення урочистої служби цього дня.

²⁰⁷ Левит 23:31, 32

²⁰⁸ Левит 23:30

Коли після принесення крові бичка перед Господом священник виходив, приводили двох козлів, кидали жереб, і одного обирали козлом для Господа, а інший, Азазель, козел відпущення, представляв лукавого. Козла для Господа зарізали. З його кров'ю і золотою кадильницею священник входив за другу завісу святилища. Наближаючись до віка ковчегу свідочтва, над яким сяяло чудове світло Шехіни, він посипав «багато кадила» на вугілля в кадильниці, і «хмара кадила закриє віко, що над свідочтвом, щоб він не помер»²⁰⁹. Потім, повернувшись спиною до сходу сонця, він сім разів кропив ковчег викупною кров'ю зверху і перед порушеним законом, що знаходився всередині ковчегу. Далі він зупинявся у святому місці (*ред. Святе*) і очищав його і шкіну зібрання. Золотий жертівник, який так часто протягом року засвідчував про гріхи Ізраїлю червоними плямами крові на своїх рогах, тепер був очищений кров'ю козла Господнього від усіх нечистот. Присутні уважно прислухалися до звуку дзвіночків на одязі первосвященника, коли той переміщався по святилищу.

«А коли він скінчить очищення святині й шкіні заповіту та жертівника, то приведе живого козла»²¹⁰. Робота з примирення завершилася: Бог і людина стали єдині. Очищення було здійснено в образах. Гріхи, що розділяли, були зняті. Люди раділи, що Бог прийняв їх, і що всі їхні гріхи були зняті з них перед Господом.

Коли вони бачили, як первосвященник клав руки на голову козла відпущення, сповідував над ним всі беззаконня синів Ізраїлевих і всі їхні провини через усі їхні гріхи, поклавши їх на голову козла і відпустивши його з призначеним чоловіком в пустиню, – їхні серця сповнювалися миром, який перевершував розуміння. Вони славили Бога за чудовий дар Його любові, за те, що Він віддав Свого Сина на смерть за грішну людину, визволяючи її від гріха та смерті. Лише після того, як козла

²⁰⁹ Левит 16:13

²¹⁰ Левит 16:20

відправляли в безплідну пустелю, цей мир наповнював серця людей, і вони відчували, що назавжди позбулися своїх гріхів.

Це був прообраз. У чому суть самого образу для нас? З 1844 року світ живе в цей дійсний великий день очищення. На небі йде слідчий суд. У прообразі люди повинні були контролювати свій апетит і ставити власні ділові інтереси на друге місце порівняно з поклонінням Богові. Це проявилось в тому, що день очищення в цьому прообразі був днем спочинку і посту.

Ми живемо в той час, коли наш великий Первосвященник очищає небесне святилище, видаляючи записи про гріхи. Ми покликані покаятися і навернутися, щоб наші гріхи були стерті, коли «часи відпочинку прийдуть від обличчя Господнього»²¹¹. Коли примирення завершиться, і останню справу буде вирішено на остаточному суді небесному, Спаситель виголосить вирок: «Неправедний нехай чинить неправду ще, і поганий нехай ще опоганюється. А праведний нехай ще чинить правду, а святий нехай ще освячується!»²¹². Кожна справа буде вирішена назавжди. Тоді сатана, великий підбурювач усього зла, справжній козел відпущення, буде приведений для отримання свого жереба.

У прообразному служінні гріхи клалися на козла відпущення в присутності зібрання; в дійсній реальності, Спаситель у присутності Отця, ангелів Божих і всього викупленого воїнства покладе гріхи праведників на голову сатани, і могутній ангел відведе його на спустошену землю, де він залишиться на тисячу років. Наприкінці тисячі років він буде вкинений у вогонь, що знищить землю. Дійсність повністю відповідатиме прообразу, коли всі гріхи праведників будуть спалені разом із сатаною, і не залишиться нічого, крім попелу на «чистому місці». Тоді стане видно, що «сатана поніс не тільки тягар і покарання за свої гріхи, а й за гріхи безлічі викуплених,

²¹¹ Дії 3:20

²¹² Об'явл. 22:11

покладених на нього; і він також повинен постраждати за загибель душ, причиною якої він був».

Гріхи Ізраїлю більше ніколи не будуть знайдені. Колишнє не згадається і не спаде на думку. Протягом усієї вічності пануватимуть радість і мир. Пророк каже: «Бо Він зробить кінця, не постане два рази насильство»²¹³.

Дійсність повинна відповідати прообразу. Великий небесний Первосвященник зараз здійснює Своє служіння. Чи виконуєте ви свою роль? У будинках, розкиданих по всій землі, вірні діти Божі будуть в реальності здійснювати те, що Бог наказав ізраїльтянам провести в прообразний день очищення.

Священник міг би бездоганно виконати свою частину служіння в храмі, але якщо люди у своїх домівках не постили, не перебували в спочинку і не молилися, то його служіння не приносило їм жодної користі. Кожен ізраїльтянин, який у день очищення їв і поводився, як язичники навколо нього, був відлучений від народу Божого.

Чи є ваш дім місцем, де апетит перебуває під контролем? Чи вважаєте ви свої ділові інтереси другорядними по відношенню до роботи Божої? Чи прислухаєтеся ви до слів Спасителя: «Уважайте ж на себе, щоб ваші серця не обтяжувалися ненажерством та п'янством, і життєвими клопотами, і щоб день той на вас не прийшов несподівано»²¹⁴? Знайдеться сто сорок чотири тисячі людей, які дослухаються до цього попередження і в страху Божому втілять образ у дійсності. Доки Христос на небі буде вірно заступатися за них, вони представлятимуть тіла свої на жертву живу, святу, приємну Богові, щоб Бог був прославлений.

²¹³ Наума 1:9, буквальний переклад з англійської.

²¹⁴ Луки 21:34

РОЗДІЛ XII.

Введення в останнє видіння (Розділ 10)

Останні три розділи книги Даниїла нерозривно пов'язані між собою, оскільки в них розповідається про останнє записане видіння пророка. Десятий розділ являє собою передмову до детальної історії світу і цінний тим, що містить важливі духовні уроки. Даниїл був уже старим чоловіком і наближався до кінця свого довгого і насиченого подіями життя, але його останні дні були сповнені тривоги за свій народ, і він усе ще носив тягар їхнього полону у своєму серці. Після подій, описаних у дев'ятому розділі, він побував у лівні левів, куди потрапив через нестерпну ненависть людей, які обіймали високі посади. Його благочестиве життя було постійним докором розбещеності людей, що стоять при владі, і вони прагнули знищити його, але Бог осоромив цих людей і засвідчив чистоту життя Даниїла. Пророк користувався великою повагою у Дарія Мідянина, а після його смерті й вступу Кіра на престол, Даниїл залишився при дворі, ставши радником царя.

У перший рік свого царювання Кір видав декрет²¹⁵ про звільнення юдеїв. Дух Божий звернувся до серця царя, і він відчув, що був приведений до влади саме з цією метою. Після того, як було вжито всіх заходів для повернення юдеїв, і лише невелика їх частина скористалася цією можливістю, Кір почав сумніватися в мудрості свого указу. Юдеї поводитися точно так само, як і грішники в наші дні. Дарується прощення і пропонується свобода, але вони вирішують залишатися в гріху, аж поки не отримають покарання – смерть. Гріхи Вавилону

²¹⁵ Це офіційна заява, що видається уповноваженою особою для того, щоб зробити певні оголошення відомими.

засліплювали очі юдеїв, які дивилися на них, і голос їхнього Бога було ледве чути. (див. Єзекііль 33:30-32).

Даниїл не міг зрозуміти ситуації, що склалася. Духовний стан його власного народу лягав на нього важким тягарем, а мінливе ставлення царя турбувало його. Він задумався над попереднім видінням і запитував себе, чи могло бути так, що його народ – юдеї – чіплятимуться за гріхи Вавилону доти, аж поки їх не спіткають гоніння, які, як описується, відносяться до останніх днів. Він не міг зрозуміти часу, хоча слова, сказані Гавриїлом, здавалися ясними для розуміння.

Через два роки після указу Кіра Даниїл вирішив упокорити своє серце перед Богом молитвою і постом, доки не зрозуміє цю справу. Він не став повністю утримуватися від їжі, оскільки цей піст не був одноденним. Але він віддалився від царського столу й приймав найпростішу їжу, проводячи багато часу в молитві та вивченні. Його метою було приборкати настільки свій апетит, щоб фізичні потреби не витісняли прагнення до духовного пізнання. Духовне життя людини надто часто приймає земну форму тіла через надмірне потурання апетиту. Душа має керувати тілом, а не бути обтяженою ним. До цього стану і прагнув Даниїл. Для зміцнення розуму він усамітнився в тихому місці на березі річки Тигр. Він узяв із собою кількох людей. Безсумнівно, це були євреї, які також відчували тягар Ізраїлю. Відокремленість місця, стрімкі потоки води річки, високі дерева і ясне небо над головою спрямували розум пророка до свого Бога.

Протягом трьох тижнів він шукав світло та істину. Потім він підвів очі й побачив біля себе Сина Божого, Того самого, який з'явився Іванові на острові Патмос. Яскравість, що сяяла навколо Михаїла, була надто сильною для очей супутників Даниїла, і вони поспішили сховатися. Обличчя Христа було схоже на блискавку, і коли Він глянув на розпростертого Даниїла, інші люди кинулися тікати, рятуючи своє життя. Але те, що було б смертю для тих, хто таїв у собі гріх, стало життям для

того, чий характер був чистий. Шлак уже був знищений раніше, і світло сяяло на пророка, як сонячне світло на дзеркало.

Син Божий був настільки сповнений життя, що Його очі здавалися вогняними світильниками, що виблискують світлом. Це Він каже: «Я зроблю тебе мудрим, і буду навчати тебе у дорозі, якою ти будеш ходити, Я дам тобі раду, Мое око вважає на тебе!»²¹⁶. Даниїл міг витримати цей погляд, але його супутники відчули, що ці очі палають їм у саму душу, і тому сховалися від них.

Для вух Даниїла, які звикли до небесних звуків, голос «Одного мужа» був як голос натовпу або як шум багатьох вод, чистий і прекрасний. Але для людських вух із притупленим слухом, він подібний до грому. Коли греки прийшли до Христа, то юдеї, які там знаходилися, пережили досвід подібний до того, який був у супутників Даниїла. Вони сиділи у дворі храму, над головою Христа розігралася блискавка, і голос, який для Нього був голосом Бога, для них звучав як удар грому. Даниїл залишився сам у присутності Сина Божого, і порівнюючи свій стан зі станом Христа, він здавався собі лише грудкою глини, розбитою посудиною, непривабливою і непотрібною, «і не зосталося в мені сили, а краса обличчя мого змінилася й знищилася, і я не задержав у собі сили...»²¹⁷. Він притулився до холодної землі, впавши на неї обличчям у глибокому сні, безпорадний у руках свого Бога. «То що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, про якого Ти згадуєш?»²¹⁸.

Тоді Гавриїл, ангел, який так часто розмовляв з Даниїлом, торкнувся його рукою і підняв його знесилене тіло. Він сказав: «Даниїле, мужу любий, зрозумій ті слова, що я скажу тобі, і стань на своєму місці, бо тепер я посланий до тебе!»²¹⁹. У дотику руки ангела була сила. У дотику руки Спасителя була сила. Коли Він

²¹⁶ Псал. 32:8

²¹⁷ Дан. 10:8

²¹⁸ Псал. 8:4; Євр. 2:6

²¹⁹ Дан. 10:11

був на землі, від Нього постійно випромінювалися життя й цілюща сила Бога. Він міг доторкнутися до прокаженого, і від Нього до хворого йшов потік життя.

Так було і з дотиком Гавриїла. Той, хто стояв у присутності Бога, був настільки наповнений життям, що, коли він поклав свою руку на людину, трепет життя відчувався в кожному нерві. Так може бути і з людьми сьогодні. Послідовник Христа повинен мати всередині себе такий сильний життєвий потік, щоб гріх був викритий, а хвороба вигнана. «впаде тисяча з боку від тебе, і десять тисяч праворуч від тебе, до тебе ж не дійде!»²²⁰, – такою є обітниця. Христос прийшов, щоб ми могли мати життя з надлишком; чашу, повну до країв. Ми й наполовину не усвідомлюємо свого привілею.

Минуло цілих три тижні відтоді, як Даниїл почав молитися, і Гавриїл пояснив причину затримки. З першого дня посту його слова були почуті, але для відповіді на них знадобилося сприяння Кіра, перського царя. І поки Даниїл чекав, не знаючи про роботу небес, здійснювану заради нього, і не підозрюючи про боротьбу в серці царя, Гавриїл перебував при перському дворі, умовляючи Кіра.

Можна задатися питанням, як працював Гавриїл. Подробиці не наводяться, але одне можна сказати напевно: до моменту відкинення народу ангели завжди перебувають посеред їхніх нарад. Люди будуть підведені зайняти позицію істини, не знаючи справжньої причини своїх власних рішень. Святий Сторож і сьогодні постійно присутній у законодавчих залах, і кожна справедлива постанова є результатом імпульсу, що виходить від престолу Божого. Цей вплив діяв у серці Кіра, а прохання Даниїла були настільки наполегливими, що Сам Христос особисто прийшов на допомогу Гавриїлу. Даниїлу, безсумнівно, здавалося, що його молитва залишилася непочутою, але Бог готував відповідь невідомим для пророка чином. Якби він припинив

²²⁰ Псал. 91:7

заступництво наприкінці першого тижня або наприкінці другого, історія цілого народу змінилася б. Обітниця говорить: «поки покличуть, то Я відповім, вони будуть іще говорити, а Я вже почую!»²²¹. Бог часто перевіряє силу наших бажань, коли не дає негайної відповіді на нашу молитву.

«Чи ти знаєш, чого я до тебе прийшов?»²²² – запитав Гавриїл. «І прийшов я, щоб ти зрозумів, що станеться твоєму народові в кінці днів, бо це видіння ще на наступні дні»²²³. Даниїл упав на землю, і дихання покинуло його тіло. Таким був його стан під час видіння. Він не міг говорити, поки Христос не торкнувся його вуст. Тоді він звернувся до Гавриїла, який стояв поруч із ним, щоб укріпити його і пояснити історію останніх днів.

У Бога було багато пророків. Дія Духа на людину під час видіння незрозуміла. Це всепоглинаюча присутність, яка настільки пригнічує фізичну істоту, що вона не має сил діяти самостійно. Дихання залишає тіло, і голос Бога говорить через людський інструмент. Очі залишаються відкритими, як описав свій стан Валаам, але людина бачить речі за межами цього світу. Часто вона переноситься далеко за межі землі, як це було у випадку з Єзекїїлем, Іваном і Павлом. Земне тяжіння порушується, і за допомогою ангела-провідника пророк відвідує інші місця або бачить майбутнє, читаючи там історію людей і народів. Коли живе вугілля з жертівника кладеться на вуста, вони вимовляють слова небесної мудрості. Такий досвід був у Ісаї.

Утретє Гавриїл висловив любов Бога до Даниїла, додавши: «Не бійся, любий мужу, мир тобі! Будь міцний і будь сильний!»²²⁴. Словом і дотиком Гавриїл зміцнював сивочолого пророка. Він був готовий до одкровення і сказав: «Нехай говорить мій пан, бо я зміцнився!»²²⁵.

²²¹ Ісаї 65:24

²²² Дан. 10:20

²²³ Дан. 10:14

²²⁴ Дан. 10:19

²²⁵ Там само.

Усі події, відзначені в історії істини, були розказані цим великим відкривачем. Людина бачить не так, як Бог, і у своїй недалекоглядності часто наголошує на несуттєвому, легковажно пропускаючи події всесвітнього інтересу. Але коли історія дається в Слові Божому, вона є літописом тих подій, які «записані в книзі правди». Це добре видно на прикладі історії перських царів, яка наводиться в кількох віршах. У найкоротшому вигляді Гавриїл зачіпає події сотень років, але водночас виділяє речі, які згадуються в інших місцях Слова Божого, і це можна зрозуміти тільки при ретельному вивченні інших книг Біблії.

Для розуміння історії Персії необхідно уважно вивчити книги Ездри, Естер, Неємії, Огії і Захарії. У цих книгах міститься історія часів Персії, коли вона була наймогутнішою країною і лише доки вона використовувалася для Бога і Його народу. Тоді, і не раніше, літопис замовкає.

РОЗДІЛ XIII.

Історія декретів (Розділ 11:1, 2)

Ангел почав з історії Перського царства, оскільки до моменту видіння Вавилонська монархія повністю зникла. Йшов третій рік одноосібного правління Кіра і п'ятий рік відтоді, як Дарій Мідянин захопив Вавилон. Слід пам'ятати, що Даниїл бачив різні народи, які виникали один за одним у потоці часу. Бог – єдиний досконалий достовірний історик; і єдиний неупереджений опис національних подій міститься у Святому Письмі. Люди записують вчинки, але тільки Бог може надати цим вчинкам відповідне місце у великій драмі життя. Спостерігається один безперервний ланцюг подій, шовкова нитка в павутині життя, вічне джерело в потоці людських справ. Це історія взаємин Бога з Його обраним народом. Історія Єгипту згадується в богонатхненному літописі світу, але лише тією мірою, якою вона зіграла свою роль по відношенню до народу Єгови. Те ж саме стосується Ассирії, Вавилону, Греції та Риму; якою би не була нація і незалежно від її місця в часі, Божественний історик відзначає її історію лише за той період часу, коли вона була знаряддям Бога для поширення Його істини або захисту Його народу.

Саме з цією метою і виникло Мідо-Перське царство, а коли воно виконало свою роботу, і Дух Божий відійшов, воно зійшло з арени подій.

Мідо-Перська імперія виникла тоді, коли настав час звільнення Ізраїлю від вавилонського рабства. Першим царем об'єднаної імперії був Дарій Мідянин. За свідченням літопису, він був уже зрілою людиною: йому було шістьдесят два роки. Але впродовж усього царювання Дарія поруч із ним перебував

Гавриїл, «щоб зміцнити й посилити його»²²⁶. Дарію була надана можливість звільнити євреїв. Дух Божий звертався до царя, і прихилилося його серце до Даниїла, тож він призначив пророка бути третім за статусом у царстві. Дарій знав про Бога і Його силу, адже саме він провів безсонну ніч у молитві, коли Даниїл перебував в лев'ячій ямі. Однак Дарій не зробив великих справ для Господа. Він правив лише два роки, коли Кір захопив царство.

З моменту воцаріння Кіра й до кінця історії Мідо-Персії Гавриїл мав справу з царями. Його перші слова Даниїлу в цьому останньому видінні такі: «Та тепер я вертаюсь, щоб воювати з перським князем, а коли вийду, то ось прийде грецький князь»²²⁷. Таким чином, коли Божий вплив відступить від перського царя, жодна сила на землі не зможе йому допомогти. Ця думка була ще більше підкреслена у видінні про те, як волохатий козел зустрівся з бараном на березі річки Гранік. Багатство, зброя і вплив були марні.

На момент видіння йшов третій рік із семи років правління Кіра. Першою його дією після вступу на царство було проголошення свободи для євреїв. Звістка про це рознеслася по всій землі. Не минуло й дванадцяти місяців, як вона досягла найвіддаленіших куточків імперії, де могли перебувати євреї. Цьому народу пропонувалися всі привілеї, які міг надати монарх. Але повільний рух небагатьох і повна бездіяльність більшості юдеїв надзвичайно здивували Кіра. Це один із найсумніших моментів у всій Біблії про зіпсованість людського серця та його прагнення триматися за гріх.

Якщо згадати, що Вавилон був уособленням усієї гидоти, що там панували несправедливість і гноблення, а указ Кіра був закликом Бога до свободи й чистоти життя, то навіть найдовше життя, але в гріху, повинно приводити в жах. Це ілюстрація того, як неодноразово поводитися із закликами Бога. Тут ми бачимо

²²⁶ Дан. 11:1

²²⁷ Дан. 10:20

точний аналог того, що роблять люди в наші дні, коли просять Бога залишити в спокої сучасний Вавилон.

Однією з причин, чому євреї не поспішали покидати стародавній Вавилон було те, що під час сімдесятирічного полону діти і молодь були занедбані. Єврейські домівки повинні були стати школами, що готують дітей до життя в Єрусалимі. Натомість єврейські діти відвідували вавилонські школи, змішувалися з вавилонським суспільством, носили вавилонський одяг, розмовляли, їли і поводилися як вавилоняни, і тому, коли настав час залишити Вавилон, вони не мали жодного бажання робити це.

Якби давньоєврейська нація була вірна своїм привілеям, вона могла б заснувати школи пророків, від яких світло поширилося б по всіх частинах царства. Така можливість випала в перші дні полону, коли Навуходносор переконався, що вся халдейська вченість не варта й десятої частини того, чого може навчити Бог. Даниїл і його супутники здобули популярність завдяки знанню істинних принципів освіти, і якби на той час були створені школи, то халдейська молодь, безсумнівно, навчалася б у євреїв і відповідно до єврейської релігії. Бог завжди хотів, щоб Ізраїль був учителем усього світу, і навіть після того, як гріх привів їх у рабство, Він дав їм можливість навчати своїх поневолювачів та їхніх дітей. Чи зробив це Ізраїль? Кінець сімдесятирічного періоду і реакція на указ Кіра відповідають: ні. Вони не навчали інших, вони не змогли навіть навчити своїх власних дітей. У результаті тисячі загинули разом із Вавилоном.

Ті, хто все ж вирушив до Єрусалиму, працювали упівсили й готові були здатися за найменшого опору. Коли був закладений фундамент храму, старі люди плакали, бо він не рівнявся за своєю пишністю храму Соломона, і не було здійснено достатнього впливу, щоб привести інших з Вавилону. Не дивно, що, дочекавши два повних роки, Кір був спантеличений і здивований результатами. Не дивно, що

Даниїлу довелося три тижні чекати відповіді на свою молитву, у той час як Гавриїл і Михаїл переконували засмученого Кіра! Кір був готовий зробити Єрусалим славою всієї землі, якби тільки євреї виконали свою частину роботи. Як би там не було, ми не знаходимо жодних відомостей про подальшу діяльність цього царя. Він помер, а справа, яку він міг би зробити, була виконана лише частково через зневагу та бездіяльність обраного Богом народу.

Сатана став свідком того, як Дух Божий діє на серця людей у самому центрі влади, яку він проголосив своєю. Саме завдяки впливу сатани євреї не здійснили великого входу в Єрусалим. Кір боровся між двома впливами, але Гавриїл стримував його від учинення насильницьких дій. Його син Камбіс царював майже вісім років, але більшу частину часу провів у марних і дорогих війнах у Єгипті та Ефіопії. Камбіс – це Ахашверош з Ездри 4:6. Йому самаритяни писали листи зі скаргами на євреїв у Єрусалимі. Але Камбіс був надто зайнятий своїми зовнішніми війнами, щоб приділити увагу цьому питанню, і тому не було вжито жодних дій ні за, ні проти робіт у Єрусалимі. Євреї все ще могли покинути Вавилон, але такий спокійний час не сприяв великій активності з їхнього боку, і вони залишилися на місці. Настав час, коли вони від щирого серця пошкодували, що не пішли в ті мирні роки.

Камбіс був убитий у Єгипті, і перш ніж звістка про це поширилася Мідо-Перською імперією, самозванець зайняв трон, що належав Смердісу, братові Камбіса. Цей самозванець, відомий в історії під ім'ям Псевдо-Смердіс (псевдо-Смердіс), і є Артаксерксом з Ездри 4:7. Він царював лише сім місяців, але за цей час встиг розглянути скарги самарян і племен, що жили на околицях Єрусалиму, і видати наказ про припинення будівництва Єрусалиму до подальших розпоряджень від престолу. Цей лист лже-Смердіса міститься в Ездри 4:18-22. Це єдиний вчинок, про який згадує Божественний історик за життя цього перського монарха.

Хоча про нього сказано дуже мало, Бог знав про кожен його крок. Це видно з історії постанов. Щойно євреям у Єрусалимі зачитали лист лже-Смердіса, усі роботи припинилися. «Бо, – міркували вони, – як же ми можемо продовжувати?» Після того, як вони припинили будівництво, Бог послав двох пророків, Огію і Захарію, і від них ми дізнаємося, як тоді йшли справи в Єрусалимі.

Люди перестали будувати храм і зайнялися зведенням будинків для себе. Коли їх закликали продовжувати справу Господню, вони скаржилися на брак грошей. Вони сіяли насіння, але врожай був меншим від посіяного; їхні дерева майже не давали плодів; була посуха, худоба помирала; люди не могли платити орендну плату і податки, ставали рабами через борги, продавали своїх дітей у рабство. Тоді вони поскаржилися Богові. Але весь цей час Бог працював для них, а вони не знали про це.

Ось як Він діяв: у місті Вавилон шестеро головних людей імперії запідозрили, що правлячий цар не є законним спадкоємцем, і об'єдналися, щоб з'ясувати це. Увірвавшись до Смердіса, вони впізнали самозванця і вбили його, а Дарій, голова групи, став царем. Саме ця людина відома в історії як Дарій Гістасп, і це Дарій Перський, про якого йдеться в Ездри 4:24.

Гавриїл усе ще охороняв трон персів, і поки малодушні євреї через невеликий опір припинили будівництво храму, Бог зводив на престол чоловіка, який би продовжував справу Кіра. Огія і Захарія зібрали народ і закликали його відновити будівництво, давши слово Господнє, що їхнє зубожіння – прямий наслідок їхньої відмови від будівництва через труднощі. Юдеї взялися за справу, але незабаром Таттенай та інші правителі племен у Палестині прийшли до Єрусалиму і попередили юдеїв, щоб вони припинили будівництво. Огія, Захарія, Зоровавель та Ісус, син Йоцадаків, цитували наказ Кіра. Тоді Таттенай написав Дарію, очікуючи, звичайно, що той покладе край роботам. Дарій, однак, наказав провести пошук і знайшов наказ Кіра з усіма подробицями про будівництво, жертвопринесення

і розпорядження про виділення грошей на це з царської скарбниці.

Ось як проявляється Божа благодать і милість. Те, що в очах людей виглядало як поразка, перетворилося на славу перемогу. Дарій видав наказ, який охопив усе, що містилося в наказі Кіра, і навіть більше. Таттенаю і людям, які подали скаргу, було наказано сприяти роботі в Єрусалимі, надавши власні гроші на покриття витрат.

Поспостерігайте за тими людьми: Таттенаєм, Шетар-Бозенаєм та їхніми товаришами, котрі зчинили такий галас проти справи Божої. Коли був отриманий наказ Дарія, обвинувачі з великим поспіхом вирушили до юдейських вождів. Удавана поразка перетворилася на видатну перемогу, тому що справами людей керував Бог. Запеклі вороги стали друзями або принаймні помічниками, коли подих Єгови зруйнував їхню мирську політику. І знову Бог особливо благоволив Ізраїлю.

Застереження Єремії все ще були чутні: «Утікайте з-серед Вавилону, і кожен урятовуйте душу свою! За провину його не погиньте... Вавилон лікували, та він не був вилікований, покиньте його, і підемо кожен до краю свого... Вивів Господь справедливості наші, прийдіть, і розповімо на Сіоні про чин оцей Господа, нашого Бога!»²²⁸.

«О, безумні й запеклого серця, щоб повірити всьому, про що сповіщали Пророки!»²²⁹. Ізраїль не прислухався. Тридцять шість років – вдумайтеся, понад чверть століття – царював Дарій, а Гавриїл стояв праворуч від нього і зберігав прихильність його серця до обраного народу.

Небесні ангели уважно стежили за поверненням Ізраїлю і відбудовою Єрусалиму. Пророку Захарії за днів Дарія було дано дивовижне бачення майбутньої історії народу Божого. У ті дні Єрусалиму була дана можливість будуватися так, щоб стати

²²⁸ Єрем. 51:6, 9, 10

²²⁹ Луки 24:25

вічним містом. Один ангел сказав іншому так, щоб чув і Захарія: «Біжи, говори цьому юнакові, кажучи: Невкріплений буде Єрусалим через многість людей та худоби в середині його»²³⁰. Замість кам'яних мурів, які досі звикли будувати Єрусалим і міста світу, Бог обіцяв, що Сам буде вогняною стіною навколо них. «А Я стану для нього, говорить Господь, огняним муром навколо, і стану славою в середині його»²³¹.

Всеосяжна любов, подібна до любові матері до свого первістка, звучить у словах Єгови: «Співай же та тішся, о дочко Сіону, бо ось Я приходжу та перебуватиму посеред тебе, говорить Господь!»²³². Тоді було обіцяно і перше, і друге пришестя Христа, і вони, безсумнівно, послідували б одне за одним, якби Ізраїль прислухався. По всьому світу слава Господня повинна бути видна на Сіоні, дочці Бога живого. «Вернуся Я до Сіону, і буду пробувати в середині Єрусалиму, і буде зватися ЄРУСАЛИМ МІСТОМ ПРАВДИ»²³³. «Радій вельми, о дочко Сіону, веселись, дочко Єрусалиму! Ось Цар твій до тебе гряде»²³⁴.

Тим, хто сумував через те, що новий храм здавався менш славним, ніж колишній, Христос, передбачаючи час, коли Він Сам увійде туди зі словами життя для Свого народу, сказав через пророка Огія: «І затрясу всіма народами, і прийдуть кошовності всіх народів, і наповню цей дім славою»²³⁵. «Більша буде слава цього останнього дому від першого... і на цьому місці Я дам мир»²³⁶. Говорячи це, Він мав на увазі Свій особистий прихід в людській плоті.

І знову через того ж пророка Він просить їх засвідчити, що з того самого дня, як вони почали будувати, земля давала

²³⁰ Зах. 2:4

²³¹ Зах. 2:5

²³² Зах. 2:10

²³³ Зах. 8:3

²³⁴ Зах. 9:9

²³⁵ Огія.2:7

²³⁶ Огія 2:9

рясний урожай, срібло і золото текли рікою, і настало загальне процвітання.

Через Захарію Єрусалиму був обіцяний пізній дощ; великі хмари Його слави мають осінити їх. У Єрусалимі слабкий має бути як Давид, а Давид – як Ангел Господній. Про все це Він повідав їм через пророка Захарію. Прочитайте все пророцтво, щоб дізнатися про його славні обітниці. Якби ми жили у Вавилоні за часів Дарія, чи дослухалися б до них? Послухайте пророка, який зазирає ще далі в майбутнє і бачить, як іде Господь і всі Його святі разом із Ним, щоб увінчати Єрусалим, місто Бога нашого, наречену Апокаліпсису. Це буде вічне місто, де гріх і беззаконня будуть стерті з лица землі.

Захарія бачив це за часів Дарія, царя Персії; і якби юдеї вийшли з Вавилону і пішли туди, куди велів Бог, історія світу була б саме такою. Вони не прислухалися до Його голосу, і через майже дві з половиною тисячі років сучасні люди виявилися спадкоємцями таких самих обітниць за тих самих умов. Якщо церква Божа сьогодні буде слідувати настановам пророків, то всі обітниці Захарії будуть виконані. В іншому разі повториться історія юдеїв за часів правління царя, наступного за Дарієм.

Ксеркс

Під час передачі цієї історії Даниїлу ці подробиці були опущені, і Даниїл не дожив до їхнього виконання. У третій рік царювання Кіра ангел сказав йому: «Ось іще три царі повстануть для Персії, а четвертий збагатиться багатством»²³⁷.

Трьома царями, що пішли за Кіром, були Камбіс, Псевдо-Смердіс і Дарій. Про цих царів та їхню роль в історії євреїв ми вже говорили. Четвертий цар Персії після Кіра Великого був відомий своїм багатством і величезною армією, яку він зібрав проти греків. Цим царем був Ксеркс, який вступив на престол після

²³⁷ Дан. 11:2

смерті Дарія 486 року до н.е. Нас цікавить історія його стосунків з євреями, якій присвячена ціла книга Біблії. Ксеркс – це Ахашверош із першого розділу книги Естер, яка є записом дій цього царя щодо народу Божого, який все ще жив у Вавилонському царстві, де Ксеркс був одноосібним монархом.

У період правління цього царя Мідо-Перське царство досягло свого розквіту. У його підпорядкуванні перебувало сто двадцять сім провінцій, що простягалися від Індії до Ефіопії. Столицею царства було місто Сузи у провінції Елам. Про багатство, яке мав у своєму розпорядженні цей правитель, можна судити з того, що протягом шести місяців у царському палаці збиралися князі, правителі та губернатори провінцій, які представляли владу перського царя в усіх частинах царства, а після закінчення цих зборів палац у Сузах відкривали на цілий тиждень, упродовж якого весь народ бенкетував у садах: пив вино і веселився. Це було схоже на те, як бенкетував Валтасар із тисячею своїх вельмож. Оздоблення палацу з мармуровими стінами й підлогами, багатими фіранками й різнокольоровими драпіруваннями, підвішеними на срібних кільцях до високих колон, свідчило про втіху гордині. Ложа і кушетки були із золота і срібла, а вино пили із золотих чаш. Воістину, Мідо-Персія була дочкою Вавилону.

Історія Вашті²³⁸ добре знайома. Ахашверош наказав їй з'явитися перед його напівп'яною компанією, але вона відмовилася. Тоді її усунули, і царицею Перського царства стала єврейська дівчина, про національність якої ніхто не знав. Це була Гадасса, відома під ім'ям Естер, сирота з дому Саула, батьки якої були серед царських полонених за днів Навуходоносора. Весь цей час вона жила з двоюрідним братом на ім'я Мордехай, який ставився до неї як до власної дочки. Мордехай і його дружина, взявши безпомічне немовля Гадассу, і подумати не могли, що одного дня вона встане на захист свого народу перед обличчям

²³⁸ Дружина Ксеркса.

царя. Вона була слухняною дитиною і, відповідно, стала слухняною жінкою. Вона була простодушна і невибаглива, мало чого потребувала і нічого не вимагала. Вона любила свій народ, хоча бути вірною йому означало дивитися смерті в обличчя.

Даниїла вже не було в живих, і мало було представників поклоніння істинному Богові при дворі безбожного царя. Щоправда, Мордехай сидів біля царських воріт і передав цареві про змову проти нього; але випадків, коли він міг спілкуватися з можновладцями, було небагато. У країні панували нечестя і несправедливість, а Мордехай не хотів миритися з такими принципами і не схилився перед гордовитим Гаманом, одним із царських радників. Для ворогів юдеїв це був достатній привід для дій, адже тепер вони були ненависні в усій імперії. Вони не зуміли скористатися часом національної прихильності, і Персія обернулася проти них.

Близько сорока років Ізраїлю виявляли милість, але народ залишався глухим до всіх благань. Сорок років часто відводилося поколінням для того, щоб вони вирішили свою долю за або проти істини. Мойсей провів сорок років у пустелі, забуваючи єгипетське і навчаючись справам Божим; Ізраїль поневірявся пустелею сорок років, тоді як знадобилося лише одинадцять днів, щоб пройти шлях від Червоного моря до кордону Ханаану; сорок днів Христос переносив суворі спокуси як персонаж часу перед знищенням Єрусалиму; сорок років вирішили долю Реформації в Німеччині; і сорок років пройшло від початку проповіді звістки про запечатування до часу гучного кличу.

Так і Ізраїлю було дано сорок років у Вавилоні, поки ангели стримували вітри чвар. Після закінчення цього терміну Ксеркс піддався на вмовляння Гамана і видав указ проти народа, що «розпорошений та поділений між народами в усіх округах... царства»²³⁹. Якщо благання більше не привертає увагу євреїв,

²³⁹ Естер 3:8

Бог зі Своєї милості допускає гоніння, щоб народ був змушений бігти до Нього за захистом. Але коли наближаються гоніння і труднощі, любов Божа настільки велика, що Він заздалегідь готує рятівника.

Ангел Божий охороняв Гадассу і керував її вихованням. Він привів її в царство «чи не на час, як оцей». Коли не було чоловіка, який би представляв Його справу, Єгова використав жінку, причому молоду. Сама її краса була присвячена Господу, і Він цим скористався. Бог любить молодь, про що свідчить історія євреїв.

У кожному провінцію величезної імперії були відправлені гінці з поштою, щоб доставити царський указ. Він був скріплений царською печаткою, а закони Мідян і Персів були незмінні. У призначений день кожен єврей у царстві мав бути відданий на смерть від меча: і старий, і малий, і чоловіки, і жінки, і маленькі діти – ніхто не був винятком. Сатана тріумфував від думки, що нарешті Ізраїль опинився в його руках, і справа Божа зазнає краху. «А цар та Гаман», два слуги сатани, «сіли до пиття»²⁴⁰.

Місто Сузи першим почуло цей указ, і жах охопив серця євреїв. У кожному домі панувало сум'яття. «місто Сузи було в замішанні»²⁴¹. Не мине й року з дня видання указу, як їхньою долею стане смерть. Здавалося, не було жодної можливості врятуватися. За кілька років до цього вони могли б піти в Єрусалим, але тепер було вже занадто пізно. Гіркий зойк агонії досяг небес, і в міру того, як посланці царя мчали далі, крик ставав дедалі голоснішим. До голосів юдеїв у Сузах додалися жалобні звуки тисяч юдеїв у всіх провінціях.

Естер, перебуваючи в палаці царя, не знала про указ, але Мордехай повідомив їй про всенародне лихо і передав копію царського наказу. Для неї настав вирішальний момент. Чи повинна вона і чи зможе вона бути вірною своєму Богові? Євреї міста Сузи одяглися у веретище і три дні постили за царицю.

²⁴⁰ Естер 3 розділ

²⁴¹ Естер 3:15

Тоді вона вийшла в силі свого Бога. Царствена, вродлива, довірлива, вона стояла на внутрішньому дворі навпроти царського будинку, чекаючи запрошення земного монарха, переступити волю якого означало б вірну смерть. З одного боку, вона бачила смерть від руки Ксеркса, з іншого – схвалення свого Бога, «а якщо я загину, то загину», – сказала вона, і Бог схвалив її жертву.

Задовго до цього Бог готував для неї визволення. Той самий вчинок доброти, здійснений Мордехасем багато років тому, призвів до порятунку його народу. Хто сказав, що не ведеться жодних записів про вчинки людини або що вона робить якісь добрі справи без спонукання небесних істот? Бог використовував Естер, щоб врятувати Свій народ; Він також використовував і Мордехая.

Гамана, який запропонував цей указ, повісили на шибениці, збудованій для Мордехая; Мордехай отримав посаду головного радника Ксеркса; було видано указ про те, що в день, призначений для винищення євреїв, кожен з них повинен узяти в руки зброю і захищатися від персів. І страх перед юдеями охопив увесь народ. І знову Бог зруйнував задуми не тільки людей, аде й заклятого ворога. Істина торжествувала, незважаючи на норовливість народу. Цей указ Ахашвероша, або Ксеркса, є аналогом того, що незабаром буде виданий звіром з тринадцятого розділу книги Об'явлення проти послідовників Бога. Він застане людей, що перебувають, як і євреї, у Вавилоні; він застане і інших, що вийшли з Вавилону, і коли ворог кине́ться на цей останок народу, щоб знищити його, мечі впадуть, як зламані соломинки, бо Божі ангели будуть боротися за Його народ.

Цей опис з книги Естер збережено в біблійній історії для того, щоб люди могли знати майбутнє. Дії Бога щодо євреїв розкривають принципи Його правління, і в цій історії є наочний опис гріхів і визволення духовного Ізраїлю.

Ксеркс був жорстокою, зарозумілою людиною, і його характер проявився не тільки у поведженні з древніми євреями,

а й з іншими народами. Не задовольняючись підвладною йому територією, він зібрав величезну армію – за даними істориків, понад п'ять мільйонів осіб – і перейшов Геллеспонт²⁴², щоб підкорити Грецію. Однак його зусилля супроводжувалися поразкою і лихами, і він повернувся у своє царство.

Дух Божий ще не відійшов від Мідо-Перського двору, і хоча Ксеркс – останній цар, згаданий у Даниїлових видіннях, Бог усе ще виявляв милість ізраїльтянам; і саме за часів правління Артаксеркса Лонгімана, наступника Ксеркса, було видано остаточний указ про повернення євреїв. Подібним чином і великий ювілей настане відразу ж після останньої спроби сатани знищити народ Божий.

На сьомому році правління Ахашвероша серце Ездри було схвильоване Духом Божим, і він звернувся до царя по допомогу. У відповідь на це Ахашверош видав указ, записаний у сьомому розділі книги Ездри. Цей указ від 457 року до н.е., згаданий нами раніше в десятому розділі цієї книги, і є датою, від якого слід відраховувати початок двох тисяч трьохсот днів з Даниїла 8:14 і сімдесяти тижнів з Даниїла 9:24. Указ Ахашвероша охоплював усе, що містилося в указах Кіра і Дарія, і давав додатковий наказ побудувати стіну і встановити уряд. Від часу указу Кіра минуло вісімдесят років – вісімдесят років терпіння; але навіть після подій часів Естер та Ксеркса інтерес до відновлення Сіону був невеликий, і група людей, що вирушила з Ездрую, була малою порівняно з тим, якою мала б бути. Ситуація в Єрусалимі була невтішною, оскільки юдеї там змішувалися з хананеями, вносячи беззаконня і сум'яття. Субота осквернялася, а служби в домі Господньому нехтувалися. Лише на двадцятий рік правління Ахашвероша, після того, як Езра тринадцять років трудився для Ізраїлю, з Вавилону прийшов Неемія і пробудив народ до діяльності. І лише тоді стіни були відновлені. Але й

²⁴² Дарданелли, також протока Чанаккале – протока між частинами світу Європою та Азією в Туреччині.

тоді через безліч ворогів доводилося однією рукою воювати, а іншою – будувати. Тільки тоді вони почали платити десятину і перестали займатися звичайними справами в суботу; тільки тоді вони залишили своїх язичницьких дружин, але зробили це лише тому, що їм загрожував гнів Божий.

Воістину, Ізраїль був твердошиїм і непокірним. Залишок було врятовано з Вавилону, але це був лише залишок; і навіть цей залишок після багатьох років боротьби і спотикань був як головешка, вихоплена з вогню.

Єрусалим, який міг би стати славою землі, ставав здобиччю кожного наступного царства. Увагу Даниїла привернула зростаюча міць Грецького царства, а потім Гавриїл заговорив про могутню людину, яка правитиме з великою владою. Мідоперсія ослабла, і ангел прибрав свої крила, що захищали її, тепер випробувальний термін був призначений для іншого народу. Він теж була порахований і знайденим легеньким, і його ім'я опускається натхненним автором.

Історія Перської імперії до досягнення свого zenіту є історією указів; коли ж ця країна перестала допомагати народові, якому Бог все ще дарував світло, Божественний історик випустив її з поля зору.

Час невблаганний ні до людини, ні до народу. Життя кожної окремої людини може бути прочитане в літописі Мідоперського панування. Поспішимо ж до Нового Єрусалиму.

РОЗДІЛ XIV.

Історія Греції (Розділ 11:3-13)

«Греки пошукують мудрости» (1 Кор. 1:22)

Перші два вірші одинадцятого розділу книги Даниїла описують історію другого царства – Мідо-Персії. У віршах з третього по тринадцятий описується історія третього царства – Греції. Те, що «записане в книзі правди» щодо Греції, – це те, що Гавриїл відкрив Даниїлу. Пророку було важко зрозуміти повне значення символів, використаних у попередніх видіннях для представлення царств світу, і тому в цій останній розмові між слугою Божим та ангелом пророцтва символи відкладено вбік, і історія повторюється простою мовою.

Незважаючи на те, що Гавриїл веде просту розповідь, самі слова, які він використовує, і факти, які він обирає з безлічі подій, що відбулися насправді, мають своє значення. Під час читання Слова Божого в будь-якій його частині можна знайти, по-перше, історію, яка лежить на поверхні, а по-друге, глибший зміст, який є так само правдивий, але якого потрібно шукати, як із запаленою свічкою. Хочеться сподіватися, що читач зможе хоча б на мить побачити глибокі духовні уроки, читаючи просту розповідь про події.

Бог мав певну мету, коли відкривав історію чотирьох царств – Вавилону, Мідо-Персії, Греції та Риму. Сам факт того, що кожна держава представлена з різних боків, які розкривають різні характеристики, допомагає зрозуміти ці пророцтва. А оскільки Даниїл є пророком останніх днів, то зростає бажання вивчити не тільки історію, а й Божий намір у відстеженні цієї історії з такою безпомилковою точністю. Вавилон як держава, виходячи з вивчення книги Даниїла паралельно з книгою Об'явлення, являє собою стан Церкви останніх днів. Великою

була пишність цього царства, але воно було розпусницею і матір'ю розпусниць. Те, як Небеса бачили це місто, можна описати словами: «Таємниця беззаконня»²⁴³, бо лютим вином розпусти своєї воно напоїло усі народи.

Мідо-Персія була донькою Вавилону і вона також була розпусницею, тобто брала участь у гріхах Вавилону й відступила від живого Бога. Принципи вавилонської релігії були втілені в життя і дочкою, хоча нечестя якоюсь мірою стримувалося постійною присутністю ангелів при дворі, які трудилися на благо обраного народу Божого, але постійне прагнення до тиранії та пригноблення в правлінні проявилось в указі Артаксеркса за часів Естер.

Як Мідо-Персія відіграла важливу роль щодо Божого народу, хоча й відрізнялася від дій Вавилону стосовно того ж народу, так і Грецьке царство було покликане Богом для виконання певної роботи. Греція теж була дочкою Вавилону, причетною до його гріхів, але хоча гріхи були однаковими, вони призвели до інших зовнішніх проявів порівняно з Мідо-Персією. Як діти однієї сім'ї, що повторюють характер батьків, але сильно відрізняються один від одного, так Греція, Мідо-Персія і Рим – три сестри, дочки однієї матері, але кожна наділена особливими рисами і яскраво вираженими особливостями.

Греція перетинає прірву між Старим і Новим Заповітами. Її діяльність як держави припала на той час, коли в Ізраїлі не було пророків, на період між Малахією та Христом, тож книга Даниїла – єдина частина Біблії, яка стосується цієї держави. Історію Греції можна простежити від Явана з роду Яфета²⁴⁴, який разом зі своїми синами оселився на островах Середземного моря. Природній поділ країни затоками та горами утворив безліч незалежних або напівзалежних племен, але вони мали одну спільну мову та одну релігію.

²⁴³ 2 Сол. 2:7; Об'явл. 17:5

²⁴⁴ Бут. 10:2

Схоже, що принципи служіння Єгови, відомі синам Ноя, були перенесені на грецькі острови, оскільки в усій системі поклоніння простежується велика подібність до церемоніального закону з його прообразами й тінями небесного, як це було в Єрусалимі за часів Соломона. Знову ж таки, якщо згадати, що Юдейське царство в дні його розквіту відвідували представники всіх народів, то легко зрозуміти, як форми та обряди поклоніння Єгови були перейняті греками. Навіть архітектура Палестини, особливо храм Соломона, стала зразком для греків, любителів прекрасного. Усе добре і прекрасне у світі має свій початок у розумі Божому. Грубе ідолопоклонство Вавилону і Єгипту змінилося більш витонченим поклонінням у Греції, якщо можна говорити про ступінь витонченості в розпусті. У всякому разі, грецькі звичаї були менш огидними зовні, а отже, більш витонченими і підступними. Естетичний смак греків був розвинений завдяки тісному контакту з природою. Вони вивчали природу і, не маючи Слова Божого як тлумача, поклонялися видимим формам, а не Творцеві. Вони визнавали силу життя, але, не знаючи її джерела, упали в розпусні практики, відомі як «містерії», де священні речі опоганювалися пияцтвом і пристрасним потуранням.

У всій їхній історії відчувається патетика²⁴⁵. Вони підійшли так близько до Бога природи, але не знаючи Його, блукали в такій непроглядній темряві. Їхня історія – постійне нагадування про долю тих сучасних учених, які прагнуть зрозуміти природні явища, але не тлумачать природу словом її Творця. Вони також поклоняються Зевсу і Деметрі, Плутону чи Посейдону замість Христа. Сьогоднішні діти харчуються міфами і переказами цього самого народу, який блукав у темряві, поклоняючись богам Олімпу, не знаючи Бога, чий голос потрясав гори під час кожної бурі, чия посмішка була в кожному сонячному промені, чії ріки зрошували поля.

²⁴⁵ Пафос

Греки приносили жертви, але яку цінність вони мали, якщо не визнавалася жертва закланого Агнця Божого? Дух пророцтва звеличувався, але якщо Божі пророки спілкувалися з народом, то грецька пророчиця була дівчиною сумнівного характеру, відокремленою від людей, яка отримувала своє натхнення від випаровувань, що виходили з пролома в скелі, над якою було збудовано храм у Дельфах.

Існували жерці, в обов'язки яких входило розкривати волю богів. Священні свята народу Єгови замінили національні ігри греків. Подібно до того, як Пасха і свято кущів об'єднували давньоєврейський народ, сприяли єдності та любові до Бога, так і грецькі ігри збирали народ разом, сприяючи формуванню єдиної мови, релігії та закону. Божий народ збирався для духовного поклоніння, а греки – для фізичної чи інтелектуальної насолоди.

Історія Греції – це історія фізичної та інтелектуальної культури. Її жителі захоплювалися витонченістю і красою, а літературні уми схилилися перед інтелектом. Платон, найвидатніший із грецьких філософів, жив за чотириста років до Христа, і відтоді його вчення керувало думками письменників у всі віки. Юдеї змішали біблійні вчення з філософією Платона, і це призвело до появи людських традицій, від яких Христос так часто застерігав своїх послідовників. Лжефілософія і «знання, неправдиво названого так», за часів Павла були грецьким вченням, яке дихало духом Платона і його вихованців.

Праці Платона багатьом замінили Біблію, і велика кількість сучасних письменників, як прозаїків, так і поетів, визнають його своїм інтелектуальним лідером. Філософія цієї людини часто була доброю, і він захоплювався істиною; але помилка полягала в тому, що він захоплювався істиною або погоджувався з нею, але не жив нею. Його послідовники підпали під засудження

Христа разом із фарисеями, про яких Він сказав: «говорять вони та не роблять того»²⁴⁶.

У грецькій релігії та освіті в найбільш витонченій формі проявилася суміш істини й омани, яку сатана запропонував біля дерева пізнання добра і зла, і яка існувала від днів Едему й аж до часів Греції. Вавилон поневолив тіла Божого народу, Мідоперсія видала закони, щоб їх винищувати, але Греція захопила їхні уми й підкорила їх своїм ідеям. Вона так охайно, так спритно підробила духовні вчення Старого Заповіту і так тихо, але впевнено накрутила свої вусики на Божий народ, що її рабство було значно гіршим, ніж рабство Єгипту чи Вавилону. Саме цей вплив необхідно враховувати, простежуючи історію греків, викладену Гавриїлом.

Ангел сказав: «коли вийду, то ось прийде грецький князь»²⁴⁷. А про Грецію він каже: «І повстане хоробрий цар, і запанує великим пануванням, і робитиме за своїм уподобанням»²⁴⁸. Саме такою мовою Олександр (*ред. Македонський*) представлений у Божественних записах. Він був не греком, а македонцем, сином Філіпа Македонського. В історії він постає як одна з тих сильних особистостей, яких використовує Бог, незважаючи на те, що вони не знайомі з Ним і не знають, як Він діє. У грецькій історії Олександр до певної міри відповідає перському Кіру.

Із самого дитинства Олександр виявляв непохитну волю, і в міру того, як він дорослішав, ця риса посилювалася. Аристотель, знаменитий учень Платона, навчав його мудрості греків. Коли йому виповнилося двадцять років, помер Філіп, цар Македонії, залишивши управління країною Олександрю. Це був 336 рік до н.е. Олександр об'єднав незалежні держави Греції та

²⁴⁶ Матв. 23:3

²⁴⁷ Дан. 10:20

²⁴⁸ Дан. 11:3

очолив їхню амфіктіонну²⁴⁹ раду. Греки були амбітними, і новий полководець організував армію для іноземних завоювань.

Третє царство було представлено у вигляді пантери з чотирма крилами на спині. Цей символ охоплював не лише час царювання Олександра, а й період розколеної держави. Швидкість завоювань добре представлена пташиними крилами, хитрість і підступність – гнучкою формою пантери, а змішання істини й омани у вченнях і практиці відображено в плямах. «Чи... відмінить... пантера ті плями свої?»²⁵⁰ Греція вже не могла подавати істину без частки неправди; так само і в системі освіти, заснованій на мудрості греків – її філософії, міфах і вченні про природу, – істина й омана більше не могли бути розділені.

І знову Даниїл побачив просування цього третього народу вже у вигляді кудлатого козла, що йде із заходу, не торкаючись землі. Це говорить про стрімкість завоювань, здійснених Олександром. Це були Гранік, Мала Азія, битва при Іссі, Тир, Газа, з капітуляцією всього Єгипту, Арбела, Вавилон, Сузи, Бактрія та Індія – і все це протягом восьми коротких років. Підкоривши супротивників, він планував об'єднати велику територію, над якою вже мав владу. Він був не тільки полководцем, а й організатором і дипломатом. Одружившись з вавилонською принцесою і віддавши в дружини кількох членів перської царської сім'ї своїм полководцям, він прагнув завоювати прихильність підкорених народів. Саме перебуваючи у Вавилоні, керуючи справами цієї стародавньої східної столиці, Олександр помер, імовірно, від нестриманості та надмірностей. Він був ще молодий, але народи світу схилилися перед ним.

Слідом за стрімкими завоюваннями Олександра, символом яких був козел, що не торкався землі, про юдеїв досі не

²⁴⁹ Або дельфійський союз – назва союзу грецьких племен, які жили по сусідству зі святилищем спільного вищого божества і об'єднувалися для його захисту і спільного жертвопринесення.

²⁵⁰ Єрем. 13:23

згадувалося. Як Бог привів Навуходносора і Кіра до прямого контакту зі Своім народом, щоб вони могли пізнати Бога небес, так і Олександр Вн дозволив дізнатися про Нього. Коли цей завойовник після здачі Тиру йшов з нього в бік Гази, яка охороняла вхід до Єгипту, він зупинився в Єрусалимі. Йосип (*ред. Флавій*) повідомляє, що великий жах наповнив місто, коли стало відомо про наближення грецького воїна. Але первосвященник Юда побачив сон, у якому йому було наказано вийти назустріч Олександр у священницькому одязі та в супроводі служителів храму, одягнених у біле.

Зустрівши цю процесію, Олександр, на подив своєї армії і генералів, вклонився до землі Богові, чиє ім'я було написано на завої первосвященника. Потім він разом зі священником вирушив до Єрусалимського храму, де йому пояснили суть жертвоприношень. Крім того, було роз'яснено пророцтва Даниїла про піднесення і падіння Вавилону, завоювання Мідоперсії, її подальше падіння і виникнення третьої імперії. Потім Даниїла, який свідчив перед обличчям Навуходносора і Кіра, процитували Олександр. Могутній завойовник перебував у присутності Духа Божого, і йому було дано зрозуміти, що Всевишній править у царстві людей і дає його, кому хоче. Чи схилиться він у покірності і чи дозволить Богові перемогти за нього? Це був вирішальний момент у його житті.

Олександр визнав Бога, але залишив Єрусалим і кинувся в бій. Газа впала. Олександр увійшов до Єгипту і там, щоб задовольнити свою егоїстичну гординю, проголосив себе сином Юпітера Аммоном. Той, хто міг стати сином Бога, вирішив називатися сином Юпітера. Результат грецького виховання й освіти повною мірою проявився в цьому одному вчинку. Наслідок такого вибору – гідне завершення всього грецького вчення – настав у Вавилоні, коли цар у самому розквіті сил зліг і помер без жодної надії на майбутнє. Це сумна, але вражаюча ілюстрація для тих, хто шукає шляхи світу замість істин Божих.

Натхненний історик зазначає, що цар вчинив «за своїм уподобанням»²⁵¹. Коли людина приймає таке рішення, це означає, що їй було запропоновано вибір між Богом і сатаною, і вона обрала останнього. У Всесвіті є тільки два розуми, і той, хто відкидає Бога, може стверджувати, що він керується своїм власним розумом, але це означає, що ним керує розуму ворога Бога. «Нехай буде у вас той розум, який був і в Христі Ісусі»²⁵², бо він приносить свободу. Дух, який прагне возвеличити себе, наслідує філософію греків, і результатом цього є смерть, бо грецька філософія є лише продовженням філософії, яка використовувалася для обману Адама і Єви в Едемі біля дерева пізнання добра і зла.

Олександр не залишив спадкоємців престолу, здатних утримати кермо влади. Його старший син був п'ятирічною дитиною. Під час походу Азією генералами армії були кілька сильних людей, і після смерті імператора вісім із них боролися за верховенство. Однак жоден із них не був настільки сильний, щоб підкорити всіх інших. Близько двадцяти років тривали війни та міжусобиці. Нарешті в 302 р. до н.е. було вирішено, що Птоломей утримує Єгипет, Селевк – Сирію і схід, Лісімах – Фракію і Малу Азію, а Кассандр – Грецію. Територія Олександра була розділена, але «не на його нащадків»²⁵³; сила цих чотирьох не була рівною силі Олександра, тому поділ на чотири частини тривав всього кілька років. Грецію, що перебувала під владою Кассандра, захопив Лісімах, об'єднавши в такий спосіб західну і північну частини.

У 281 р. до н.е. після численних інтриг Селевк зустрівся з Лісімахом і вбив його в бою. Таким чином, чотири держави було зведено до двох, правителі яких згодом стали називатися царями півночі та півдня. Північний цар Селевк тепер володів територією, яка раніше належала трьом полководцям, а Птоле-

²⁵¹ Дан. 11:3

²⁵² Филп. 2:5, буквальний переклад з англійської.

²⁵³ Дан. 11:4

мей зберіг за собою південну частину. Це узгоджується зі словами Гавриїла, сказаними Даниїлу. П'ятий вірш, у перекладі Сперрелла, свідчить: «Тоді цар південний, один із його [Олександра] князів, буде сильним, але інший перевершить його в силі і буде панувати; його панування панування велике»²⁵⁴. Птолемей, який завоював Єгипет, був прозваний Сотером, або Спасителем, наступником по його смерті його став його син Птолемей II Філадельф. Селевка, який завоював три провінції, змінив його син Антіох I Сотер, якого вбили галли в Малій Азії. Третім у лінії греко-сирійських царів був Антіох II Теос, який правив у Сирії, поки на єгипетському троні був Птолемей II Філадельф.

Однак, крім простої спадкоємності царів, є ще дещо, що заслуговує на увагу. Гавриїл дав Даниїлу каркас історії Греції. Натхненний запис подібний до скелета людського тіла, куди потрібно вставити плоть і органи життя. Народи, що існували в той час, були укриттям, можна сказати, будівельними лісами, зведеними навколо Божого народу, надаючи йому ще одну можливість для роботи. Дух Божий діяв при дворах монархів так само вірно, як і раніше. Водночас полеміка між істиною та оманю не вщухала ні на хвилину.

Випадковому спостерігачеві може здатися, що Греція насправді не була правлячою державою в тому розуміння, в якому були всесвітні монархії Вавилон і Мідо-Персія. Давайте подивимося. Від самого початку було зазначено, що Греція була інтелектуальним правителем, а не державою, яка утримувала в рабстві тіла людей. Якщо абстрактно уособити грецький інтелект, то можна сказати, що Олександр був інструментом у його руках для створення царства, в якому він міг би панувати. Він добре виконав цю роботу, і хоча він сам упав, але грецька мова, освіта та звичаї були поширені в усіх країнах, куди його

²⁵⁴ «І зміцниться південний цар, але один з його князів пересилить його й запанує, його панування панування велике» (переклад І. Огієнка).

руки відкрили шлях. Грецьку релігію з її таїнствами прийняли в Сирії та Малій Азії; грецькі ігри проводилися у східних провінціях. Але грецька освіта випереджала навіть її релігію, а грецькі вчителі та вчені йшли слідами завойовника. Грецька мова була найпоширенішою, а грецькі книги користувалися попитом. Засноване Олександром місто Олександрія в Єгипті стало центром грецької освіти. Єгипетське ідолопоклонство і грецька філософія сиділи на троні одне біля одного. Як стверджує Британська енциклопедія: «у Єгипті грецька аристократія, що обіймала посади, родовита та інтелектуальна, існувала пліч-о-пліч із самотнім місцевим життям».

Одного разу Ізраїль уже був чудесним чином визволений від фізичного рабства в Єгипті. Їх також застерігали від втечі до Єгипту в пошуках захисту за часів облоги Єрусалиму Навуходносором. І, можливо, вони уникли рабства тих колишніх часів, але їх захопила вченість греків. За часів Птолемея I Сотера багато євреїв стікалося до Єгипту, а ті, хто залишився в Єрусалимі та Палестині, перейняли багато ідей греків.

Було зазначено, що історія Греції займає час між пророцтвами Малахії та Івана Хрестителя. Тепер ми готові зрозуміти причину, через яку Ізраїль так довго залишався без звучання голосу пророка. Бог дав Ізраїлю систему освіти, відокремлену і відмінну від усіх інших народів; систему, котра назавжди унеможливила б відхід народу в полон, якщо їй слідувати. Але Ізраїль часто відмовлявся від своєї Богом данної системи на користь учення язичницьких народів. Коли євреї повернулися з Вавилону, вони наскрізь були пронизані вавилонськими ідеями освіти та релігії. Це підготувало їх охоче прийняти вчення греків. Єрусалимські рабини настільки ретельно змішали принципи грецької філософії з постановами Єгови, яких вони мали навчати дітей, що від смерті Малахії до народження Івана Хрестителя в Юдеї не було жодної сім'ї, якій можна було б довірити виховання пророка.

Грецькі ігри проводилися в самому Єрусалимі, і єврейські юнаки, одягнені лише в царф і широкий капелюх, наслідуючи

бога Гермеса, боролися, як афінські атлети. Доктор Мірс стверджує, що коли давався сигнал до початку змагань, священники залишали свою роботу в храмі, щоб спостерігати за іграми. На зміну єврейським іменам часто приходили грецькі, і навіть священники вступали в шлюби з грекинями. Не дивно, що Гавриїл дав конкретні вказівки щодо імені, яке Захарія та Єлизавета мали дати немовляті, адже якщо раніше кожна дитина в Ізраїлі отримувала ім'я за натхненням Духа, то тепер, замість Бога, ізраїльтяни обрали Грецію.

Усе юдейське вчення було еллінізоване, і коли народився Іван Хреститель, його матері та батькові було наказано покинути Єрусалим і виховувати дитину в пустелі, подалі від впливу юдейських шкіл і суспільства. Сам Христос ніколи не відвідував школи свого часу через змішання істини Божої з язичницькою філософією. Грецьке вчення підносило природу, але Син Божий не міг почути голос Отця в шкільних ученнях, і тому блукав лісом один або в компанії з матір'ю. Саме тоді природа, велика наочна книга Творця, відкрилася його зростаючому інтелекту. Інші єврейські юнаки сиділи біля ніг рабинів, вивчаючи, чого навчав дух греків, і в результаті розіп'яли Господа життя.

Дивовижна річ для людини, настільки обмеженої в засобах, спостерігати за діями Бога безмежного у своїх ресурсах. Коли євреї втекли до Єгипту, Бог скористався їхнім перебуванням там і обернув це для Своєї слави. Птолемеєм II Філадельфом заснував Олександрійську бібліотеку, і саме він сприяв перекладу Старого Заповіту грецькою мовою. Таким чином, пророцтва про обіцяного Месію були перекладені загальною мовою майже за триста років до народження Христа. Світ міг бути сп'янілим від грецької філософії, але Бог залишив людину без виправдання, бо дав Слово життя побутовою мовою народів. Сатана може будувати плани, його агенти на землі можуть бути мудрими, але вони нічого не можуть зробити проти істини, не сприяючи їй тим самим. У той час як темні крила язичництва дедалі тісніше змикалися над світом, щоб затулити, якщо можливо, саме світло небес, Слово

Боже, наче запалена свічка, наче смолоскип серед снопів, сяяло у цій темряві й сповіщало про прихід Бажання всіх віків.

Перші вірші з історії Греції²⁵⁵ знайомлять дослідника віч-на-віч з цією країною як з інтелектуальною державою і розкривають секрет її сили в її мові та філософії. Вона підкорила світ, підпорядкувавши собі всі уми. У плани ворога істини входило підпорядкувати уми хибній філософії; і оскільки саме за цією схемою він діяв у Греції, то під впливом саме цієї країни істину, що визволяє розум, було дано світові. Наскільки далекосяжними були цілі Бога!

Інший великий принцип іде пліч-о-пліч із тим, який було викладено в перших віршах. Він розкривається у віршах із шостого по тринадцятий і пов'язаний із реалізацією тих самих принципів, тільки вже через канал, яким виступала сама держава. Царство Олександра розділилося на дві частини – північну і південну. Обидві вони були еллінізовані, але північна частина представляла більш істинно грецькі принципи, тоді як південна була сильно забарвлена старими єгипетськими ідеями як в управлінні, так і в релігії. Саме північна частина продовжувала справу пророцтва, символізовану пантерою і кудлатим козлом, і саме з неї походить маленький риг з Даниїла 8. Отже, було б правильно зробити висновок, що саме греко-сирійська, а не єгипетська частина продовжуватиме справу, розпочату Олександром. Проте протягом усіх століть і до кінця часів існуватиме сила, що підніматиметься з півдня і протистоятиме північній державі. Це знову можна побачити вже в середньовічному мусульманстві під час панування четвертого звіра. Але ми повинні стежити за формуванням цього принципу в період існування третього царства, оскільки саме тоді закладалася основа для майбутніх дій. Історія показує, що найбільшу силу в управлінні мають ті держави, територія яких простягається зі сходу на захід, і що держави, які

²⁵⁵ Дан. 11:3-5

намагаються управляти територією, що тягнеться далеко на північ і південь, зазнають труднощів. Визнаючи цей факт, кожна всесвітня імперія розвивалася в основному зі сходу на захід, а кожне наступне царство йшло все далі на захід, ніж попередні. Так триватиме доти, доки земна куля не буде повністю охоплена, і всі царі землі нарешті зйдуться у великій битві при Армагедоні.

Незважаючи на цей принцип управління народами і всупереч велінню Святого Сторожа, північ і південь спробували об'єднатися. Практикувалася світова політика змішаних шлюбів, і як Сперрелл перекладає вірш 6: «Через кілька років вони [царі півночі й півдня] об'єднуються, бо донька царя південного [Береніка, донька Птолемея II Філадельфа] прийде до царя північного [Антіоха II Теоса], щоб укласти угоду»²⁵⁶. Антіох зрікся своєї законної дружини Лаодики, щоб одружитися з Беренікою, і результати цього порушення Божого закону наведені натхненним пером: «Але не затримає він сили свого рамена, і не встане потомство його, але буде видана вона й ті, що вели її, і та, що її породила, і той, що міцно тримав її за тих часів». Людське перо не в змозі викласти цю історію ясніше, ніж це зробив Гавриїл, розповідаючи її Даниїлу майже за двісті років до того, як вона сталася. Береніка втратила прихильність Антіоха II Теоса, і тоді він згадав про Лаодику. Ревнива дружина отруїла Антіоха і посадила на трон свого сина. Під її впливом також була вбита Береніка, її дитина від Антіоха, та її єгипетські помічники і прихильники.

Це розворушило царський дім Єгипту, і брат Береніки, один із галузки її кореня, посунув на територію Антіоха з великим військом. «І він вийде проти війська, і ввійде в твердиню північного царя, і буде діяти проти них, і опанує їх»²⁵⁷. Тут ідеться про Птолемея III Евергета, сина Птолемея II Філадельфа.

²⁵⁶ «Але по роках вони поєднуються, і дочка південного царя прийде до царя північного, щоб зробити мир» (переклад І. Огієнка).

²⁵⁷ Дан. 11:7

Він не тільки вторгся в Сирію, а й вирушив до Вавилону, де знайшов частину єгипетських богів і литих зображень, захоплених Камбісом під час його війни в Єгипті. Птолемеєм повернув їх і за це отримав від вдячного народу ім'я Евергета (благодійника). Кажуть, що він привіз до Єгипту сорок тисяч талантів срібла і безліч посудин зі срібла і золота. Потім Птолемеєм Евергет повернувся у своє царство, де й пережив Антіоха Каллініка, сина Лаодики.

Але біди не припинялися й тоді. Між північчю і півднем існували природні ревнощі й антипатія. Після смерті Антіоха Каллініка більша частина Сирії опинилася в руках Птолемея III Евергета. Двоє синів Каллініка взялися повернути втрачені території та відновити честь свого батька. Старший був слабкий і невмілий; молодший, Антіох III Магнус, який посів трон через кілька років, виявився сильнішим. Він «той», хто швидко просувався вперед, повертаючи значну частину втраченої території.

Приблизно під час сходження на сирійський престол Антіоха III Магнуса трон у Єгипті зайняв Птолемеєм IV Філопатор. Він не виявляв бажання вторгнутися на територію північного царя, будучи ледачим і великим шанувальником розкоші й неробства, але його привела до тями перспектива вторгнення до Єгипту, коли його власному трону загрожував Антіох III Магнус. На боці Антіоха виступила величезна армія, яка впала від руки Птолемея IV Філопатора, і той, натхнений перемогою, повернувся до своєї столиці, щоб бенкетувати. Хоча він знищив десять тисяч воїнів, перемога не принесла йому жодної користі. Він нічого не виграв, це була лише безжальна бійня людей, змагання за грубу перевагу, яке є ненависним в очах Бога і людей. Різниця між такою війною й успіхами могутніх полководців, яких Бог використовував для встановлення царств і покарання царів, просто вражаюча.

Птолемеєм IV Філопатор учинив і ще гірше: у пориві самолюбства він увійшов до Єрусалиму і спробував осквернити храм, самостійно принісши жертву. Протистояння священників

настільки обурило його, що він розпочав проти них війну, історія стверджує, що від меча впало від сорока до шістдесяти тисяч євреїв, які жили тоді в Єгипті. Ті євреї, які шукали Єгипту чи то заради захисту, чи то заради переваг його шкіл і бібліотек, йшли з-під захисної руки свого Бога, і рано чи пізно наставав час, коли вони відчували на собі гнів ворога. В усій цій боротьбі обраний Богом народ міг би стояти, як маяк на пагорбі, замість того, щоб його топтала кожна армія під час походів між Єгиптом і Сирією. Більше того, розташування євреїв у Палестині та її столиці було визначено Богом. Вони перебували біля воріт народів і могли утримувати рівновагу сил. Якби вони тримали високо меч Духа, то всі народи схилилися б перед їхніми царями і платили б данину в їхню скарбницю. Так було за днів Соломона, це могло б повторитися і за часів грецької історії.

Благоговіння виявлене Олександром при зустрічі з процесією священників у Єрусалимі, мало стати для всієї Юдеї наочним уроком того, як Бог Своїм Духом спонукав би чинити всі народи. Але навіть у той час ці юдейські лідери були настільки засліплені грецьким ученням, що не змогли цього побачити. Замість того, щоб стікатися до Олександрії за грецькою мудрістю, народи повинні були посилати свою молодь до шкіл пророків у Єрусалимі, а вчені всього світу повинні були шукати мудрості в тих, хто знав Бога мудрості. Але цього не сталося. Ізраїль тоді був таким самим, як церква сьогодні. Замість того, щоб вести духовне життя, він шукав мудрості Єгипту та Греції. Подібні речі засмучують ангелів Божих.

Нарешті між Птолемеєм IV Філопатором і Антіохом III Магнусом було укладено мир, який тривав чотирнадцять років, аж до смерті Птолемея. Спадкоємцем Птолемея IV Філопатора став його син Птолемей V Епіфан, який був на той час ще неповнолітнім. Антіох III Магнус скористався такою здавалося б слабкістю єгипетських справ і зробив масштабні приготування до вторгнення в Єгипет, маючи намір поглинути всі володіння Птолемеїв. Але Всевишній керує царствами людей, і Антіох зрозумів, що на землі, як і на небі, є інша сила.

У вірші 14 чути голос четвертого звіра; Рим став на бік безпорадного царя, і амбіції Антіоха зірвалися. Життя грецького царства підійшло до свого кінця. Ще багато років тривала боротьба, але це була боротьба за існування, а не за збільшення території. Але те, що Греція не здобула у вигляді територій, вона завоювала як учитель народів, і хоча вона остаточно втратила територіальне панування, все ж, подібно до царства Навуходоносора, хоч дерево було зрубане, але коріння залишилося й донині. Не раз виникала Греція як інтелектуальна держава. У всьому інтелектуальному світі її прихильники схиляються перед її святинею – людським розумом. Її філософію сьогодні вивчають під виглядом сучасних письменників, її ідеї всеряють у свідомість дітей, від дитячого садка до університетів, і студенти, закінчуючи школи країни, знають набагато більше про міфологію Греції, ніж про релігію Ісуса Христа, краще знайомі з грецькими героями, ніж з Людиною з Голгофи. Грецька наука все ще править світом, і так буде, доки не буде встановлено вічне Царство Боже – доки камінь, що відірвався сам, не через руки, не наповнить землю.

Як не мали виправдання юдеї за часів Олександра (*ред. Македонського*) та його наступників, так і сучасний Ізраїль має перед собою мудрість Вічного на противагу мудрості Греції. І послання говорить: «виберіть собі сьогодні»²⁵⁸, перед якою святинею ви схилитесь. Сидіти біля ніг Ісуса, навчатися в Нього, приймаючи Його слова як справжню історію світу, Його істину, що тлумачить природу, – це запорука вічного життя. Прийняття людських писань і домислів щодо історії світу, його створення і віку, надання творінням природи людських тлумачень і прагнення шляхом експерименту і міркувань з'ясувати те, що має бути пізнано вірою, – це шлях до смерті, бо все це відводить від Христа, центру всесвіту, джерела всієї мудрості, великої притягаючої сили творіння. Перша – це система Бога, рушійною

²⁵⁸ І. Нав. 24:15

силою якої є віра; друга – грецька система, що підносить людський розум. Людина може не вклонятися ідолам Єгипту, не пити вина Вавилону, але якщо вона потрапить у пастку привабливої софістики Греції, її доля, зрештою, така сама.

Саме тому в усі віки на шляху людей сяяла Вічна Істина, захищаючи їх від ворога. В останні дні, коли все зло минулого оновлюється і постає перед людиною у своїх різноманітних формах, грецька філософія і скептицизм виходять на перший план. Серце, сповнене істини, є єдиним захистом від помилок.

РОЗДІЛ XV.

Четверте царство (Розділ 11:14-22)

Чотирнадцятий вірш одинадцятого розділу книги Даниїла, як ми бачили, представляє нам нову силу. Гавриїл, оповідаючи про події, пов'язані з історією Греції, підвів до часу існування імперії, коли її південна частина перебувала в руках дитини, Птолемея V Епіфана, і коли двоє людей, Пилип V Македонський та Антіох IV Сирійський, хоч і заздрили один одному, були готові об'єднати свої сили, щоб підкорити Єгипет. З політичного погляду в колись могутній імперії Олександра панувала загальна слабкість. Не вдаючись у деталі, ангел пророцтва говорить про першу появу четвертого царства, коли воно вступає в контакт із розділеними частинами третього царства – Греції. Це четверте царство представлено таким чином: «Жорстокі супротивники народу твого піднесуться, щоб це видіння справдилося»²⁵⁹.

Оскільки кожне слово дане Богом, є значення вже в самому вступі до того, що настане наймогутніше царство на землі і водночас найбільший ворог, з яким коли-небудь доводилося стикатися народу Божому. Даниїл уже бачив це царство раніше. У видіннях сьомого розділу Рим був представлений як звір, занадто жахливий, щоб його можна було назвати. Його характерними рисами було пожирати, розривати на шматки і трошити. Протягом частини своєї історії він говоритиме зарозумілі слова проти Всевишнього, пригнічуватиме святих Божих і навіть забажає скасувати Його закон. Пророк був настільки занепокоєний виглядом звіра, що відкрився йому

²⁵⁹ Переклад Біблії Н. Spurrell Дан. 11:14, «а сини насильників твого народу підіймуться, щоб справдилось видіння» (переклад І. Огієнка).

в першому видінні, що шукав особливого пояснення цього четвертого царства.

У наступному видінні четверте царство знову було показано в образі малого рога, що виник з однієї з частин царства Олександра. У цьому видінні Рим був представлений не в м'якшій формі, ніж попереднього разу. Це був цар «нахабний» і «вправний у підступах», який мав могутню владу – силу, що перевершувала людську. Це був хитрий, підступний уряд, і найжорстокіші його дії були спрямовані проти вибраного Божого народу. Так, проти Христа, Князя князів, Князя заповіту, ця влада повинна була виступити. Гавриїл говорив про насильників, які піднімуться, щоб справділося видіння, тобто здійснився щойно даний опис.

Зібравши всі ці думки воедино, стає зрозуміло, що Рим, четверте царство, наступник Греції, вирізнявся рішучою політикою, яку він проводив. Кожна держава в пророчому ланцюзі мала якусь сильну рису, і її історія записана як наочний урок для всього світу, так само як за днів свого існування вона була наочним уроком для спостерігачів безлічі інших світів. Вавилон був прикладом влади сатани щодо встановлення релігії, яка імітувала небесне поклоніння. У результаті виникла найнижча форма ідолопоклонства, блуд, що став для біблійних авторів уособленням усіх гидот. Мідо-Персія була зразком східної деспотії. «Закон Мідян і Персів незмінний» – так свідчило прислів'я серед народів. Але саме з царями цього народу мали справу Гавриїл і Михаїл; саме глави цієї деспотії були стримані силою Царя царів.

Греція геть відрізнялася від двох попередніх, і замість того, щоб завоювати визнання завдяки формі релігії чи правління, вона здобула контроль над світом силою свого інтелекту та розуму. Завдяки своїй освіті та філософії вона посіла таке становище, якого не мала жодна інша країна. Коли Вавилон був повалений і Мідо-Персії більше не існувало, Греція продовжувала жити в умах людей.

Але четверте царство було «відмінним від усіх інших». Як було представлено Івану, Рим, звір з Об'явлення 13:2, поєднував у собі риси пантери, ведмедя і лева. У ньому поєдналися хибна система релігії стародавнього Вавилону, урядова тиранія Мідо-Персії та змішання добра і зла в інтелектуальній культурі Греції. Коли релігія, освітня система, інтелектуальні статuti та державна історія нації описані, залишається не багато іншого, про що варто розповісти. Так, в одній державі – Римі – втілилася сила всіх попередніх народів. Не дивно, що це був страшний і жахливий народ, і якщо тільки час його панування не скоротиться, то не залишиться нікого, хто б свідчив про істину! Саме з цією силою ми знайомимось в чотирнадцятому вірші 11-го розділу книги Даниїла.

Саме у 201 р. до н.е. дитина, Птолемей V Епіфан, став спадкоємцем єгипетського престолу, а царі Македонії та Сирії планували його повалення та поділ імперії. Саме тоді перед очима пророка постав Рим. Але Рим існував уже багато років, і протягом цих років він накопичував сили, щоб мати можливість вийти на арену, коли прийде відповідний час. Традиційна історія Риму починається з середини VIII століття до нашої ери. Це було ще до часів Навуходоносора і слави Вавилону. Рим був заснований у той час, коли Ісаїя почав пророкувати. Кажуть, що це був дід банди грабіжників і злочинців, і одним із перших їхніх діянь було викрадення жінок із сусіднього міста як дружин для цих перших поселенців. Тож якщо римлян називають дітьми розбійників, то таку характеристику не можна заперечувати. Римляни були міцною, витривалою расою, і з перших днів вони почали створювати сильну центральну владу. У цьому їм допомагав князь світу цього, сам диявол, бо дракон, цей стародавній змії, званий дияволом і сатаною, дав четвертому звірові «свою силу, і престола свого, і владу велику»²⁶⁰.

²⁶⁰ Об'явл. 13:2

Сила всієї історії втрачається, якщо той, хто вивчає її, не визнає кожен народ як дійову особу у великому плані викуплення – одним із учасників великої боротьби між Христом і сатаною. Оскільки плани залятого ворога не здійснилися в історії Вавилону, Мідо-Персії та Греції, то тепер він з подвоєною енергією намагається зірвати плани Бога. Для цього він обрав місто на семи пагорбах. Його плани були глибоко продумані, а споруда, яку він звів, була побудована на міцному фундаменті. Великий планувальник сподівався, що вона, подібно до маяка на скелястому березі, витримає потужні удари хвиль істини. Це було його останнє, найвище зусилля, бо саме це царство в одному зі своїх проявів стоїть до кінця часів.

У перші дні свого існування Римом правили царі, але західний цар не міг наслідувати звичаї східних монархій. Грецькі уряди балансували на межі між раннім деспотизмом і лібералізмом більш сучасних західних країн. У Римі існувало два класи людей, і вони вимагали представництва в уряді. По закінченню двохсот п'ятдесяти років царів скинули з престолу, і на зміну їм прийшло правління консулів. Це передбачало, що два консули з заможного класу, патриціїв, повинні були тримати кермо влади в своїх руках. Протягом наступних двох століть точилася боротьба між патриціями і плебеями за рівні права. Принципи республіканізму боролися за своє втілення. Поступово патриції втрачали владу, поки нарешті вона не опинилася в руках народу, тобто громадян Риму. Але були й завойовані міста, особливо на півострові Італія. «Римське панування в Італії було пануванням міста над містами». Зрештою, більшості з них було надано права громадянства.

Уряд Бога – це представницький уряд, і хоча Він сидить як Цар царів, Він здійснює владу за спільною згодою, а Його піддані з усіх світів мають своїх представників у небесних радах. Сатана, як князь світу цього, у ті дні був представником на цій раді. Він намагався підробити цю форму Божественного правління і в Римі.

Саме як республіка, Рим почав свій шлях завойовника. Його конституція була результатом поступового розвитку протягом двох століть. Маючи владу, визнану по всій Італії, центром якої був Рим, він почав завойовувати території силою зброї. Першим пунктом нападу став Карфаген, місто-суперник на півдні Середземного моря, і протягом ста років Рим боровся за своє панування. Це була запекла боротьба, яка могла закінчитися нічим іншим, як знищенням однієї з протиборчих сторін. Історик Дж. К. Рідпат влучно висловлює політику уряду, коли каже: «Вони [римляни] взяли все, що могли, а потім забрали решту».

У роки, коли Рим нависав над Карфагеном, наче орел, готовий кинутися на здобич, він також вів загарбницькі війни і на інших напрямках. Вторгнень зазнавали і Захід, і Схід. Іспанію перетворили на підвладну провінцію, всіх громадян обклали податками, срібні та золоті копальні – багатства цієї країни – конфіскували у власність держави, а жодному місту не дозволяли укріплюватися без згоди Риму. Це був так званий республіканізм – рівні права людей, як його розумів і практикував Рим.

Жителів Корсики та Сардинії продавали на римських невольницьких ринках, і цих рабів було так багато, що, за словами Лівія²⁶¹, «сардинці на продаж» стали приказкою для позначення всього, що можна було купити задешево. Це теж був римський республіканізм! Македонія і Греція перебували в стані смуту, і Рим втрутився. Після перемовин і воєн усім грекам було проголошено незалежність. Це була одна з політичних схем, за якою працювала республіка, але свобода тривала недовго. За кілька років усіх македонців, здатних керувати країною, перевезли до Риму, а ті, що залишилися, були недосвідченими, які незабаром зіграли на руку римському сенату. Сто п'ятдесят тисяч греків було продано в рабство, а захоплені скарби

²⁶¹ Римський історик Тит Лівій, 59 р. д. н.е. – 17 н.е.

покрили всі витрати, понесені під час війни. Данина, стягнута з підкорених провінцій, була настільки високою, що звільнила римських громадян від усіх податків на майбутні війни. Такою була незалежність, надана підлеглим провінціям Римською республікою!

Рід Антіоха все ще панував у східному світі. Саме Антіох IV запропонував об'єднатися з Філіпом V Македонським проти молодого царя Єгипту, коли втрутився Рим. Але м'якого втручання Риму було недостатньо, хоча іноді він брав на себе цю роль на деякий час. Антіох III Великий у єдиній битві при Магnezії (190 р. до н.е.) втратив усі свої завоювання в Малій Азії. Він був зобов'язаний виплатити три тисячі талантів і щорічну контрибуцію в розмірі однієї тисячі талантів протягом дванадцяти років.

Рим контролював Єгипет, оскільки виховання спадкоємця престолу перебувало в руках римського сенатора, а римська армія стояла наготові, щоб захистити країну від будь-яких нападів з півночі або сходу. Таким чином, римська влада охопила все Середземномор'я.

Свобода, надана завойованим народам, була міфом. Рим був республікою лише за назвою. Надати свободу підкореним державам для Риму було так само неможливо, як самому сатані проявити якості Бога. Будь-яка держава, незалежно від її домагань, формулювання її конституції або волі деяких її людей, що відступає від принципів свободи совісті, зможе зберігати республіку не інакше як на словах. Це вірно і для індивідуального досвіду, свобода пізнається лише тоді, коли в серці запанує Христос.

Загарбницькі війни завжди мають й інші результати. Наприклад, така політика вимагає великої армії. На зорі існування Риму армія складалася з людей, які залишали плуг і майстерню заради захисту своєї країни, а після закінчення війни поверталися до своїх домівок і ремесла; але коли війна стала регулярною справою, генерали вирішили, що їм вигідно тримати своїх солдатів у постійній готовності. «Вояки не

стільки служили державі, скільки були прив'язані до особи успішного генерала, якого вони вважали своїм покровителем». Таким чином, було відкрито шлях до військового деспотизму, і Рим неодноразово переживав таку форму правління.

Сенат, який мав би представляти народ, перетворився на жадібну до наживи владу, що збагачувалася за рахунок військової здобиччі. Фаворити сенату отримували для управління багаті провінції, і майже повсюдно практикувалося хабарництво. «Влада над казною» перебувала в руках одного лише сенату. До їхнього впливу можна додати постійне і неухильне зростання міст і зменшення сільського населення, що завжди є згубним для республіканізму і що завжди заохочується хибною системою освіти і релігії.

За традицією, римляни вважалися нащадками бога війни Марса, Руйнівника, і вони відповідали цьому образу. Натхненний письменник сказав: «Воно буде розбивати на шматки і трощити»²⁶². Христос прийшов до Риму як Князь миру, що перев'язує рани, зцілює розбиті серця.

Релігія в Римі була другорядною по відношенню до держави. Тобто, держава була єдиною всепоглинаючою інституцією. Людина в Римі була великою не через свій характер або вчинки, які вона могла здійснити, а через той простий факт, що вона була римським громадянином. Ім'я замінило собою характер. Тут спостерігається перевернута істина. У Бога ім'я дається за характером, а в Римі ім'я не залежало від характеру.

Хоча релігія була підпорядкована державі, проте форма релігії в Римі відіграла важливу роль у його історії, особливо на її другому, папському етапі. Оскільки папство було продовженням язичництва, необхідно відзначити його провідні риси. Тут не було солодких співаків, як Давид із Вифлеєму, не було й вивчення природи, властивого грекам. Було багато богів,

²⁶² Дан. 2:40 пер. з англ.

багато владик, але суворий характер був притаманний усьому поклонінню. Людина обожествлювалася і канонізувалася. Саме ім'я Август, яке застосовувалося до довгої низки імператорів, означало божественний.

У римських храмах священні обряди здійснювали жерці, але вони призначалися державою. Вищою релігійною посадовою особою язичницького життя був Pontifex Maximus – папа язичництва (*ред. Великий понтифік*)²⁶³, який був цивільним чиновником. Релігійна ієрархія, що складалася з жерців, авгурів, весталок і Великого понтифіка, проклала шлях для папської ієрархії наступних часів, так само як перехід від республіканства до імперіалізму відкрив ворота папському верховенству.

У літературі та освіті Рим багато чого запозичив у Греції, тож інтелектуальну перевагу цього народу слід пов'язувати з Грецією, хоча освічена людина часто ставала рабом, якого продавали на ринках його поневолювачів. Однак саме освіта, яка панувала в Греції і була скопійована Римом, готувала громадян до війни, тиранії та папства.

Римське право сьогодні звеличується як основа всього цивільного права. Як уже йшлося, воно розвивалося поступово, і пшениця істини змішувалася з куколем оманливих думок. У ньому було добро і зло, подібно до дерева, від якого Адам скуштував в Едемському саду. Це видно в сучасному застосуванні цих законів. Грецьке поклоніння розуму або логіці в поєднанні з римською любов'ю до закону зробило римського юриста прабатьком того класу мислителів, які сьогодні керують світом за допомогою аргументів, а не верховенства справедливості.

У сатани є тільки один план – розвиток гріха, у Бога – розкриття істини і любові. Уся історія – це наочний урок, що показує, як Бог перешкоджає тисячам шляхів реалізації планів

²⁶³ Великий понтифік – верховний жрець, голова колегії понтифіків. Спочатку вища жрецька посада в Стародавньому Римі була довічною. У 753-712 роках до н.е. посаду обіймали царі.

диявола, а національна історія – це лише індивідуальний досвід у великому масштабі.

Люди дуже часто читають історію народів, забуваючи, що перед ними картина їхнього власного життя. У пророцтві дається національна історія, а не індивідуальний досвід, тому що це як збільшене зображення, кинуте на полотно, що розкриває деталі, які були б пропущені при вивченні однієї людини. Слід пам'ятати, що коли йдеться про такі принципи, як республіканізм, протестантизм, монархія, папство, свобода чи гноблення, кожен з них має застосування у відносинах людини з людиною, членів церкви між собою та нації з нацією.

З огляду на ці факти, можна зрозуміти пророцтва Даниїла про Рим. Схоже, що Гавриїл звернув увагу на четверте царство не на початку його існування, а в той час, коли всі викладені раніше принципи були добре розвинуті та перебували якраз на тій стадії швидкого зростання, коли мало бути створене відповідне середовище. Насправді республіка була мертва, хоча її труп ще не був похований, і люди не хотіли визнавати, що життя дійсно минуло. У перехідний період між республікою та повноцінною імперією, про яку йдеться у 20 вірші, помітну роль відіграла низка дійових осіб. Це був час суворого змагання між людьми за те, хто може найкраще служити цілям вершителя справ, який стояв за тронем земних монархів. Коли республіка втратила владу, правління у свої руки взяв триумвірат, до якого входили Цезар²⁶⁴, Помпей²⁶⁵ і Красс²⁶⁶. Красс розпоряджався грошима, Помпей – армією, а Цезар – був керуючим інтелектом.

Римська армія на чолі з Помпеєм пронеслася Малою Азією і Сирією, і все царство Селевкідів впало до його ніг. Антіохія і всі укріплені міста Східної імперії падали в ході його просування. Помпей, покликаний розв'язати питання між правителями юдеїв, увійшов до Єрусалиму, і, як і в минулі часи, знання про Бога

²⁶⁴ Гай Юлій Цезар.

²⁶⁵ Гней Помпей Великий.

²⁶⁶ Марк Ліциній Красс.

Ізраїлю стало відоме народу, який керував світом. Однак Помпей діяв зовсім не так, як Олександр. Він увійшов у місто силою після тримісячної облоги; стіни були зруйновані, а юдеї обкладені даниною римському уряду. Тепер Рим стояв «у Пишному Краї, і буде погибель у його руці»²⁶⁷. Це сталося в 63 р. до н.е.

Мудрість Бога у виборі Палестини як домівки євреїв, з плином історії усвідомлюється все більше і більше. Не було жодної помилки у виборі місця, і не було жодного зниження стандартів, встановлених для цього народу. За часів римського панування, як і за часів Соломона, Божественна воля полягала в тому, щоб Ізраїль був світлом для світу. Їм були довірені священні одкровення істини, і кожен народ був приведений до них, як до джерела живої води. Якби єврейський народ був вірний своєму призначенню, історія всього світу була б зовсім іншою. Рим прийшов до Єрусалиму – прийшов, бо був посланий Богом, але колодязь виявився тріснутим і дірявим, і духовна спрага народу не могла бути втамована. У результаті Рим поневолив юдеїв: у них не було сили життя, життєвої сили, яка б давала відсіч ворогові.

Саме під час правління першого тріумвірату, Єгипет, південне царство, був знову захоплений Римом. Римський сенат, під контролем якого перебували з волі батька Клеопатра та її брат Птолемеї Діонісій, звернувся до Помпея з проханням відвідати Єгипет, щоб залагодити труднощі²⁶⁸. Однак Помпей був убитий під час переправи на сушу на невеликому човні. Невдовзі після цього Цезар увійшов до Олександрії та підтримав Клеопатру, яка була змушена втекти зі столиці²⁶⁹. Здобувши перемогу над правлячим в Олександрії угрупованням, перед відходом з міста Цезар звів Клеопатру на престол і прикрасив

²⁶⁷ Дан. 11:16

²⁶⁸ Труднощі між братом і сестрою.

²⁶⁹ Через погрозу від брата.

свій триумф у Римі Арсиноюю IV²⁷⁰, представницею царського роду Птолемеїв. Історія стверджує, що Цезар провів у Єгипті близько дев'яти місяців, що було незвично для цього полководця, оскільки його швидкі переїзди з місця на місце були одним із секретів його успіху.

Цезар як полководець міг зробити для четвертого царства те, що Навуходоносор, Кір і Олександр зробили для трьох попередніх, але у нас немає відомостей про те, чи він визнавав Бога як правителя народів. Він був зачарований і зваблений царицею Єгипту. Сімнадцятий вірш, описуючи конкретну історичну подію, зображує також розбещуючий вплив Єгипту щоразу, коли північ стикається з півднем. Єгипет був згубним як для людей, так і для народів, від часів Авраама до Цезаря, і його вплив зберігається досі, як прообраз гріха й рабства.

Після виходу з Єгипту Цезар проходить уздовж узбережжя Палестини і Малої Азії, домагаючись покірності всіх народів з такою швидкістю, що відправляє до Риму знамениту депешу: «Прийшов, побачив, переміг» (Veni, Vidi, Vici). Повернувшись до Риму, він змінив закони, зміцнив сенат, залагодив заворушення в армії, і згодом привів до покори повсталу Західну Африку.

Цезар був не тільки воїном, а й організатором, і демонстрував більшу ліберальність і широту поглядів, ніж будь-який попередній правитель. Римське виборче право було надано громадянам багатьох міст, досі виключених з нього, і всі вчені, незалежно від національності, однаково шанувалися. Ще більші плани щодо реорганізації Риму були знайдені серед його паперів після смерті. Він наближався до вершини земної слави, коли впав, пронизаний десятками кинджалів, у присутності підконтрольного йому сенату. Він «спіткнеться й упаде»²⁷¹, не залишивши спадкоємця престолу. Ще одна велика людина

²⁷⁰ Молодша дочка Птолемея XII Неоса Діоніса, одна з останніх представниць династії Птолемеїв у Стародавньому Єгипті.

²⁷¹ Дан. 11:19

пішла з ацени подій. Небеса стежили, бо народження Сина Людського було вже близько.

Це був 44 рік до н.е., коли плани Юлія Цезаря були обірвані його передчасною смертю. Республіканізм зайшов так далеко, що влада потрапила до рук найсильніших людей, які мали військову підтримку.

Лепід²⁷², учасник другого тріумвірату, невдовзі помер; Антоній²⁷³, другий член тріумвірату, зачарований Клеопатрою, опинившись у тенетах єгипетської темряви, кинувся на свій власний меч і загинув; лишився тільки один Октавіан²⁷⁴, прийомний син Юлія Цезаря. Історик Гіббон зазначає: «Родове дворянство і вперте населення, що володіє зброєю і тримається за власність, зібрані в конституційні збори, становлять єдину рівновагу, здатну зберегти вільну конституцію від зазіхань честолюбного князя». У Римі нічого подібного не було; всі бар'єри римської конституції були зведені нанівець честолюбством Октавіана, прозваного Цезарем Августом. Більше того, провінції так довго перебували під гнітом інтриг республіканських міністрів, що вони з радістю прийняли одноосібну владу. Щоправда, Август повернув сенатові його колишнє високе становище, але «принципи вільної конституції безповоротно втрачаються, коли законодавча влада призна-

²⁷² Марк Емілій Лепід давньоримський воєначальник і політичний діяч із патриціанського роду Еміліїв Лепідів, консул 46 і 42 років до н.е., учасник другого тріумвірату.

²⁷³ Марк Антоній давньоримський політик і воєначальник, учасник другого тріумвірату 43-33 років до н.е., тричі консул 44 до н.е., 34 до н.е. і 31 до н.е.

²⁷⁴ Гай Юлій Цезар Октавіан Август, – римський політичний діяч. Перший римський імператор і засновник Римської імперії. 13 разів обіймав посаду консула (43 рік до н.е., 33 рік до н.е., щорічно з 31 до 23 рр. до н.е., 5 рік до н.е., 2 рік до н.е.), з 12 року до н.е. – великий понтифік, з 23 року до н.е. мав повноваження трибуна.

чається виконавчою». Так Октавіан був проголошений імператором Риму одноставним голосуванням того самого підневільного сенату.

Так Цезар Август, «побірник податків»²⁷⁵, став на чолі четвертого царства.

Після століть чвар і потрясінь, воєн, кровопролиття і гноблення, світ покійно лежав біля ніг римського імператора. Одна держава оперізувала Середземномор'я – від Атлантики до Індійського океану панувала одна влада. Здавалося б, земна влада досягла своїх найвищих амбіцій. Сатана радів і тішився в надії, що нарешті перемога за ним. Але момент його спокійного відпочинку був лише затишшям, що передувало його найбільшій боротьбі. Настільки тихими були народи, що підняття руки на повстання в будь-якій найвіддаленішій частині імперії викликало б пульсацію в центрі, яка відгукнулася б на це поверненням легіонів.

Тоді у маленькому містечку Віфлеєм-Ефрата, куди Марія та Йосип, селяни з гірського міста Назарета, вирушили для сплати податків за велінням того ж таки Августа, народився Спаситель, Христос Господь. Ті самі умови, які змусили сатану радіти, виявилися найбільш сприятливими для Христа, коли Він прийшов до шкіни серед людей. Той, кому сатана протистояв ще з часів повстання на небі, Князь світів у всьому всесвіті, «подобною ставши як людина», прийшов у світ безпорадним немовлям. Прості пастухи, які випасали своїх овець на схилі пагорба поблизу Віфлеєма, де часто Давид пас свою отару, почули хор ангелів, що сповіщав про народження Відкупителя світу. Мудреці на східних кордонах величезної імперії Августа, прочитавши пророцтва, шукали Його зорю; вони теж побачили сяюче зібрання ангелів і довідалися, що Бог мешкає з людьми. Але решта імперії спала, не усвідомлюючи Його присутності.

Віфлеєм, місце Його народження, був дорогий пам'яті кожного істинного єврея. Саме там Бог зустрів їхнього батька

²⁷⁵ Дан. 11:20

Якова, коли він утікачем і самотнім покинув дім. Це місце називалося Бет-Ел – дім Божий, бо Яків сказав: «Дійсно, Господь пробуває на цьому місці, а того я й не знав!»²⁷⁶. Яків прийшов на це ж місце і віддав десятину з прибутку, який він отримав за час перебування у Лавана. Тут була похована Девора, годувальниця Ревеки. Саме у Віфлеємі Авраам розкинув свій намет, коли вперше увійшов в обітовану землю. Там був помазаний Давид, обранець Божий. Знаменита віфлеємська криниця – справжнім символом Того, Хто народився у Віфлеємі й пропонує всім воду життя.

«Віфлеємська історія – це невичерпна тема. У ній криється «глибина багатства, і премудрости, і знання Божого»²⁷⁷. Але, незважаючи на священні спогади, пов'язані з цим місцем, коли народився Христос, мало хто знав про це.

Усе, що повідомляє священний літопис про Августа – людину, яка мада всесвітню владу, – це те, що він підвищував податки, коли царство було на вершині своєї слави, і що після правління, яке тривало кілька днів або років, він мав мирно закінчити свою діяльність. Він несвідомо сприяв підготовці шляху для Князя миру і, зробивши це, зійшов зі сцени.

«Як у давнину цар Кир був обраний посісти престол всесвітньої імперії, аби звільнити полонених з народу Божого, так і кесар Август став виконавцем Божого плану, за яким матір Ісуса повинна була прийти до Віфлеєма. Вона також була із роду Давидового, а тому Потомок Давида повинен був народитися в родовому місті видатного царя Ізраїлю»²⁷⁸.

Більша частина життя Спасителя пройшла під час правління Тиберія, наступника Августа, якого Гавриїл описав Даниїлу як «погорджуваний»²⁷⁹. Історія підтверджує цей опис. Він не був прямим спадкоємцем престолу і ніколи не користувався

²⁷⁶ Бут. 28:16

²⁷⁷ Е. Уайт, Бажання Віків, с. 30; Рим. 11:33.

²⁷⁸ Е. Уайт, Бажання Віків, с. 28.

²⁷⁹ Дан. 11:21

пошаною у своїх підданих. Знову почала проявлятися тиранія абсолютизму і повторилися принципи східних монархій. Народні збори повністю припинилися, а імператор узурпував право страчувати без суду і слідства. Правителі Юдеї відображали характер загальної системи правління. Юдеїв жорстоко пригнічували, і, знаючи, що близький час появи Спасителя, вони покладали всі свої надії на тимчасового царя, який повинен був розбити ярмо Риму і встановити для них окреме царство. Можливо, лише деякі з них зрозуміли духовну природу обітниць про Месію, бо це був добре продуманий план сатани, щоб засліпити людям очі на всю духовну правду.

У Вавилоні він намагався сп'янити людей ідолопоклонством; діючи через Мідю-Персію, він сподівався винищити тих, хто був вірний своєму Богові; через вчення Греції він настільки зачарував людину силою власного розуму, що ділами праведності, які вона могла чинити, і філософією власних здогадок змусив її забути про будь-яку вищу силу, окрім тієї, якою вона володіла сама. Але попри все це, деякі трималися обітниць, даної Авраамові, Ісаакові та Якову. Світ не відав про Христа, але Іван Хреститель закликав багатьох до покаяння. Служіння Христа припало на час правління Тиберія, і поки ця підла людина діяла, планувала, підозрювала і вбивала, Чоловік Божий ходив усіма містами Палестини, зцілюючи розбитих серцем і даючи світло всім, хто хотів його прийняти. Ангели наглядали за ним, Гавриїл супроводжував його, а в часи особливої небезпеки захищав від ворога, який невідступно переслідував Його. Нарешті, Його прибито до хреста; за це несли відповідальність юдеї, але римський закон підтримав їх у цьому вчинку; і якби це не було зроблено Його власним народом, це зробили б римляни, бо вони досягли того стану, коли життя людини не цінувалося, а духовне царство, яке прийшов установити Христос, ніколи не могло бути зрозуміле правлячому монарху. Римські воїни прибили Сина Божого до хреста. Князь вічного завіту був розчавлений тими, хто намагався об'єднатися; вони поклали Його до гробу; вони

з'єдналися з сатаною, як ніколи раніше не робили народи; але Він розірвав ці пута і вийшов переможцем.

Представники народів чотирьох кінців світу стояли поруч із Ним у Його останні години життя. Греки зустріли Його в храмі в останній великий день свята; розбійник висів поруч із Ним на Голгофі; Симон Кірінеянин допомагав нести хрест, а сотник, римський солдат, визнавши свою провину, сказав: «Він був справді Син Божий»²⁸⁰. Темрява, яка огорнула вмираючу постать Христа, символізувала стан римського світу. Світло, яке засяяло над гробом, коли ангели закликали Сина Людського вийти, символізувало силу, з якою істина має проникнути в імперію, коли Його послідовники підуть проповідувати спасіння.

²⁸⁰ Матв. 27:54

РОЗДІЛ XVI.

«Таємниця беззаконня» (Розділ 11:23-31)

Сила язичництва була випробувана на міцність. Істина, вічна істина, перебувала в особі Людини з Назарету. Зі смертю Христа сатана втратив надію. Очікуючи свого розп'яття, Ісус сказав: «Тепер суд цьому світові. Князь світу цього буде вигнаний звідси тепер»²⁸¹. Після свого падіння сатана час від часу зустрічався з представниками інших світів. Дехто з них, не розуміючи огидної природи гріха, ставив під сумнів Божу мудрість у вигнанні сатани з небесних дворів, але коли життя Христа обірвалося, і вони побачили знущення ворога і його останній акт вбивства, «той, хто братів наших скаржив» був назавжди вигнаний з ради світів. «А коли змії побачив, що додолу він скинений»²⁸², він зрозумів, що його час короткий, і з новою силою прагнув повалити правду Божу і знищити тих, хто її дотримувався. Решта віршів одинадцятого розділу книги Даниїла чітко розкриває правдивість цих тверджень.

Після вознесіння Христа його учні поширили Євангеліє по Юдеї та всій Палестині, і багато з тих, хто почув слово, проголошене з силою в день П'ятидесятниці, вирушили у свої країни, щоб проповідувати істину, якою вона була у Христі. Менш ніж за тридцять років світ був попереджений. Але юдеї були винятковими, і учні ще дотримувалися ідеї про те, що Христос – Спаситель єврейської нації, а не Цілитель усього людства. Переслідування в Єрусалимі розсіяли віруючих, і тоді вони розійшлися по всіх усюдах, проповідуючи Боже спасіння. Тихо, але неухильно цілющий потік християнства проникав

²⁸¹ Івана 12:31

²⁸² Об'явл. 12:13

у найвіддаленіші куточки величезної Римської імперії. У Христі, вперше за всю історію, об'єдналися всі національності, бо в Нього і в Його послідовників не було «ані геллена, ані юдея, обрізання та необрізання, варвара, скита, раба, вільного, але все та в усьому Христос!»²⁸³.

У міру поширення істини зростала імперія – духовне царство – в межах найсильнішої монархії на Землі. Зростала як уся церква, так і кожна окрема в ній людина – духовне життя, нова людина, одягнена в людське єство. Для прогресу істини було б добре, якби все пригнічення духовного земним було лише тоді, коли держава виступала проти Церкви! Натомість найбільша, єдино ефективна перешкода поширенню істини виникала на індивідуальному рівні, коли тілесна людина обмежувала розвиток духовного, постійного перебування Духа, Христа в ній, надії слави.

Рання церква була ревною, її перша любов була сильною, і найбільші труднощі, які зустрічалися, були подолані. Іноді це стосувалося всієї сім'ї, але частіше – одного-двох членів домашнього кола, які вийшли з темряви язичництва, щоб протистояти всім нападкам за правду Божу. Матері з особливою ретельністю слідкували за своїми дітьми, бо кожен звичай і обряд народу – від того моменту, коли прокидалися і доки не засинали, від народження до смерті – все було пов'язане з поклонінням якомусь богу.

Особливістю нової секти, як її сприймали язичники, була відсутність образів і форм, які можна було б досягнути за допомогою почуттів. Коли християни збиралися на богослужіння, не було ні вівтаря, ні бога, ні кадила. Коли християни молилися, не було ні священства, ні марного повторення слів, ні жертвоприношень, а тільки просте прохання в ім'я Христа. Невидима сила, здавалося, опанувала ново-наверненими, сила, яка ніколи не слабшала, і яку не міг перемогти жоден прихильник язичництва. Життя, яке Бог так довго шукав серед юдеїв, було знайдено серед перших християн.

²⁸³ Колос. 3:11

Ворог істини всіляко намагався засліпити очі юдеїв на Божу любов; він діяв через усі уряди з метою їхнього знищення, і коли ця нація перебувала на найнижчій точці, коли духовна життєва сила була майже вичерпана, Христос прийшов особисто, щоб відродити їхню згасаючу надію. Тоді сатана використав усі засоби, щоб звести Сина Людського. Він спокушав Його в усіх сферах людської природи, намагався заманити в пастку дрібними випробуваннями, схилити до прийняття високих земних почестей, але все це йому не вдалося, і коли він думав, що здобув перемогу, розп'явши Христа на хресті, то виявив, що лише фізична природа може бути скута в такий спосіб, і то лише на деякий час. Вічний дух мешкав у смертній глині, і пута смерті були розірвані Його воскресінням. І ось з-поміж цього пригнобленого народу, цієї зневаженої нації, від самого підніжжя ганебного хреста Бог вибрав людей і послав їх завойовувати світ. «Надто дивне знання це; високе воно, я не можу його осягнути»²⁸⁴. Не дивно, що світ здригнувся, а сатана почав шукати нові засоби для повалення істини.

Зовнішній тиск, хоч його й намагалися застосовувати знову і знову, виявився неспроможним викоринити істину. У вогненній печі було видно четвертого; прем'єр-міністр успішно вийшов з лев'ячої ями; з нового гроба Йосипа повстав Завойовник. Вавилон, Персія, Греція і Рим намагалися повалити істину, але на зміну поразки приходила постійно зростаюча велич. Сатана розробив новий план. Якщо язичництво буде в серці, а християнські принципи визнаватимуться зовні, то повалення буде неминучим, бо руйнування виходить назовні зсередини. Це було повторення плану Валаама²⁸⁵.

²⁸⁴ Е. Уайт, *VI Мау* 26, 1898, pag. 9.

²⁸⁵ Пророк із міста Пефор або Фафур, на Верхньому Євфраті, покликаний царем Моава Валаком проклясти ізраїльтян, які розташувалися табором у степах За-йорданії проти Єрихона, готуючись до вступу в Землю Обітовану.

Павло, великий учитель праведності, відвідуючи святих у різних місцях, писав Солунянам таке: «вже діється таємниця беззаконня»²⁸⁶. «Хай ніхто жадним способом вас не зведе! Бо той день не настане, аж перше прийде відступлення, і виявиться беззаконник, призначений на погибіль, що противиться та несеться над усе, зване Богом чи святощами, так що в Божому храмі він сяде, як Бог, і за Бога себе видаватиме»²⁸⁷. Це опис Павлом таємниці беззаконня, четвертого звіра з видіння сьомого розділу книги пророка Даниїла.

І тоді в цю церкву, що вирізнялася своєю чистотою, прокралося язичницьке життя. У складках християнської одежі зачаївся змій, старий дракон. Оскільки народження Христа, втілення Бога, було таємницею, і донині лишається таємницею, яку ніхто не може осягнути, вона зустрілася з іншою таємницею – таємницею беззаконня, підступи якої надто сильні для людського розуму, щоб їх розпізнати. Вона зведе, якщо можливо, й вибраних. Лише той, чиє око просвітлене істиною, чиє серце є місцем перебування Сина Божого; іншими словами, лише той, хто має в собі таємницю благочестя, зможе протистояти таємниці беззаконня.

Ця сила діяла за часів Павла, тобто в першому столітті нашої ери. Досі історія, записана в книзі пророка Даниїла, стосувалася земних царств, але з цього часу історія займається цією «таємницею беззаконня», яка діяла через різні уряди. Різниця між північним і південним царствами залишається такою самою, як і в минулому, але від урядів як таких ми переходимо до сили, що ними керує. З одного боку в цьому конфлікті стоїть Церква Божа, а з іншого – таємниця беззаконня, яка часто опановує земні уряди з метою знищення Церкви.

Вираз «Церква Божа» не стосується деномінаційних назв чи напрямів. З часів Христа і до наших днів існує істинна Церква.

²⁸⁶ 2 Сол. 2:7

²⁸⁷ 2 Сол. 2:3, 4

Її члени часто були розкидані так далеко, як тільки могло розгледіти людське око, але в небесних книгах вони були записані як єдине ціле.

Ознакою істинної Церкви є дотримання заповідей Бога Небесного. Скрізь, де народ був вірний їм, Бог вшановував його Своєю присутністю. Більше того, кожній деномінації, що виникала, були надані ті самі можливості, що й чотирьом попереднім народам, коли вони виникали свого часу, – можливість ходити у світлі й цим самим стати вічною Церквою. Як істина була відкинута народами, і вони впали, так ця сама істина відкидалася однією деномінацією за іншою, і вони так само падали, а їхнє місце займав інший народ. Ця спадкоємність триватиме доти, доки не утвориться залишок людей, які дотримуються заповідей Божих і мають віру Ісуса. Вони увійдуть до вічного міста, щоб царювати з Христом. Саме ця боротьба була відкрита Даниїлу в заключній частині його останнього видіння. Історія Риму стає історією релігійних конфліктів, і боротьба між істиною та оманю стає як ніколи гострою.

Історія Церкви, дана Іванові, містить більше подробиць, ніж слова Гавриїла до Даниїла. Своїм послідовникам першого століття Бог каже: «Ти покинув свою першу любов. Отож, пам'ятай, звідки ти впав, і покайся, і вчинки давніші роби»²⁸⁸. Про церкву другого і третього століть Він каже: «Я знаю діла твої, і біду, і убозтво, але ти багатий... Не бійся того, що маєш страждати! Ось диявол вкидатиме декого з вас до в'язниць, щоб вас випробувати. І будете мати біду»²⁸⁹. Протягом трьох століть після народження Христа християнство і язичництво перебували у відкритому протистоянні, і часом змії піднімав голову, щоб повалити істину на землю. Одні послідовники Христа зазнавали гонінь, інші – ставали холодними й байдужими. Але в Євангелії була сила, перед якою язичники не могли

²⁸⁸ Об'явл. 2:4, 5

²⁸⁹ Об'явл. 2:9, 10

встояти. У міру того, як кількість послідовників зростала, їхній вплив відчувався навіть у політичних колах.

Наприкінці третього століття християнської ери влада Риму значно ослабла. Пороки імперії, її гніт і жорстокість зробили майже неможливим для імператорів контролювати справи. Влада перебувала в руках армії, яка на свій розсуд призначала і скидала правителів. Орди варварів тиснули на імперію з усіх боків, і падіння Риму було неминучим. Щоб не допустити повного розвалу, потрібні були кардинальні зміни, і Діоклетіан²⁹⁰, правлячий імператор, задумав розділити територію. Для цього він поставив ще одного імператора, на ім'я Максиміан²⁹¹, присвоївши йому титул Августа. Потім кожен із двох імператорів обрав собі помічників, який мав титул Цезар, в обов'язки якого входило охороняти кордони. За задумом Діоклетіана, Цезар мав ставати імператором після смерті Августа, а на його місце призначався інший Цезар. Деякий час усі четверо, що стояли на чолі Римської імперії, працювали в злагоді, але внаслідок різних ускладнень почалася війна.

Костянтин був Цезарем у західній частині імперії і, просуваючись на схід, він підкорив одного за одним усіх своїх суперників у владі. Приблизно в 312 р., зіткнувшись із запеклими противниками, силу яких він усвідомлював, цей висхідний діяч почав проводити небачену досі політику.

По всій імперії було багато християн, які відмовилися воювати під прапором язичництва. Костянтин уклав з ними союз. Історія його навернення в християнство розповідається

²⁹⁰ Римський імператор з 20 листопада 284 року до 1 травня 305 року. Прихід до влади Діоклетіана завершив так звану кризу третього століття в Римській імперії.

²⁹¹ Марк Аврелій Валерій Максиміан Геркулій, більш відомий у римській історіографії як Максиміан Геркулій, – римський імператор у 285-305 роках. Максиміан походив із Паннонії. 285 року він був оголошений цезарем своїм товаришем Діоклетіаном, а 286 року отримав титул Августа і повноваження співправителя.

по-різному, і, можливо, подробиці не мають великого значення. Але факт залишається фактом: він визнав Бога християн, проголосив себе послідовником Христа, і одразу ж у його армію потягнулися християни з усієї імперії – благочестиві послідовники полководця, який тепер воював в ім'я християнства.

Говорячи про використання хреста, історик Гіббон зазначає: «Цей самий символ освячував зброю воїнів Костянтина; хрест виблискував на їхніх шоломах, був викарбуваний на їхніх щитах, був вплетений у їхні знамена; а освячені емблеми, які прикрашали особу самого імператора, відрізнялися лише багатшими матеріалами і вишуканішою роботою». Прапор, який несла ця (християнська) армія перед собою, «підтримував золоту корона, яка містила таємничу монограму, що одночасно виражала фігуру хреста і початкову літеру імені Христа».

Смирненні послідовники Христа, які одразу після Його вознесіння пішли «підкорювати й перемагати», несучи з собою Його слова – меч Духа, змінилися армією шоломів і мечів на чолі з полководцем, який з'єднав емблеми хреста і свого власного імені.

Ніколи ще язичництво не вбиралося так остаточно в християнський одяг, як за часів Костянтина. Таємниця беззаконня наполегливо працювала. Костянтин завоював увесь римський світ і став одноосібним монархом імперії, яка була хиткою в руках його попередників. Преторіанська гвардія, яка водночас була і страхом, і захистом інших імператорів, була назавжди ліквідована Константином. Гідності сенату і народу Риму було завдано смертельного удару, і відтоді вони однаково піддавалися образам і нехтуванню свого господаря, який проживав у новій столиці, Константинополі.

Характер Костянтина, цього першого християнського імператора, влучно описав історик Гіббоном. Розповідаючи про причину, чому він відкладав хрещення до своєї смертної години,

він каже: «Піднесена теорія Євангелія справила набагато слабше враження на серце, ніж на розум самого Костянтина. Він ішов до великої мети свого честолюбства темними і кривавими шляхами війни і політики, а після перемоги без міри віддався зловживанню своїм становищем. Замість того, щоб утвердити свою справедливу перевагу над невдалим героїзмом і профанною філософією Траяна й Антонінів, у зрілому віці Костянтин занапастив репутацію, набуту ним в молодості. Поступово просуваючись у пізнанні істини, він пропорційно занепадав у практиці чеснот; і той самий рік його правління, коли він скликав Нікейський собор, був заплямований стратою, чи радше вбивством, його старшого сина... Вдячність Церкви возвеличувала чесноти і виправдовувала недоліки щедрого покровителя, який звів християнство на престол римського світу; і греки, які відзначають свято імператорського святого, рідко згадують ім'я Костянтина без додавання до нього титулу рівноапостольний». Самі лише ці слова є сумним коментарем, що характеризує занепад християнських чеснот з часів Христа. Той, хто стверджував про силу християнства, був менш чеснотним, ніж героїчний язичник Траян і такі язичницькі філософи, як Антоніни.

Першими релігійними законами, прийнятими християнами, були едикти Костянтина. У 312 році Міланський едикт проголосив загальну віротерпимість, у 321 році було видано перший закон про недільне богослужіння, а в 325 році в Нікеї було скликано перший Вселенський собор, який сформулював віровчення для всього світу. Потім почалися конфлікти, які розірвали Церкву на частини і виставили її на відкриту ганьбу. На час правління Костянтина припадають події, що становлять найбільший інтерес не лише для Риму, але й для Церкви Божої та всього світу. Це був перший і, можливо, найбільший наочний урок, що ілюструє наслідки зведення християнства на світовий престол. Після цього царювання настали роки темряви для всієї Європи, коли антихрист запанував над нею.

Костянтин справді зробив те, чого не робив ні його батько, ні батьки його батьків. Він залишив своїм спадкоємцям «нову столицю, нову політику і нову релігію». Ніхто до нього не смів і подумати, що Рим можна залишити. Місце для будівництва Константинополя було вибрано Костянтином не просто людською мудрістю. Він був створений природою для того, щоб стати центром і столицею великої монархії. Він був місцем боротьби між народами Європи відтоді, як на континенті з'явилися держави, і, згідно з пророцтвом Даниїла, він буде яблуком розбрату до кінця часів. Варто зазначити, що місто було засноване в 330 р. до н.е., рівно через триста шістдесят років після перемоги Октавіана над Антонієм при Акціумі²⁹², унаслідок якої він став одноосібним правителем на римському престолі.

Нова політика була результатом об'єднання церкви і держави. Царства минулого дотримувалися політики, дещо схожої між собою. Держава була для них головним об'єктом. Найяскравіше це було видно в язичницькому Римі, але з приходом Костянтина політика змінилася. Язичництво як таке було зневільоване, а «таємниця беззаконня» зведена на престол. Світ отримав християнство не в тому вигляді, у якому воно постало з життя Того, Чие ім'я воно носило, а в зіпсутому й спотвореному людським і сатанинським розумом вигляді. Історик Гіббон каже, що в майбутньому історик буде описувати «політичні інститути», перш ніж розповідати про війни, і що «він прийме невідомий древнім поділ на цивільні та церковні справи». Тобто майбутня історія повинна буде мати справу з церквою і державою, а не з такими царствами, як Вавилон, Мідо-Персія і Греція.

Історія змінилася. Диявол ходить і шукає, кого поглинути, і спокійні, рішучі плани завоювання світу, якими вирізнялися

²⁹² Остання велика морська битва Античності між флотами Стародавнього Риму на заключному етапі періоду громадянських воєн.

народи до часів Христа, змінилися відчаєм, що означає повне знищення, якщо можливо, усіх, хто служить Богу Небесному. У руках князя світу цього законні будь-які засоби, і чим більше людей впаде, тим легшим буде тягар, який він, ворог, повинен буде нести в дні остаточної розплати. Дії Костянтина поклали початок цілій низці рухів, які швидко перетворилися на антихриста темного Середньовіччя. Собор, що відбувся в Нікеї, був важливим зборами як для церкви, так і для держави, бо відтоді, як вони об'єдналися, все, що стосується одного, торкається й іншого.

Християнський світ був розірваний на частини богословськими течіями. Олександрія, центр усіх філософських учень, була також центром і богословської діяльності. Саме тут грецький вплив відчувався найсильніше. Афанасій, лідер однієї з фракцій, був архідияконом, а згодом єпископом Олександрії, а його опонент, Арій, – пресвітером у тому ж місті.

Язичництво і християнство зіштовхнулися на полі бою, коли Костянтин боровся за римський престол; але вже у смертельному конфлікті вони зустрілися в Олександрії, де християнська і язичницька школи стояли пліч-о-пліч. Саме тут такі люди, як Оріген і Климент, визнані отці Церкви, перейняли філософію греків і застосували до вивчення Біблії ті ж методи, що були характерні для вивчення Гомера та інших грецьких письменників. Вища критика зародилася в Олександрії. Вона була результатом змішання істин, яких навчав Христос, і фальшивої філософії греків. Це була спроба тлумачити божественні писання людським розумом, відродження філософії Платона. Ці вчителі, запровадивши грецьку філософію в школах, які номінально були християнськими, відкрили шлях богословським суперечкам, що сколихнули римський світ та остаточно утвердили таємницю беззаконня.

Отже, з цього фальшивого вчення Слова в Олександрії вийшли два лідери – Афанасій та Арій. У кожного з них були свої послідовники, але ніхто не міг чітко визначити питання, з якого вони сперечалися. Розбіжності були настільки великими, що

для розв'язання конфлікту і вироблення загальноприйнятого віровчення Церкви було скликано Нікейський собор. Імператор Костянтин скликав собор і особисто був присутній на ньому. На цьому соборі віровчення Афанасія було визнано загальноприйнятим, а Арія та його послідовників оголошено еретиками.

Але проголосити віровчення – це одне, а прийняти його – зовсім інше. Ортодоксальний символ віри був оприлюднений світові, і тоді почалася боротьба. У битві були задіяні армії, лилося багато крові. І незважаючи на те, що аріанство було визнано ерессю, це вчення поширювалося. Воно було популярним серед варварських племен, які вторглися в західні області Римської імперії. Серед послідовників Арія були вандали, які оселилися в Африці, а також герули й остготи, які осіли в Італії. І в той час поки аріанство поширювалося Африкою, Сардинією, Іспанією, а часом було присутнє і в Італії, визнаною релігією римського імператора і самої імперії, північного царства, резиденцією якого тепер став Константинополь, була католицька віра, проголошена в Нікеї. Як свого часу Константинополь був представником цієї північної держави, так і пізніше, між 527 і 565 роками, імператор Юстиніан²⁹³ став поборником католицизму.

Згідно з видінням з сьомого розділу книги Даниїла, Римське царство мало бути розділене на десять частин, представлених десятьма рогами четвертого звіра, і три з цих царств мали бути вирвані іншою силою. Саме про цю частину історії четвертого царства розповідається в одинадцятому розділі книги Даниїла, починаючи з двадцять п'ятого вірша. Правління імператора Юстиніана було найблискучішим періодом візантійської історії

²⁹³ Флавій Петро Саватій Юстиніан, більш відомий як Юстиніан I або Юстиніан Великий – імператор Візантійської імперії, який правив з 1 серпня 527 року аж до своєї смерті 565 року, період правління якого був ознаменований епохою першого найвищого розквіту Візантії.

після смерті Костянтина, і історики сходяться на думці, що до його найбільших воєнних досягнень слід віднести подвиги проти півдня. Успіх Юстиніана був зумовлений тим, що протягом більшої частини його правління йому допомагав знаменитий полководець Велізарій²⁹⁴. Він був знаряддям у руках імператора для придушення ересі²⁹⁵.

Вандали були аріанами, але Гільдерик²⁹⁶, онук їхнього головного воїна, знаменитого Гейзеріха²⁹⁷, дотримувався католицької віри. Невдоволення підданих призвело до того, що Гільдерик був скинутий Гелімером²⁹⁸, який мав певні права на вандалський престол. Під приводом захисту скинутого з престолу Гільдерика імператор Юстиніан готувався до війни в Африці. Ще не визначившись із доцільністю нападу через слабкість римської армії і дорожнечу цього задуму, він отримав підтвердження своєї мети з вуст одного католицького єпископа. У пророчих тонах він сказав: «Воля Неба, о імператоре, полягає в тому, щоб ти не відмовився від свого святого задуму визволення африканської церкви. Бог битв піде перед твоїм штандартом (*ред. прапором*) і розіб'є твоїх ворогів, які є ворогами Його Сина». Цього було достатньо, і священна війна за знищення аріанства була розпочата.

Найбільше військо римлян, яким міг командувати Велізарій з ослабленої імперії, за підтримки новобранців зі сходу, висадилося в Африці. Вандалська армія налічувала 160 тис.

²⁹⁴ Візантійський воєначальник часів імператора Юстиніана Великого. Консул 535 року. Один із найвидатніших полководців візантійської історії.

²⁹⁵ Аріанства.

²⁹⁶ Король вандалів у 523-530 роках. Син Хунеріха і Євдокії, онук Гейзеріха і західно-римського імператора Валентиніана III.

²⁹⁷ Король вандалів у 428-477 роках, творець держави вандалів і аланів у північній Африці. За його правління вандалами й аланами був розграбований Рим 455 року.

²⁹⁸ Король вандалів у 530-534 роках. Син Гіларіса, онук Гензона, правнук Гейзеріха.

воїнів. Похід Велізарія до Карфагена прискорили противники Гелімера і друзі католицького віросповідання. Армії зустрілися біля міста, і через глупість і необачність брата вандалського короля перемога дісталася римлянам. Гелімер утік, а Карфаген відчинив свої ворота і впустив Велізарія з військом. «Аріани, усвідомлюючи, що їхнє панування закінчилося, віддали храм католикам, які визволили своє святе з нечестивих рук, здійснили святі обряди і привселюдно проголосили символ віри Афанасія і Юстиніана». Католицька віра торжествувала. Аріанство впало, Сардинія і Корсика здалися, а інші острови Середземномор'я підкорилися армії і віровченню Юстиніана.

Восени 534 р. Юстиніан святкував тріумф Велізарія. Історик Гіббон так описує цю сцену: «Від палацу Велізарія процесія пройшла вулицями до арени... Демонструвалося багатство народів, трофеї військової і жіночої розкоші, багаті обладунки, золоті трони й державні колісниці, якими користувалася вандалська королева, масивні меблі царського бенкету, пишність дорогоцінного каміння, витончені форми статуй і ваз, найцінніші скарби із золота, священні посудини юдейського храму, які після довгого мандрування були шанобливо поставлені в християнській церкві Єрусалиму. Довгий ряд найшляхетніших вандалів неохоче виставляв напоказ свій високий зріст і мужні обличчя».

«Аріани шкодували про руїну своєї церкви, яка тріумфувала в Африці понад століття; вони були справедливо спровоковані законами завойовника, які забороняли хрестити їхніх дітей і відправляти всі релігійні богослужіння». Не дивно, що ті, хто залишився, змовилися проти уряду і генерала, який представляв Юстиніана. У тих війнах за верховенство одного віросповідання над іншим загинуло безліч людей, а шлях до папської корони був залитий кров'ю. Стверджується, що п'ять мільйонів африканців були знищені війнами за правління імператора Юстиніана.

Для стислості викладу, війни між Католицькою імперією і вандалами можна розглянути на прикладі винищення двох інших царств – герулів і остготів. Правлячим імператором був

Юстиніан, а основну роботу виконав той самий полководець Велізарій у період з 533 по 538 рр.

Остання сутичка з язичництвом сталася 508 року, коли бритти прийняли християнство; «щоденне», про яке йдеться в книзі Даниїла, було припинено. У 538 році шлях до папського престолу в Римі був відкритий. Заснувавши нову столицю, Костянтин покинув Рим, який тепер міг бути зайнятий главою церкви. Нова релігія, християнство, змішалася з язичництвом, і, знищивши його, породила папство. Нова політика – союз церкви і держави – надала громадянську підтримку цьому язичницькому християнству, званому папством. Урожай насіння, посіяного за часів Костянтина, було зібрано за часів царювання Юстиніана, чия військова і цивільна влада підтримувала «гідоту спустошення»²⁹⁹.

Вражаючою особливістю цієї історії є той факт, що той самий кодекс законів, який Рим заповів у спадок наступним поколінням, є працею того самого Юстиніана. Чи варто дивуватися, що закони цього імператора, який правив у період становлення папства і підтримував цю систему армією, містили певні принципи папства? Історик Фішер каже: «Гуманні принципи, так само як і деспотична система імперіалізму, закладені в цивільному праві». Закони Юстиніана лежать в основі національних законів і в наші дні; так само і релігія Юстиніана є визнаною релігією більшості країн світу.

Костянтин і Юстиніан – двоє людей, які більше за інших сприяли формуванню папства і наділенню його цивільною владою. Боротьба між аріанством і ортодоксальним католицизмом стала засобом зведення папства на престол. Влада, яку невдовзі визнали уособленням тиранії, заволоділа скіпетром Риму, а послідовники Того, Хто проголосив заповіт миру з Ізраїлем, протягом 1260 років боролися за існування. Кожен принцип істини був зламаний, і з 538 р. настала епоха темного Середньовіччя.

²⁹⁹ Дан. 11:31

РОЗДІЛ XVII.

Робота «таємниці беззаконня» (Розділ 11:32-45)

Як 457 рік до н.е. був важливою датою в юдейській історії, так і 538 рік н.е. є важливою віхою в історії християнської церкви. Перша дата, що бере свій початок від указу про відновлення та розбудову Єрусалиму, знаменує собою початок великого пророчого періоду – 2300 днів із Даниїла 8:14. Друга, яка засвідчила заснування папства, є датою, від якої слід відрахувувати інший пророчий період, «до одного часу, і часів і половини часу», або тисячу двісті шістдесят днів із Даниїла 7:25. Це період, протягом якого мав би панувати малий рік, що вирвав три з десяти частин Римської імперії. Саме до початку цього періоду, до 538 року, відноситься тридцять перший вірш книги Даниїла 11 розділу.

Повноцінне папство не було справою одного чи двох років, так само, як і всесвітня влада Вавилону, Мідо-Персії або Греції не була миттєвим надбанням. У міру того, як ці царства зростали у своїй могутності, зростала і могутність папського Риму. Згідно з Об'явленням 13:2, дракон дав йому «свою силу, і престола свого, і владу велику». Діяльність Костянтина і Юстиніана з набуття влади для цієї нової організації йшла поряд із завоюваннями Кіра, Олександра і Цезаря, коли вони здобували перемоги для своїх держав. Резиденція язичницького римського уряду була перенесена до Константинополя, звільнивши тим самим місце для папства на троні в місті над Тибром³⁰⁰. Як територія і столиця здобувалися поступово, так і влада папства була поступовим надбанням. Кожна з чотирьох

³⁰⁰ Річка на Апеннінському півострові, третя за протяжністю серед річок Італії.

всесвітніх держав мала свою політику, якої дотримувалася протягом усього свого існування. Так і папство мало свою настільки ж чітко визначену політику. Як ця політика працювала на початковому етапі, найкраще видно на прикладі Олександрії. Саме там змішалися два потоки – язичництво і християнство. Папство народилося на берегах Нілу: Єгипет був матір'ю, що вигодувала його, і в міру свого зростання воно вдихало міазми свого оточення. Спершу християни стали тлумачити Біблію згідно з язичницькими уявленнями, і язичництво, яке здавалося переможеним, насправді стало переможцем.

Потім вчення Слова було змінено. Щоб піти на компроміс з язичниками, в християнську церкву було введено ідолопоклонство, з Декалогу вилучили другу заповідь, а десяту розділили, щоб зберегти число (*ред. 10 заповідей*). Четверта заповідь – наріжний камінь Закону Божого, пам'ятник творіння і викуплення, була змінена таким чином, щоб піднести ворога Божого над Самим Богом. Пізніше була відкинута вся Біблія, а оскільки цей детектор гріха був придушений, порочність і беззаконня стали некерованими. Однак це була не вся політика папства, а лише один з каменів у фундаменті споруди, яку воно будувало.

Глава церкви, який також був цивільним правителем, все більше і більше підносився над своїми одновірцями, аж поки не сформувалася повна церковна ієрархія. Постановою загального собору глава церкви був оголошений непогрішимим. Але ще раніше віра в нову церкву, і особливо в її главу, вже зайняла місце віри в Христа. Діва Марія і святі стали посередниками для грішної людини, а прощення дарував глава церкви. Праведність через діла приводила до тривалих паломництв, епітимій і поклоніння мощам. Вічне покарання трималося як загроза над головами простих людей. Темрява ставала дедалі глибшою. Для впливу на людську совість було засновано інквізицію. Королі на своїх тронах були змушені визнати верховний авторитет влади Риму, а інакше на них чекало позбавлення корони. Піддані були

звільнені від вірності своїм правителям, і покірність народів Риму була настільки повною, що ніхто не наважувався підняти руку в знак протесту.

Незбагненна темрява запанувала над усім світом. Світло згасло, коли було вигнано Боже Слово. «Зеніт папської могутності обернувся для світу моральним опівнічним мороком»³⁰¹.

Владі, яка мала говорити великі слова проти Всевишнього і пригноблювати святих Всевишнього, було відведено 1260 років для роботи; але вона була настільки жорстокою, що час був скорочений, інакше ніхто не вцілів би від переслідувань. Для християнської церкви це було схоже на єгипетське або вавилонське рабство. Але так само, як в Єгипті та Вавилоні Бог мав тих, хто слідував за світлом протягом усього періоду темряви, так і завжди залишалася невеличка група вірних, які зберігали Святе Письмо в своїх серцях і виконували заповіді Божі.

Вальденси могли простежити свій родовід ще з часів Павла, і від Малої Азії, де цей апостол вперше проповідував, до дикого усамітнення в горах Італії, де мешкали вірні хранителі суботи. Влада на троні могла змінювати день поклоніння, але завжди знаходилися ті, хто корився Богові, а не людині. Як сказав Гавриїл Даниїлу, «А розумні з народу навчать багатьох, але спіткнуться об меч та полум'я, об полон та грабіж якийсь час»³⁰². Хоча тисячі людей загинули, бо наважилися підняти голос проти сильних світу цього, Бог стежив за їхнім числом і записував ім'я кожного, хто віддавав своє життя.

Немає більш дивовижної історії визволення з неволі, ніж та, яку Бог здійснив для Своєї Церкви наприкінці періоду гонінь. Визволення Ізраїлю з Єгипту, коли натовп перейшов Червоне море сухоходом, було дивовижним; визволення з Вавилону було дивом в очах усього світу; але народження протестантизму – визволення з темряви Середньовіччя – перевершило всі інші.

³⁰¹ Е. Уайт, 4SP 64.

³⁰² Дан. 11:33

У дванадцятому розділі Об'явлення, де йдеться про це ж визволення, сказано, що земля допомогла жінці – Церкві. І це дійсно так. Сили, які абсолютно не підозрювали про те добро, яке вони робили, були використані Отцем для того, щоб розірвати пута, які сатана наклав на істину. Заборона Біблії призвела до припинення будь-якого навчання. Не було ні шкіл для людей, ні книжок, ні газет; лікарям заборонялося займатися медичною практикою, щоб вони не брали гроші, які інакше пішли б у церковну казну. Якщо хтось наважувався виступати за освіту чи переступати протоптані церквою стежки, його вели на вогнище. Але так було не завжди. Бог використав маврів³⁰³, які прийняли мусульманство, щоб допомогти визволити Свій народ. Вони заснували школи в Іспанії та Західній Азії. У них викладалися науки, і з цих шкіл світло вченості проникало в Єгипет.

Джон Вікліф³⁰⁴, якого називають «ранковою зіркою Реформації», у XIV столітті переклав Біблію англійською мовою. Він писав трактати, в яких показував хибність папської системи. В Англії він, подібно до Даниїла за старих часів, був у тісному контакті з королем, і світло Євангелія мало свій вплив. Правителю на троні і студентам в університетах Вікліф дарував Євангеліє. Його послідовники, відомі як лолларди, зазнали жорстоких гонінь, але ніколи не були повністю винищені; і саме їхні нащадки, пуритани, принесли протестантизм в Америку.

Гус і Ієронім Празький у Богемії³⁰⁵ підняли свій голос проти папських догм, а пізніше Лютер, німецький монах, проголосив

³⁰³ Населення стародавньої Мавретанії, бербери, які сповідували іслам, і африканські племена Північно-Західної Африки та Європи, у період між VII і XVII століттями.

³⁰⁴ Англійський богослов, перекладач Біблії, реформатор, священник і професор семінарії в Оксфордському університеті. Був одним із найвпливовіших дисидентів серед римо-католицького духовенства XIV століття і вважається одним із головних предтеч Реформації.

³⁰⁵ Застаріла німецька назва Чехії.

свободу совісті і спасіння лише вірою в Ісуса Христа. Він знайшов примірник Біблії, прикутий ланцюгом у келії одного з німецьких монастирів, і іскра, що там спалахнула, розпалила вогонь, який Рим не зміг загасити.

Слово Боже стало підручником для німецького народу. Лютеру в його реформаторській діяльності допомагав Меланхтон, відомий учитель із Віттенберга. По всій Німеччині відкривалися інші школи, готувалися вчителі, і дж смерті Лютера німецький народ сидів біля ніг протестантських учителів – настільки стрімко розвивалася робота, коли Слово Боже стало доступним людству. Реформація йшла до перемоги. Рим відступав усе далі й далі, але вже не перед мечем, а перед невпинною ходою істини. У всіх країнах Європи засяяло світло, і Америка була заснована на принципах, що зародилися в Німеччині.

Папство здригнулося перед ударом, і якби кожен народ прийняв Реформацію в тому вигляді, в якому вона прийшла до нього, то минуло б зовсім небагато часу, і історія була б завершена. Бог у Реформації запропонував сучасним народам те ж саме визволення, яке було дароване євреям, коли вони отримали можливість повернутися з Вавилону до Єрусалиму. Вічний заповіт був повторений, але люди в XVI-XVII століттях поставилися до нього так само, як євреї до указу покинути Вавилон. Коли одного разу принципи Реформації – свобода совісті та рівні права всіх людей – були запропоновані нації і відкинуті нею, ця нація повернулася в обійми папства, і довела до кінця принципи цього правління.

Такою була історія Франції. Досвід цієї країни слугує наочним уроком для всього світу. На її території була проголошена істина, але папство знову повстало і діяло за своєю волею. Саме в цій країні точно справдилися 36-39 вірші одинадцятого розділу Даниїла. Відкинувши світло, темрява, в яку занурилися люди, не піддавалася опису.

Вальтер Скотт у книзі «Життя Наполеона Бонапарта», говорячи про Францію 1793 року, за кілька років до завершення

відведеного їй терміну (вірш 36), зазначає: «Світ уперше почув, як зібрання людей, народжених і вихованих в умовах цивілізації, які взяли на себе управління однією з найкращих європейських націй, піднесли свої об'єднані голоси, щоб заперечити найурочистішу істину, якої дотримується душа людини, і одностайно відректися від віри й поклоніння Богові». «Франція виділяється у світовій історії як єдина держава, яка декретом своїх законодавчих зборів оголосила, що Бога немає, і все населення столиці та переважна більшість по всій країні, як жінки, так і чоловіки, танцювали і співали від радості, приймаючи цю заяву. Це був атеїзм – логічний результат тієї позиції, яку зайняли християни в Олександрії, переодягнувшись в одяг язичницьких філософів. Боже Слово розглядалося як витвір людського розуму. Атеїзм в окремій людині також є результатом подібного ставлення до Святого Письма».

Подальші цитати з історії тих часів покажуть, наскільки цілковито був відкинутий Бог і замінений поклонінням людському розуму.

Одного разу «двері Конвенту³⁰⁶ були відчинені для оркестру музикантів, перед якими в урочистій процесії увійшли члени муніципального органу, співаючи гімн на честь Свободи і супроводжуючи покриту вуаллю жінку, яку вони назвали «Богинею Розуму»». Коли з неї зняли вуаль, з'ясувалося, що то була оперна співачка-повія. Це було найкраще представлення, яке Франція могла знайти для возвеличеного нею розуму. Якщо раніше, відзначаючи політику Греції зі звеличення людського розуму, важко було зрозуміти, до чого призведе такий курс, то історія Франції часів революції докладно ілюструє ці результати.

Сьогодні люди звеличують розум над Богом, дають своє людське тлумачення Божественному Слову, пропонують усілякі

³⁰⁶ Вищий законодавчий орган Першої Французької республіки, що діяв із 21 вересня 1792 до 26 жовтня 1795 у розпал Великої французької революції.

теорії, які суперечать принципу «так говорить Господь», і навіть ті, хто сповідує християнство, йдуть за грецьким розумом, вивчаючи філософію самі і навчаючи їй своїх дітей, очевидно, не усвідомлюючи того, що вона є папською і тільки папською, і що її кінцевий результат можна прочитати в жадливих літописах Франції.

Звівши на престол «Богиню Розуму», Франція прийняла закони, які чітко показують результат такого поклоніння. Два інститути, які беруть свій початок з Едему і які нерозривно пов'язані з поклонінням Єгови, були спаплюжені. Тиждень був змінений декретом таким чином, щоб повністю скасувати будь-яку схожість з колишніми часами, і на короткий час Франція відпочивала один день з десяти замість того, щоб дотримуватися щотижневої суботи (*ред. у семиденному тижні*). Закон про шлюб був скасований, і цей гарант суспільства був повністю знехтуваний.

Папство у Франції швидко проклало дорогу до самознищення. Поклоніння людському розуму несе смерть. Французька революція 1798 р., різанина Варфоломійської ночі і правління терору розповідають страшну історію руйнування. Вся історія цього періоду є наочним уроком для світу про остаточне знищення народів, коли Дух Божий відступає, бо можновладці відмовляються поклонятися Єгови, воліючи натомість звеличувати «Богиню Розуму».

Повне руйнування судилося Франції, доки управління справами не взяв на себе молодий військовий офіцер Наполеон Бонапарт. З хаосу через кровопролиття він вивів країну на почесне місце серед європейських держав. Причиною боротьби, що забрала тисячі життів, була спроба придушити як громадянські, так і релігійні права. Реформація в Німеччині в XVI столітті завдала смертельного удару по феодалізму і монархії. Франція була ареною боротьби папської тиранії з протестантизмом і республіканством. Абсолютна монархія завжди супроводжує і підтримує політику папства чи то в язичницькій, чи то в номінально християнській державі. Демократія

в принципі є тією формою правління, яку приймає будь-який народ, коли приймає світло істини.

Коли Реформація була відкинута Францією, тиранія монархії не знала меж. Дві третини земель держави перебували в руках духовенства і дворянства; король приймав закони, що обкладали його підданих податками, усупереч усім протестам парламенту; ордери на арешт і тюремне ув'язнення видавалися тільки його владою; «голод панував у всіх провінціях, і кора дерев була щоденною їжею для сотень тисяч». Гноблення було нестерпним, і люди, розлючені до того, що стали більше схожі на демонів, ніж на людей, підняли повстання.

В Америці принципи Реформації були втілені в життя порівняно легко. Але Франція, яка колись відкинула світло, у своєму прагненні до свободи йшла вблід через кров.

Потім з'явився Наполеон. Стрімкими рухами майстерного розуму він поніс перемогу французької зброї по всій Європі. Армія стала керівним елементом; дворяни і духовенство були однаково безсилі, а простий народ безрезультатно виснажився під час жахів останніх кількох років. Наполеон розбив австрійців і захопив Мілан; змусив папу і різні міста Італії платити за мир, віддавши свої колекції творів мистецтва. Він організував республіку в Північній Італії і змусив Австрію віддати свої бельгійські провінції Франції. Він здійснив експедицію до Єгипту, сподіваючись отримати контроль над східним Середземномор'ям. Дорогою він захопив Мальту, а потім здобув перемогу над мусульманами Єгипту поблизу пірамід. Однак ближче до Нілу Бонапарта зустрів і розбив лорд Нельсон³⁰⁷, найвидатніший з англійських флотоводців. Англія, заздрячи стрімким успіхам Наполеона, протидіяла його просуванню в Єгипті. Пізніше він розгромив єгипетських турків при

³⁰⁷ Гораціо Нельсон – британський флотоводець, віце-адмірал, барон Нельсон, віконт Нельсон.

Абукірі³⁰⁸. У 1799 році у Франції була прийнята конституція, і Наполеон був обраний першим консулом із двома помічниками. Франція намагалася скопіювати Конституцію Сполучених Штатів, але спроба не вдалася. Конституція 1799 року встановлювала централізовану владу і позбавляла народ свободи і самоврядування. «Рівність, а не свобода – ось, що тепер було основою Франції».

Реформи Наполеона заслуговують на увагу. За словами історика, «він особисто брав участь у релігійних церемоніях, які супроводжували формальне відновлення старої системи поклоніння, де богиня Розуму була зведена на престол атеїстичними оргіями». «Некатоликам була гарантована повна толерантність». Саме Бертє³⁰⁹ у 1798 р. зробив папу в'язнем, виконавши таким чином пророцтво про 1260 років папського панування.

Реформи Наполеона, однак, мали тенденцію лише до монархії, і хоча народ ратував за республіканський лад, гордість чоловіка взяла гору, і він спрямував свою енергію на власне звеличення. У 1804 р. він був проголошений імператором і, наслідуючи Карла Великого, отримав корону від папи Пія VII в Нотр-Дамі. Здавалося, що свобода знову зазнала поразки. Часткове прийняття істини призводить лише до тиранії. Це не тільки індивідуальний, а й національний досвід.

Утвердження принципів Реформації, як це видно на прикладі ухвалення Конституції Сполучених Штатів, було результатом віри пуритан і їхньої мужності слідувати в тому світлі, яке відводило від папства. Боротьба Франції – це застереження тим, хто не бачить нічого поганого в прийнятті принципів антихриста, або тим, хто, пізнавши істину

³⁰⁸ 1799 рік.

³⁰⁹ Луї Александр Бертє – маршал Імперії, генерал-полковник швейцарців і віце-коннетабль Наполеонівської Франції, володарський князь Невшательський.

громадянської та релігійної свободи, знову повертається до рабства омани.

Зрештою (1798 р.) королі Півночі та Півдня знову вступили в боротьбу. Від часу заснування Константинополя Костянтином у 330 р. держава, яка володіла цим містом, зберігала контроль над Середземномор'ям, бо Константинополь визнаний усіма народами як ключ як до Азії, так і до Європи. У час кінця історія знову зосередиться навколо цього міста³¹⁰. Як тоді, так і зараз нам необхідно простежити шлях у далеке минуле, щоб знайти витoki подій, які сьогодні постають перед нами як на долоні. Приблизно в той час, коли папство стало повноцінною монархією, визнаною народами землі, народилася інша сила. Цей новий витвір сатани з'явився у вигляді мусульманства, яке сьогодні утримує в своїх обіймах близько шостої частини населення планети. Нове вчення зародилося в Аравії, звідки поширилося, як дим із бездонної ями. Сирія потрапила під його владу, але центром його впливу став Єгипет. Єгипет відчув на собі всі злі впливи, а береги Нілу жили всілякі форми ідолопоклонства.

Мусульманство³¹¹ – це ще одна форма єгипетської темряви. Силою меча послідовники Магомета прагнули проникнути в Європу. На початку VIII ст. західний ріг півмісяця – мусульманського символу – дотягнувся до Іспанії, і на деякий час під загрозою опинилася вся Європа, але битва при Турі (732 р.)³¹² зупинила просування завойовників. Однак у 1453 році

³¹⁰ Це так зване «Східне питання», переважно розуміння в середовищі піонерів адвентизму кінця XIX століття.

³¹¹ Релігія багатьох східних народів, зокрема й наших південних сусідів – гірських племен Кавказу; названа так на ім'я її засновника Магомета, але відома також як Іслам (арабською і тюркською – самозречення, порятунок душі) і мусульманство.

³¹² Битва при Пуатьє, також відома як Битва при Турі та в арабських джерелах як битва когорта шакідів, сталася 10 жовтня 732 року поблизу міста Тура, недалеко від кордону між Франкським королівством і тоді незалежною Аквітанією.

Константинополь був захоплений турками і відтоді залишався в руках найсміливіших прихильників вчення Магомета. Як заснування Константинополя є орієнтиром в історії, так і взяття цього міста в 1453 році – це ще один поворотний момент. Одним із найбільших ударів по папству стало прибуття в Італію грецьких учених, вигнаних із Константинополя мусульманами, що наступали. Відкриття Америки було пов'язане із закриттям мусульманами східного проходу в Константинополі та Малій Азії до багатих островів Індійського океану. Таким чином, Бог працював над поширенням істини через тих, хто її не знав, хоча люди частіше схильні думати інакше.

Не тільки Єгипет, а й Сирія, і Туреччина в Європі належали мусульманам, вони навіть вступили у «Пишному Краї», і на місці, де колись стояв храм Соломона, з'явилася мусульманська мечеть³¹³. Однак Едом, Моав і Аммон уникнули руки цієї завойовницької сили³¹⁴, і ці країни щорічно отримують данину від мусульман, які проходять караванами по дорозі до Мекки.

Прагнення Наполеона встановити владу Європи в Єгипті могло стати початком останньої боротьби між Північчю і Півднем. Уже за його часів Росія і Франція потоваришували, але ще не настав час туркам-мусульманам йти з Європи, і Англія виступила на боці Єгипту проти армії Наполеона. Наполеон, як і Росія, визнавав силу Константинополя, і між народами Європи постійно виникали ревності, щоб один не перехитрив іншого і не став володарем цієї цитаделі.

³¹³ Аль-Масджид аль-Акса – мечеть, розташована на Храмовій горі Єрусалиму. Є третьою святинєю ісламу після мечеті аль-Харам у Мецці та Мечеті Пророка в Медині.

³¹⁴ Імовірно, те, що від них залишилося в частині давньої територіальної їхньої розміщеності. «І він прийде до Пишного Краю, і багато-хто спіткнеться, та оці втечуть від його руки: Едом, і Моав, і останок Аммонових синів» (Дан. 11:41).

Уся увага прикута до цього місця, і так було протягом багатьох років. Туреччина повсюдно відома як «хворий Сходу», і єдина причина, через яку вона не вмирає, полягає в тому, що одурманюючі засоби вводяться, образно кажучи, спочатку одним народом, потім іншим. Настане час, коли вона пересунеться з Константинополя й оселиться в Палестині, тобто поставить свою скинню між Середземним і Червоним морями³¹⁵. Знову і знову світ приходять до розуміння того, що кінець усього сущого близький, бо всі знають, що, коли мусульмани вийдуть з Константинополя, відбудеться загальний розпад Європи. Вони можуть не називати цей конфлікт, що насувається, битвою Армагеддону, але Бог назвав його саме так. У Кримській війні 1853-1856 рр. увесь світ тремтів за Туреччину, і, щоб не допустити прискорення кризи, на допомогу прийшли Англія і Франція, а Росії було наказано відступити. У Російсько-Турецькій війні 1877 року європейські держави об'єдналися, щоб підтримати життя цього хворого.

«А по цьому я бачив чотирьох Анголів, що стояли на чотирьох кутах землі та тримали чотири земні вітри... І бачив я іншого Ангола, що від схід сонця виходив, і мав печатку Бога Живого. І він гучним голосом крикнув... Не шкодьте ані землі... аж поки ми покладемо печатки рабам Бога нашого на їхніх чолах!»³¹⁶. Ці ангели зараз тримають вітри розбрату, чекаючи, коли Церква Божа приготується до Його приходу. Ангел, що запечатує, проходить через Єрусалим (церкву), щоб поставити печатку Бога живого на чолах вірних, і поки ця робота триває,

³¹⁵ Це так зване «Східне питання», переважаюче розуміння в середовищі піонерів адвентизму кінця XIX століття (ред. сьогодні, коли станом на листопад 2023 року палає війна на сході навколо Ізраїлю, Туреччина не стоїть осторонь. Будемо спостерігати за подіями, але східне питання, як на мене, ми не в праві відкинути, як таке, що не має абсолютно ніяких шансів на втілення).

³¹⁶ Об'явл. 7:1-3

Туреччина стоїть як національний орієнтир для всього світу, щоб люди знали, що відбувається в Небесному святилищі.

Боже око звернене на Його народ і Він ніколи не залишає світ без свідчення про Себе. Ніхто не знає, коли Туреччина піде з Європи³¹⁷, але коли це станеться, історія Землі буде короткою. Тоді прозвучать слова: «Неправедний нехай чинить неправду ще, і поганий нехай ще опоганюється. А праведний нехай ще чинить правду, а святий нехай ще освячується!»³¹⁸. Сьогоднішній день – це «день приготування». Доля Вавилону, Мідоперсії, Греції та Риму записана як повчання сучасним народам, і уроки, викладені всім, зосереджені в подіях, що відбуваються перед нами. Поки світ спостерігає за Туреччиною, слуга Божий нехай стежить за рухами свого великого Первосвященника, чие служіння за гріх майже закінчилося.

³¹⁷ Європейська частина Туреччини (історична назва Східна Фракія) – це крайній південний схід Балканського півострова і займає вона 35 764 км² (3 %). Очевидно, що С. Хаскел говорить про більш серйозне переміщення Туреччини із залишенням Стамбула (стародавнього Константинополя).

³¹⁸ Об'явл. 22:11

РОЗДІЛ XVIII.

Заклучна сцена (Розділ 12)

Даниїлу, улюбленому Бога, кілька разів відкривалася Історія світу, але останнє видіння охоплювало весь період у деталях, і Гавриїл не полишив пророка, допоки не відкрив йому завершення всіх подій. Даниїл – пророк останнього часу, і хоча він описує історію часу, що пролягає між його власним днем і сьогоднішнім, особливий акцент робиться саме на заключних подіях. Чотири рази в його пророцтвах повторюється вираз «час кінця», двічі вживається слово «останні дні», по одному разу – «кінець гніву» та «на багато днів», а завершальні слова Гавриїла звучать так: «А ти йди до кінця, і відпочинеш, і встанеш на свою долю під кінець тих днів»³¹⁹. Таким чином, дев'ять разів протягом книги увага звертається на те, що пророцтво прямо вказує на завершення історії цієї землі.

Коли почалося останнє видіння, пророк перебував біля річки Тигр. Йшов третій рік одноосібного царювання Кіра, перського царя. Починаючи з часів, у які жив Даниїл, Гавриїл провів пророка через усю історію Персії; він розгорнув перед його зором завоювання Олександра (*ред. Македонського*) та поділ його імперії; пророк бачив, як працює грецька література та мистецтво, і спостерігав, як цей вплив поширюється на Італію, формуючи там четверте царство, і, нарешті, змішується з істиною таким чином, щоб сформувати папство. Даниїл бачив антихриста на римському престолі, якого підтримувала армія; він був проведений через темні віки, він дивився, і ось, темрява розсіялася перед істиною, проголошеною реформаторами.

³¹⁹ Дан. 12:13

Подібно до раптового прояснення після бурі, хмари розійшлися, і засяяло Сонце Праведності; але знову зібралася темрява, і Франція, країна Європи, яка була полем битви протестантизму з папством, майже перестала існувати, настільки запеклою була боротьба між принципами істини й омани.

Саме існування Бога було відкинуто, і на якийсь час вічна загибель нависла над країною. Гнів Божий був зупинений, але як людина, уражена якоюсь страшною хворобою, може жити, але все ще носити в своєму тілі наслідки цієї хвороби, так і Франція, вийшовши з боротьби, досі вкрита шрамами від жаху свого гріха. Пророчий провідник продовжив відкривати пророкові боротьбу між сучасними народами: йому було показано останню боротьбу між північчю і півднем, і було вказано на Константинополь як на місце протистоянь в останні дні. Народи повинні звернути свій погляд на нинішніх мешканців цього міста і терпляче очікувати переміщення турків³²⁰ до «Пишного Краю». Бо «він прийде до свого кінця, але не буде йому помічника»³²¹.

Пророк з великою цікавістю спостерігав за народом, над яким засяяло небесне світло. Від Вавилону і до кінця часів золотий потік з'єднував небо і землю, немовби небеса були розкриті і спускався голуб миру. Часом цей потік звужувався до тоненької смужки світла, але ніколи не згасав повністю; потім пророк бачив, як він розширювався, аж доки не осяяв увесь світ.

Це світло супроводжувало євреїв сотні років, але в дні, що передували народженню Спасителя, було лише кілька душ, які пов'язували землю з небом. З приходом Христа потік світла наповнив землю, але знову темрява майже закрила лик сонця. Коли християни були розсіяні по всій землі, потоки світла були численні, але поступово, коли пророк слідував за ними у видінні, вони ставали все тьмянішими і тьмянішими. За часів Лютера

³²⁰ Це так зване «Східне питання», переважно розуміння в середовищі піонерів адвентизму кінця XIX століття.

³²¹ Дан. 11:41, 45

і реформаторів потік розширився, і світло знову спалахувало, як блискавки, пронизуючи темряву. Але днів ясного саява було порівняно небагато.

Завершення пророчого періоду в 2300 днів привело людей до розуміння важливих змін у небесному святилищі. Протягом усього часу Христос молився про Свій народ, і незалежно від того, було їх багато чи мало, Його любов завжди залишалася незмінною. Нарешті великий Первосвященник увійшов у Святе Святих. Даниїлу відкрилася сцена слідчого суду. Він бачив, як Син наближається до Старого днями, як розкриваються небесні книги і досліджуються записи. Знову і знову здіймалися перед великим Суддею пронизані цвяхами руки, читалося ім'я якоїсь розкаяної душі, а Заступник вигукував: «Помилуй, Отче! Кров моя! Кров Моя!», і запис про гріхи зраненої душі покривався життям Сина Людського. Даниїл бачив це. Він знав, що Божий народ має постати перед Суддею світів, але в кінці останнього видіння представлена ще одна сцена. У той час як люди спостерігають за рухом народів, вигукують: «Мир і безпека», а самі готуються до війни, Даниїл бачить, як ангел Божий проходить землею і ставить печатку на чолах тих, на кого простягаються ці небесні промені. Поки ангел знаходить когось із цих вірних, Христос все ще заступається за них, але нарешті посланець на крилах злітає до небес. По всьому величезному царству Єгови розноситься відлуння: «Звершилося», і Христос із внутрішнього святилища піднімається і проголошує: «Звершилося». Він відкладає вбік Свої священницькі шати і належним чином готує Своє Царство.

Його посередницьке служіння завершене, двері, звідки лилися промені світла і милосердя, зачинені назавжди. Ті, хто був запечатаний, тепер повинні стояти тільки вірою, тримаючись одного лише Бога в «час утиску, якого не було від існування люду»³²².

³²² Дан. 12:1

Данийл бачив, як люди проходять через випробування. Він бачив, як випробовувався Ізраїль, як у всі віки люди, вірні Богові, перевірялися на міцність віри, але в усіх попередніх випадках випробування полегшував посередник. Тепер же заступника немає, і людина залишається одна. Милосердя більше не вкриває її. Ще одна ніч у Гефсиманії, ще один день на Голгофі.

Знову лунають слова, вже не однієї самотньої людини, а натовпу: «Боже мій, Боже мій, нащо мене Ти покинув?». З інших чол котяться краплі поту і крові; терновий вінець можна безборонно втиснути в чола багатьох; без додаткового болю можна вбивати цвяхи Голгофи. Великий тягар сердечного дослідження серед небагатьох вірних, бо вони пам'ятають, що навіть один нерозкаяний гріх означає смерть. Мати дітей Зеведеєвих просила для своїх синів місця праворуч і ліворуч від Царя на Його престолі. Спаситель сказав, що це місце належить тому, хто питиме з чаші, з якої питиме Він Сам. Цю чашу до дна осушить народ останку в час скорботи, бо саме вони займуть те місце, про яке говорила мати Якова та Івана.

Вірні, запечатані послідовники – не єдині, хто знає, що час випробувань закінчився, бо на нечестивих падає сьома язва, і від неї ніхто не рятується. Час скорботи для нечестивих буде жахливим, бо вони до дна вип'ють чашу Божого гніву. «Впаде тисяча з боку від тебе, і десять тисяч праворуч від тебе, до тебе ж не дійде!»³²³, але праведники не відчують на собі дію цієї язви. Гори захитаються і острови зникнуть. Тоді могили віддадуть частину своїх померлих. При воскресінні Христа з могил повстали люди усіх віків; їх бачили в Єрусалимі, і їх представив Ісус як перший сніп колихання при Його поверненні на небо.

Так і перед Його другим приходом земля віддає частину тих, хто спав у її лоні. Ті, хто проколов Христа, коли Він висів на хресті, і ті, хто насміхався і знущався над Ним під час суду, воскреснуть, щоб побачити Його, коли Він прийде переможно

³²³ Псал. 91:7

з воїнством небесним. Так само й ті, хто при проголошенні останньої вістки заснув в Ісусі, повстануть, щоб вітати Того, на Кого дивилися і заради Кого вони жили. Останні отримають вічне життя, а перших уб'є сяйво Його приходу. Царські шати вдягнені, і Спаситель готується зібрати Свій народ. Підготовка йде по всьому небу. Ангели поспішають туди і сюди, а мешканці безгрішних світів з нетерпінням спостерігають за тим, що відбувається. У міру того, як формується зібрання для супроводу Царя, закон Божий – десять заповідей, основа Його престолу, висить у небі на очах у переляканих жителів землі. «Перед очима народів відкрив Свою правду». Люди, які насміхалися і знущалися над тими, хто виконував цей закон, тепер бачать його написаним на небесах.

На грізних хмарах, що нависли над землею, знову красується найяскравіша веселка. Милосердя і справедливість наповнювали всі справи Бога стосовно людей, аж поки вони остаточно не відвернулися від Нього. Для тих, хто чекає, ця подія є оновленням вічного заповіту, даного батькам, про те, що спадщина має належати вірним. Знову і знову той самий символ вічного заповіту з'являвся в небі, але люди не чули голосу Єгови, що промовляв у веселці. «Небо звіщає про Божую славу»³²⁴, але доки вчені вивчали сонце, планети та системи, вони не побачили, що в усьому цьому Бог відобразив устрій Своєї Церкви та історію Своєї любові до людини.

Від створення світу сам порядок і розташування зірок промовляли про план викуплення, але людина, позбавлена духу істини, не може зрозуміти алфавіт небесного купола; і хоча ця історія повторюється з ночі в ніч, вона так і не змогла побачити Божий закон на небесній твердині. Сьогодні Єгова вказує нам на зірки, щоб ми могли засвоїти урок, даний Аврааму, коли Він покликав його до входу в намет, щоб той простежив на небі обітницю Спасителя. Зірка зійшла над Ізраїлем, і мудреці Сходу,

³²⁴ Псал. 19:1

натхненні Богом, зрозуміли, що це зірка Христа. Люди, використовуючи дані їм Богом здібності, винайшли чудові прилади для дослідження неба, і Бог заохочував ці зусилля, сподіваючись, що вони приведуть до розуміння написаної там Божественної історії, але далеко не всі побачили або почули поданий духовний урок.

Даниїл спостерігав за діями Гавриїла і бачив, як небо згорнулося, як сувій; він бачив, як опівночі засяло сонце у всій своїй славі як провісник Сонця Праведності. Він почув голос сурмача, що пронісся по всій землі; він побачив, як померлі праведники повстали у відповідь на поклик Бога Небесного. Вони вийшли прославленими, сила могили зруйнована, земля не владна над ними, і, спрямовані до неба, вони піднімаються, щоб зустріти Господа в повітрі. Безліч людей від днів Адама і до кінця часів зливаються з тією маленькою групою, яка на землі чекала і стежила за Його появою. Разом вони прямують до небесної брами. Передня варта відчиняє перлинну браму, і знову хор ангелів співає чудове «Алілуя», яке співали, коли Христос повернувся з маленькою компанією в день Свого вознесіння.

Зовні лунають слова: «Піднесіте верхи свої, брами, і будьте відчинені, входи відвічні, і ввійде Цар слави!». Зсередини доноситься пісня: «Хто ж то Цар слави?»³²⁵.

Воїнство, що супроводжує Спасителя, відповідає: «Господь сильний й могутній, Господь, що потужний в бою! Піднесіте верхи свої, брами, і піднесіте, входи відвічні, і ввійде Цар слави!»³²⁶.

«І я глянув, і ось Агнець стоїть на Сіонській горі, а з Ним сто сорок чотири тисячі»³²⁷. На квадратній площі перед престолом зібралися ті, хто жив у той час, коли Син Людський прийшов у силі. Коли вони бачать Агнця, заколеного від закладин світу,

³²⁵ Псал. 24:7, 8

³²⁶ Псал. 24:8, 9

³²⁷ Об'явл. 14:1

з їхніх вуст зривається пісня перемоги. Дзвенять небесні арки і диво з див: ті, чий досвід здавався таким різним, ті, хто був розділений, розчавлений, принижений, на кого гріх колись наклав свою страшну руку, виявляють, що їхні голоси зливаються в ідеальній гармонії, і пісня, яку вони співають, – це пісня такого тріумфу, такої глибини радості й подяки, що ніхто інший не може приєднатися до них. Хвала лунає по всьому небу. Образ Христа і Його характер ідеально відображені в цих людях. Від самих глибин гріха до вершини небес, кожен, наче камінь у короні великого Вчителя, відображає Його характер під певним кутом, а сто сорок чотири тисячі замикають коло досконалості.

Крім цієї групи, яка відтепер виступає як особиста свита Царя, займаючи місце, звільнене після падіння сатани та його ангелів, видно ще один натовп, що складається з мучеників і тих, кого було вирвано з ями погибелі. І знову видно незліченну кількість, якої ніхто не може поразувати, що представляє кожен народ, плем'я і язик.

Навколо Отця і Сина зібралось те число людей, яке населяло б землю, якби на ній не з'явився гріх. Христос дивиться на них, і, незважаючи на спогади про гріхопадіння, про біль і смуток, яких коштував план спасіння, бачачи муки Своєї душі, Він відчуває задоволення. Посеред Своєї викупленої Церкви Спаситель заливається співом. Думки про гріх і печалі зникають. Від слідів цвяхів на Його руках струменіють промені світла, яке є «укриттям Його потуги»³²⁸. Небеса схиляються в поклонінні, бо перемогу здобуто.

Тоді Даниїл бачить тлумачення мови небес. Всесвіт складається із сонць, багато з яких могутніші за наше, і кожне сонце є центром планетної системи, а кожну планету супроводжують її супутники – величезне коло усередині кола, яке рухається в досконалому порядку, здійснює свій оберт

³²⁸ Авак. 3:4

у відведений йому час, створюючи для вуха Єгови музику сфер. Неосяжний простір заповнений всесвітами, і всі вони обертаються навколо престолу Бога, усі вони утримуються на своїх орбітах променями сили від Його престолу життя; кожна сяє світлом, відбитим від Того, Хто є джерелом життя; кожна спрямовується на своєму шляху оком Того, Хто сидить на престолі.

Це прообраз Божого порядку для Його Церкви на землі. Досконалий порядок небесних тіл є зразком для організації сім'ї та церкви. Кожна окрема група повинна сяяти як зірка. Бог із задоволенням дивиться на групи тих, хто поклоняється, які рухаються в досконалому порядку, підкоряючись впливу вищих сил. Як сила Бога в сонці утримує землю в її русі, так і Його сила, діючи через найвищу організацію на землі, керує тими, що мають меншу силу. У сім'ї діти повинні слухатися батьків, а батьки – Бога, подібно до того, як земля слідує за сонцем, а сонце обертається навколо свого центру – престолу Бога.

Досконалість цієї системи характеризуватиме останню церкву, яка розвине в собі характер, якого шукали в стародавньому Ізраїлі. Божий народ – це особливий народ, і його особливістю буде перебування в чеснотах Христа, які він відображає, і це дає змогу йому стати царським священством. Ангел сказав Даниїлу: «А розумні будуть сяяти, як світила небозводу»³²⁹. Таким чином, пророк мав привілей бачити серед спасених народ або групу вчителів, що продовжували справу, яку міг би зробити його власний Ізраїльський народ. Як Христос був учителем, який промовляв з владою, якій ніхто не міг протистояти, так і церква останку буде вчителем завдяки життю Христа всередині неї.

Це була прекрасна картина, остання сцена, яка постала перед очима Даниїла. Так багато разів розчарування було результатом такого багатообіцяючого початку, але ось,

³²⁹ Дан. 12:3

нарешті – славний тріумф. Ті, кого витягнуто з безодні гріха, засяють, як зорі на небосхилі.

«А ти, Даниїле, заховай ці слова, і запечатай цю книгу аж до часу кінця». У цей час «багато-хто дослідять її, і так розмножаться знання»³³⁰.

Відрізок часу, відомий як «час кінця», позначений так само чітко, як і будь-який інший пророчий період. На його початку рука гноблення була знята з Закону Божого, який був змінений (*ред. людьми*) і який, говорячи мовою Об'явлення, пророкував, будучи одягненим у волосяницю. У той же час припинилися гоніння на святих. Громадянська та релігійна свобода в повній мірі постала перед світом, і Гавриїл, бачачи свободу, надану людині, пояснив її наслідки словами: «Багато хто побіжить туди й сюди, і знання зростатиме»³³¹.

Люди, які живуть сьогодні, бачать, як виконуються ці слова ангела. Тисячі кілометрів залізниці прокладено по всій земній кулі, дозволяючи вісникам істини швидко пересуватися з місця на місце. Океан, що колись був майже нездоланим бар'єром між континентами, тепер перетинається за кілька днів. Друкарський верстат щодня випускає тисячі тонн друкованої продукції, щоб вічне Євангеліє, подібно до осіннього листа, розліталось по всіх народах Землі. Безліч винаходів також дивує світ. Щодня ми стаємо свідками народження якоїсь нової зручності. «Люди придумали багато винаходів»³³², і робота все ще триває. Бог допускає це, щоб Його істина поширювалася швидко, бо перед Його приходом кожен народ, племя, язик і люд повинні почути звістку застереження.

Зростання знань нинішнього покоління дивовижне і не піддається опису. Немає жодної галузі науки, яка залишилася б недослідженою. Це робиться для того, щоб людина побачила чудеса творіння, а відтак захотіла більше дізнатися про Творця.

³³⁰ Дан. 12:4

³³¹ Дан. 12:4, буквальний переклад з англійської мови

³³² Екл. 7:29, переклад KJV

Як заборона Біблії на початку тисячі двохсот шістдесяти років (ред. 1260 пророчих днів) призвела до інтелектуального та морального мороку, так і відкриття Слова Божого призвело до інтелектуального та морального прогресу. З міста в місто послання летять на крилах, швидших за поштових голубів (ред. з континенту на континент завдяки інтернету), а крізь таємничі глибини старого океану проходять слова людини, не почуті міриадами інших людей, що населяють океанські простори.

У той час як людина з подивом спостерігає за тим, що відбувається, ангели з цікавістю стежать за тим, чи буде людина співпрацювати з ними у використанні цих величезних можливостей для проповіді Євангелія на землі.

Від початку земної історії Бог пропонував життя тому народові, який зробив би Його Слово основою своєї освіти. Євреї були втрачені як нація через нездатність навчити своїх дітей Його священних істин; і коли християнська церква успадкувала обітницю, дану ізраїльтянам, умова була така ж сама – навчати своїх дітей усім постановам Єгови.

Останній час (ред. або час кінця) – це період, протягом якого формуватиметься народ останку. Одним із великих засобів їхнього виховання стане повернення до істинних принципів освіти.

Як християнська освіта та здоровий спосіб життя розкриваються під час першого знайомства з пророком Даниїлом та його діяльністю, так і тепер, коли він збирається завершити свою земну службу і бачить останні дні земної історії, особливий посланець Христа вказує йому на людей, вірних тим самим фундаментальним принципам. Люди, які благополучно пройдуть через час випробувань (ред. час скорботи), що завершує цей останній пророчий період, будуть укріплені фізично завдяки суворій покорі через віру всім законам фізіології. А морально вони стануть сильними завдяки вихованню у вірі, яке відокремить кожную сім'ю від культури

Єгипту, Вавилону та Греції і натомість зверне серця батьків до своїх дітей, пов'язуючи їх усіх разом у любові Христа.

Час кінця, період, у якому зараз живемо ми, – це час, коли знання зростатимуть, і в міру того, як мирські мудреці дедалі більше довірятимуть власній мудрості, вірні послідовники Бога повністю відокремляться від мирської освіти. Настав час, коли істинно мудрі сяятимуть, як зірки, світло яких стає дедалі виразнішим, коли темрява беззаконня поглиблюється. Очевидно, що вся увага Даниїла була зосереджена на подіях, про які розповідав Гавриїл, історик Божий, а коли настав остаточний тріумф правди, було показано, що Сам Христос був поруч з пророком, і що небесні ангели також слухали літопис цих подій.

Настільки тісно пов'язані з землею ці небесні істоти, і настільки міцні узи, які об'єднують їхні серця та інтереси з людиною, що коли Гавриїл замовк, один з ангелів покликав Христа, якого знову побачили на водах потоку часу: «Коли буде кінець цим дивним речам?»³³³. Це було запитання ангела, і Христос Сам дав на нього відповідь. Піднявши праву і ліву руку до неба, Він «присягнув вічно Живим: це буде за час, за часи і за пів часу»³³⁴.

Ангели чекали шість тисяч років на завершення цього плану; вони спостерігали, як покоління за поколінням закінчується фінальне число (*ред. виповнюється період пророцтва*), і бачили, як одне століття за іншим минає, а мешканці землі все ще зволікали. Не дивно, що, коли стає відомий кінець, ангели вигукують: «Коли буде кінець цим дивним речам?».

Даниїл чув, як про цей же період говорив Гавриїл, а тепер це повторив Христос, але пророк каже: «А я це слухав і не

³³³ Дан. 12:6

³³⁴ Дан. 12:7

розумів»³³⁵. З важким серцем пророк слідкував за історією народів до кінця часів; і побоюючись, що він все ще залишиться в сумнівах щодо часу виконання всього, що він бачив, подібно до Якова, який у ніч боротьби вчепився в ангела, він благав: «Мій пане, який цьому кінець?»³³⁶. Жодне прохання цього Божого чоловіка не залишилося без відповіді. Так само і тепер він не залишився в невіданні того часу. Гавриїл відповів на щире запитання в лагідних тонах. Він сказав: «Іди, Даниїле, бо заховані й запечатані ці слова аж до часу кінця»³³⁷, і тоді стало зрозуміло, що «до часу кінця» означає те саме, що «до одного часу, і часів і половини часу», після закінчення яких велике переслідування має припинитися.

Цей пророчий період, що тривав тисячу двісті шістьдесят років (*ред. 1 260*), розпочався в 538 році, Закон Божий було змінено, а суботу з Декалогу потоптано ногами людей. І Закон Божий, і святі Божі були зв'язані аж до «одного часу, і часів, і половини часу» силою, підноситься над Єговою, як описано в Даниїла 7:25. Переслідування призвели лише до розсіювання сили святого народу, і в момент кінця як Закон Божий, так і народ були відновлені. Період «одного часу, і часів, і половини часу» закінчився у 1798 році. З того часу Слово Боже вільно поширюється серед народів. Вивчалися пророцтва, проголошувалася вістка про суд з Об'явлення 14 розділу, і в 1844 році, по закінченню двох тисяч трьохсот днів (*ред. 2 300*), з Небесного святилища засяяло світло, відкриваючи істинну суботу Господню.

У міру того, як зростало знання, чудові істини про час кінця поширювалися з країни в країну, готуючи шлях до приходу Сина Людського.

³³⁵ Дан. 12:8

³³⁶ Там само.

³³⁷ Дан. 12:9

Щоб краще зрозуміти два пророчі періоди, які так спантеличили розум пророка, Гавриїл сказав: «від часу, коли буде припинена стала жертва»³³⁸, тобто від 508 року н.е.³³⁹, «мине тисяча двісті й дев'ятдесят день» (*ред. 1 290*) до часу кінця, 1798 року. І знову: «Благословенний той, хто чекає, і досягне до тисячі трьох сотень тридцяти й п'яти день!» (*ред. 1 335*). Потім благословення виголошується для тих, хто живе в 1843 році (508 + 1335 = 1843), бо печатка була знята з пророцтв, і вони стали зрозумілими. Щоправда, «багато-хто будуть очищені, і вибіляться, і будуть перетоплені», і що деякі не зрозуміють, але це не спростовує пророцтва, бо «розумні зрозуміють». У той час, коли всі зможуть зрозуміти, дехто наполягатиме на тому, що книга Даниїла все ще залишається запечатаною. Слова Христа і Гавриїла свідчать проти цього, «хто читає, нехай розуміє»³⁴⁰. «Хто має вухо, хай чує, що Дух промовляє Церквам!»³⁴¹.

Служіння Даниїла завершено. Історію світу написано. Його пророцтво збудеться до кінця. Після понад сімдесяти років вірної служби при вавилонському та Мідо-Перському дворах, він заснув разом зі своїми батьками. Люди не могли знайти в ньому жодної провини, окрім дотримання закону його Бога, і Єгова назвав його «муж любий» (*ред. «чоловік вельми улюблений» KJV*).

Даниїлу призначено бути пророком останнього часу, і те, що йому було відкрито, разом з книгою Об'явлення, даною апостолу Івану на Патмосі, і попередженнями, посланими Богом через Духа пророцтва церкві останку, все це допоможе вірним пройти через час випробувань й приготує їх до з'явлення Христа на хмарах небесних.

³³⁸ Дан. 12:11, переклад KJV, в оригіналі відсутнє слово «жертва», на відміну від перекладу І. Огієнка.

³³⁹ 508 рік завершив останню сутичку папства з язичництвом, з торжеством першого.

³⁴⁰ Матв. 24:15

³⁴¹ Об'явл. 3:22

С. Н. Хаскел

ІСТОРИЯ ПРОРОКА ДАНИЇЛА

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,02. Тираж 150 прим.

Контактні дані та інформація:
Адреса ел. пошти: an.bokertov@gmail.com
Сайт: <https://zhazhda-cerkov.com>